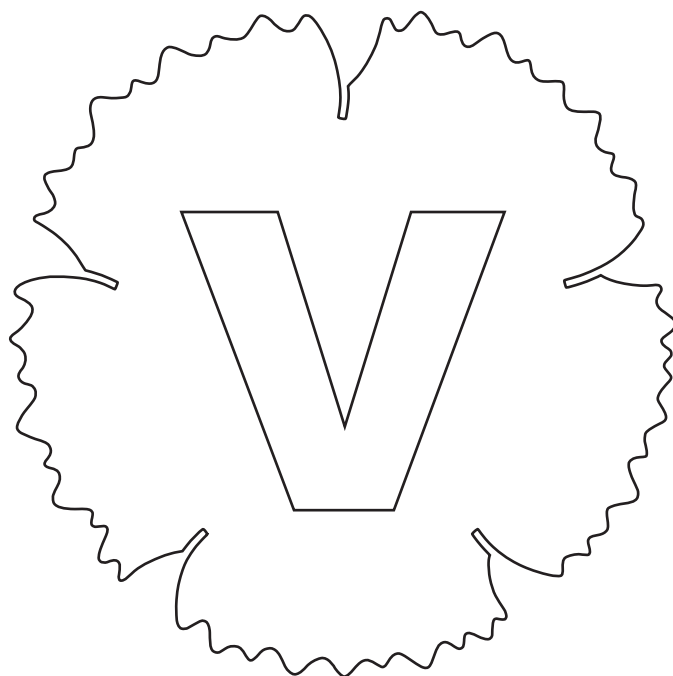

En introduktion till

Vänsterpartiet

Förord & studieplan

Hej

Du som läser detta ska förmodligen gå studiecirkeln ”En introduktion till Vänsterpartiet”. Grattis! Bra beslut. Cirkeln är en av de studieformer vi använder oss mycket av inom Vänsterpartiet. Genom diskussion och olika erfarenheter lär vi av varandra. Ofta bygger studierna på läsning av en gemensam text. Cirkeln är en demokratisk studieform utan vare sig prov eller betyg. Deltagarna bestämmer tillsammans över cirkelns upplägg och innehåll. Efter att ha gått den här studiecirkeln har du förhoppningsvis mer kunskap om det parti som du själv är en viktig del av.

Förslaget till studieupplägg består av sex träffar.

Träff 1: Är en introduktion, där deltagarna diskuterar förväntningar på cirkeln och gör en gemensam planering. De frågor och funderingar som kommer fram kan sammanfattas på sista träffen.

Träff 2: Handlar om Vänsterpartiets feministiska politik. Här bekantar vi oss mer med feminismen, som tillsammans med socialismen är Vänsterpartiets ideologiska grund.

Träff 3: Handlar om socialismen. Vad innebär det att Vänsterpartiet är ett socialistiskt parti, och hur vill vi som socialister förändra samhället?

Träff 4: Handlar om vårt miljöperspektiv. Här pratar vi varför det krävs en rättvis politik för att bekämpa klimatförändringarna.

Träff 5: Handlar om Vänsterpartiets organisation, och hur olika delar av partiet hänger ihop.

Träff 6: Avslutning. Här kan deltagarna ta upp frågor från tidigare träffar, och kanske bestämma om cirkeln ska få en fortsättning.

Träff ett: Introduktion.

Att läsa: Utdrag ur Vänsterpartiets partiprogram: Inledningen

Ett socialistiskt och feministiskt parti

I alla tider har människor drömt om och kämpat för en värld där ingen behöver gå hungrig, en värld utan förtryck och utan krig. Ropen på bröd, frihet och fred ekar genom historien. Förutsättningarna att förverkliga drömmarna har aldrig varit större än i dag. Alla skulle kunna ha tillräckligt med mat, rent vatten, utbildning och hälsovård samt tillgång till bostad. Ändå svälter tiotusentals barn ihjäl varje dag. Människor hålls nere i fattigdom och förnedring. Kvinnor utnyttjas och förtrycks i en könsbestämd maktstruktur som genomsyrar allt och alla. Jordens resurser föröds och miljön förgiftas. Det måste inte vara så här. Världen kan och måste förändras.

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vi är en del av arbetarrörelsen och kvinnorörelsen, internationellt och i Sverige. Partiets politik och verksamhet bestäms av vårt mål: att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet, ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck, ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

De socialistiska och feministiska idétraditioner som Vänsterpartiet är en del av och för vidare, bygger på övertygelsen om alla människors lika värde. Det är idétraditioner som hyllar förnuft och kritiskt tänkande och utgår från en tilltro till alla människors skapande förmåga. De ser kvinnor och män som självständiga, tänkande individer, kapabla att skapa sig själva som människor i samverkan med andra.

Vårt ekologiska förhållningssätt baseras på en insikt om att den samtida miljöproblematiken har sin huvudsakliga orsak i de specifikt kapitalistiska sociala och ekonomiska förhållandenas dynamik. Miljöförstörelsen är idag inte främst en fråga om osäkra eller oavsedda konsekvenser av produktionen, utan om att produktionen är orienterad gentemot vinstmaximering oavsett dess sociala och ekologiska konsekvenser. Vänsterpartiet vill omsätta denna insikt i politisk handling. Vi menar att en hållbar ekologisk utveckling är intimt förknippad med en hållbar mänsklig utveckling.

I praktisk handling prövas och stärks idéerna. Inget steg framåt får avfärdas som alltför obetydligt. Vårt mål är inte ett utopiskt paradiset, utan ett solidariskt samhälle som byggs av och för människor.

Två perspektiv – en verklighet

Klassamhället och patriarkatet är skilda maktstrukturer med olika materiell grund. Därför måste de analyseras var för sig. Vår politik måste bygga på insikten att klassfrågor och könsfrågor inte kan överordnas eller underordnas varandra. Politiken får inte vara könsblind, lika lite som den kan vara klassblind.

Att fundera över:

- Finns det några särskilda frågor eller politikområden som du undrar nått särskilt över och som du tycker ska tas upp under cirkelns gång?

Träff två: Ett feministiskt parti.

Att läsa: Vänsterpartiets feministiska plattform

På den här träffen tittar vi närmre på Vänsterpartiets feministiska politik. Vänsterpartiet skrev in feminismen i sitt partiprogram redan 1996 och var då det första partiet i Sverige som gjorde det. Hur ser vår syn på feminismen ut idag?

Att fundera över:

- På vilka sätt för Vänsterpartiet en feministisk politik? Kommer ni på några exempel?
- För Vänsterpartiet är det internfeministiska arbetet viktigt. Vad innebär det? Hur upplever ni att Vänsterpartiet är en jämställd organisation?
- Vilka tror ni är de viktigaste feministiska frågorna att driva för Vänsterpartiet idag och i framtiden?

Feministisk plattform

Inledning

Vänsterpartiet är ett feministiskt och socialistiskt parti. Vi utgår från två politiska dimensioner, kön och klass, när vi försöker förstå samhället och utveckla och utforma en politik för en bättre värld.

Vi bekämpar patriarkatet, den kvinnoförtryckande köns- maktordning som berövar kvinnor grundläggande mänskliga rättigheter. Vi bekämpar kapitalismen, den ekonomiska världs- ordning som ger upphov till klassförtryck, globala orättvisor och krig.

Vårt mål är människans frigörelse från varje form av förtryck. För att uppnå detta mål räcker det inte att avskaffa klass- samhället, också patriarkatet måste avskaffas.

Patriarkatet

Patriarkatet kan definieras som ett hierarkiskt system av sociala strukturer som innebär mäns kontroll över kvinnors liv. Det bygger på mäns överordning och kvinnors underordning. I det patriarkala samhället skapas könsnormer som begränsar kvinnor och män i deras livsval.

Kvinnoförtrycket förekommer både öppet och dolt, medvetet och omedvetet. Det utövas i strid med lagstiftning, men också fullt lagligt i tolkning och tillämpning av lagarna. Det patriarkala maktmönstret genomsyrar förhållandet mellan könen på alla områden, i privatlivet såväl som i det offentliga livet. Det återuppstår ständigt i nya former.

För att förstå klassamhället har vi hjälp av marxistiska teorier om den materiella produktionen som basen för klassförtryck genom historien. Marxismen förklarar dock inte patriarkatet. Patriarkatet har sin materiella bas i reproduktionen, den sociala verksamhet där människor föder och fostrar nya generationer. Männens grupp utövar sin makt genom kontroll av kvinnors sexualitet och barnafödande. De kontrollerar därigenom även kvinnors arbete i familj och samhälle. Detta får livsavgörande konsekvenser för kvinnor. Dels hindras de från att få del av viktiga produktionsresurser med vad det innebär för deras möjligheter till egen försörjning och självständigt liv, dels berövas de rätten till sin kropp.

I arbetsdelningen mellan könen framträder den patriarkala strukturen tydligt. Kvinnors hela tillvaro, sexuellt, socialt, ekonomiskt och politiskt, kontrolleras och styrs av de villkor som patriarkatet sätter upp för hur samhället ska organiseras. Det är den politiska verklighet som sätter feminismen på dagordningen.

Feminism

Att vara feminist är att erkänna att det finns en könsmaktordning och att vilja avskaffa den. Patriarkatet är ingen biprodukt av kapitalismen utan en självständigt verkande maktfaktor som återfinns i alla slags samhällen genom historien. För Vänsterpartiet innebär den insikten att vi också erkänner att det finns ett gemensamt kvinnointresse över klassgränserna.

Klassamhället och patriarkatet är skilda maktstrukturer med olika materiell grund. Därför måste de analyseras var för sig. Den traditionella klassanalysen hjälper oss inte att förstå kvinnoförtrycket. Vår politik måste bygga på insikten att frågor om kön och klass inte kan överordnas eller underordnas varandra. Politiken får inte vara könsblind, lika lite som den kan vara klassblind.

Kampen för kvinnors rättigheter har gett viktiga resultat. Därför är graden av kvinnoförtryck olika i olika delar av ett samhälle, liksom i olika delar av världen. Feminismen är redskapet för den särskilda kvinnokamp som måste föras för att bryta patriarkatets makt. Denna kamp förs inom politik och arbetsliv, men också i privatlivet.

Kvinnors rätt till sin kropp

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) har fastslagits av FN och hör till de grundläggande mänskliga rättigheterna. SRHR innefattar rätten till sexualupplysning, preventivmedel, abort, mödravård, rätten att frivilligt ingå äktenskap och rätt till frivillighet i sexuella relationer. Det är krav som drivs av kvinnorörelsen världen över.

Rätten till säker abort är lagfast i Sverige, men långt ifrån en självklarhet. Tvärtom ifrågasätts denna rättighet ständigt av reaktionära krafter. Runt om i världen skärps abortlagstiftningen. Detta, liksom preventivmedelsförbud och avsaknad av eller undermålig sexualundervisning, resulterar i att flickors och kvinnors möjligheter att bestämma över sin egen kropp och när de vill föda barn blir ytterst begränsade. Vänsterpartiet motsätter sig varje inskränkning i aborträtten och menar att Sverige aktivt måste arbeta för flickors och kvinnors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i hela världen. Vänsterpartiet vill även att möjligheten till dispens för barn under 18 år att ingå äktenskap ska tas bort.

Sexualitet

Sexualiteten är omgärdad av sociala och kulturella föreställningar som förändras och varierar som en effekt av sociala, ekonomiska och kulturella skiften. Det är därför omöjligt att tala om en sexualitet bortom sociala och kulturella föreställningar och normer. Inte heller kan man tala om en specifik ”kvinnlig” respektive ”manlig” sexualitet. Alla människor förhåller sig till heteronormen, vilken formar individens självuppfattning som kvinnor och män och förutsätter att alla lever som heterosexuella. Heteronormen bidrar till att upprätthålla både isärhållandet och hierarkin mellan könen. Vi måste tala om hur normerna för manlig och kvinnlig sexualitet ser ut och bekämpa de normer som är förtryckande och diskriminerande. Kvinnors och unga tjejers rätt att uttrycka och njuta av sin sexualitet på sina egna villkor behöver stärkas.

Det är av stor betydelse att alla barn och ungdomar möter en professionell sexualundervisning som tar sin utgångspunkt i en öppen och inkluderande syn på kön och sexualitet. Även vuxna behöver tillgång till professionell sexualrådgivning.

Alla barns rätt till skolundervisning i samtliga ämnen, däribland sexualundervisning, ska garanteras. Religiösa föreställningar om kön har ingen plats i skolans verksamhet. En sekulär skola är en förutsättning för att stärka barns och ungdomars grundläggande mänskliga rättigheter. Vänsterpartiet vill att alla grund- och gymnasieskolor drivs i offentlig regi och att all undervisning och utbildning ska vara ickekonfessionell.

Den bild av kvinnor och män som förmedlas via massmedierna är präglad av sam-

hällets normer och maktstrukturer. På samma sätt förhåller det sig med pornografin, som framställer de ojämlika maktrelationerna mellan könen. Att koppla samman makt och förtryck med sexualitet är ett effektivt sätt att påminna kvinnor om de sexuella hot som begränsar deras handlingsutrymme och sätter ramarna för deras sexualitet. Mycket i pornografins budskap är en ständig påminnelse om vem som har makten. Det är emellertid i det patriarkala samhället som bilderna och föreställningarna om sexualitet och makt först har uppstått, inte i pornografin. Däremot är det i högsta grad väsentligt att problematisera och ifrågasätta många av de bilder som massmedierna och pornografin förmedlar och kritisera porrindustrin för dess utnyttjande av människor.

Våld

Mäns våld mot kvinnor är, oavsett var det sker, kopplat till den ojämlika fördelningen av makt mellan könen i samhället. Denna skeva maktfördelning underlättar för enskilda män att bruka våld mot kvinnor. Våld i nära relationer är kopplat till makt och förekommer därmed även i samkönade parrelationer.

Hotet om våldtäkt och annat sexualiserat våld kan ses som en form av social kontroll, som påverkar alla kvinnors möjligheter att vistas i det offentliga rummet. Trots att det sexualiserade våldet till övervägande del sker i hemmet och begås av en bekant man, tvingas kvinnor anpassa sina liv till rädslan för våld; vardagsrädslan. Det innebär att analysera sin omgivning och vara på sin vakt, att göra riskbedömningar och ständigt vara beredd. På så sätt blir mäns våld en del av alla kvinnors vardag, och i förlängningen påverkar och begränsar det sexualiserade våldet alla kvinnors liv.

Arbetet för att stoppa våldet och ge våldsutsatta skydd och stöd måste ske utifrån insikten om att våldet har sina rötter i den rådande patriarkala samhällsstrukturen. För att stärka kvinnors rättsskydd måste rättsväsendets kompetens förbättras när det gäller sexualiserat våld. Finansieringsansvaret för kvinnojourer ska vila på hela samhället, inte bara på frivilligorganisationer och ideellt arbete.

Hedersvåld och hedersförtryck

Kvinnor, flickor och pojkar utsätts i Sverige och andra länder för ett hedersrelaterat förtryck och våld. Hedersvåldet är en del av det strukturella könsförtrycket och således inte begränsat eller kopplat till viss religion eller etnicitet. Det specifika med hedersvåldet är dock att det utövas med hjälp av kollektiva kontrollmekanismer och många gånger sanktioneras av släkt och omgivning. Syftet med förtrycket är emellertid detsamma, att flickor och kvinnor till varje pris ska underordnas männen och deras sexualitet kontrolleras. Könsförtryck som utgår från hederstänkande, såsom tvångsgifte, barnäktenskap, mödomshinneoperationer och könsstympning, måste motarbetas.

Samhället har inte agerat tillräckligt kraftfullt när det gäller hedersrelaterat förtryck, ibland med hänvisning till rätten att få utöva sin kultur. Kunskaperna om hedersförtryck har varit ytterst bristfälliga. Utbildning behövs både i grupper där hederstänkandet är en del av vardagen och i de yrkeskårer som möter människor som lever ett hedersrelaterat liv.

Prostitution

Prostitution är ett uttryck för såväl social och ekonomisk ojämlikhet som för en aggressiv norm för manlig sexualitet. För att samhället ska lyckas förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste åtgärderna sättas in mot problemets grundorsak, det vill säga mot mäns efterfrågan på kvinnor, barn och unga män för sexuella ändamål. Den svenska sexköpslagen är just en sådan åtgärd, då den kriminaliserar köparen men inte den som säljer sin kropp. Samtidigt behöver lagen kompletteras med stöd, hjälp och resurser till dem som lever i prostitution. Själva grundbulten i frågan om all prostitution handlar om mäns efterfrågan. Det är den sexistiska inställningen att det är mäns "självklara rätt" att köpa och sexuellt utnyttja andra människors kroppar som upprätthåller systemet, och det är denna självklarhet vi måste utmana.

Kvinnor och välfärd

I ett internationellt perspektiv har kvinnor i Sverige kommit långt när det gäller att bryta de ojämlika maktrelationerna mellan könen. Det är inte jämställdhetslagstiftningen som är förklaringen till den relativa framgången. Det är den svenska efterkrigspolitiken, en politik för full sysselsättning, en väl utbyggd offentlig sektor och ett generellt välfärdssystem som har varit av avgörande betydelse för kvinnorna. Det beror på att det välfärdssystem som byggdes upp i Sverige och de övriga nordiska länderna har skiljt sig på avgörande punkter från andra välfärdssystem.

Under senare tid har dock vårt välfärdssystem gått från ett i allt väsentligt generellt system till avsevärda strukturella försämringar av arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkringen. I teorin är det könsneutrala reformer, men i praktiken har de ökat klyftorna mellan kvinnor och män. Nedmonteringen av trygghetssystemen har finansierats med historiskt stora skattesänkningar. Den stöds av EU:s grundlagfasta nyliberala högerpolitik som förutsätter nedskärningar och privatisering av offentlig sektor.

Föräldraförsäkringen

Vänsterpartiet har tagit ställning för individualiserad föräldraförsäkring. Vår ståndpunkt bygger dels på att vi anser att föräldraskapet är individuellt och att varje förälder måste bygga sitt enskilda föräldraskap på en långvarig och djup relation till barnet. Dels på att uttaget av föräldraförsäkringen är skev: kvinnorna tar ut närmare 80 procent av tiden, trots att kvinnor och män har rätt till lika högt uttag. Denna skeva fördelning under småbarnsåren fortplantar sig under åren därefter genom att kvinnor i högre grad går ner till deltid för att orka och hinna med när barnen blivit större. Detta faktum är en avgörande orsak till att arbetsgivare betraktar kvinnor som mer "riskabel" arbetskraft, vilket i sin tur försämrar förhandlingspositionen för alla kvinnor när det gäller löner och arbetsvillkor. Detta är den grundläggande förklaringen till att kvinnor diskrimineras i arbetslivet och pensionssystemet. För att komma till rätta med det krävs en genomgripande förändring av föräldraförsäkringens utformning. Den måste också utformas så att stjärnfamiljer, ensamstående föräldrar och deras barn inte missgynnas.

Den gemensamma välfärden

En feministisk politik för kvinnors rätt och möjlighet till makt och inflytande på alla nivåer kännetecknas av det självklara att det inte ska behövas några särlösningar för kvinnor. Däremot behövs en välfärd som når alla. Det innebär en stark offentlig sektor för att alla människor ska kunna delta i arbetslivet, och stabila socialförsäkringssystem för att både kvinnor och män ska kunna kombinera privatliv, arbete och fritid över livets alla skeenden. Det är för att öka friheten som välfärdsstaten är mellanhand mellan individer.

Mycket av det osynliggjorda arbete som tidigare sköttes oavlönat av kvinnor i framför allt hemmet och jordbruket har professionaliserats. En stor del av kvinnors obetalda arbete i hem och familj har blivit yrkesarbete och utförs i den offentliga sektorn. Då många kvinnor fortfarande befinner sig i låglöneyrken både inom privat och offentlig sektor och fortfarande ofta tar ett stort ansvar för det obetalda arbetet är det också kvinnorna som grupp som tjänar mest på starka och stabila generella system och en utbyggd välfärdsstat. Nedskärningar i vård och omsorg däremot leder till att ansvaret för vården av och omsorgen om exempelvis barn och äldre flyttas över på anhöriga, i praktiken på kvinnor. Det vill säga, professionellt, avlönat arbete omvandlas till oavlönade kvinnoysslor.

Kvinnor tvingas ofta till individuella lösningar på strukturella problem medan män i regel gynnas av strukturen. Det sker på bekostnad av kvinnorna, vars möjligheter till ett ekonomiskt självständigt liv och till att kunna delta i samhällslivet på samma villkor som männen fortfarande är begränsade. Valet av ekonomisk politik och valet av välfärdssystem, som båda omfördelar tid och inkomster, har en avgörande betydelse för att förändra maktrelationerna mellan könen och för att långsiktigt säkra och utveckla välfärden.

Kvinnor och arbetsmarknad

Den gemensamma välfärden

När den offentliga sektorn byggdes ut gav den kvinnorna en klart förbättrad ställning på arbetsmarknaden. Det innebar att kvinnor som tagit det fulla ansvaret för det obetalda arbetet fick möjlighet att delta på arbetsmarknaden med betalt arbete i betydligt större utsträckning, även om det obetalda arbetet också fortsättningsvis till största delen utfördes av kvinnor. Det var bland kvinnorna som arbetskraftsreserven fanns, och det var i huvudsak reproduktiva arbetsuppgifter som skulle utföras. Det innebar att vi i Sverige fick en könsuppdelad arbetsmarknad där yrkena i de kvinnodominerade sektorerna värderades och lönesattes lägre än de manligt dominerade yrkena.

Starka fackföreningar har bidragit till att reglera och likställa villkoren för hel- och deltidsanställda. Däremot har kvinnors arbete alltid varit underordnat männens. Den rådande köns- arbetsdelningen har präglat de fackliga organisationerna, som har utvecklat egna patriarkala strukturer enligt arbetsmarknadens modell.

Uppdelningen i kvinnliga och manliga yrken och i betalt och obetalt arbete har i stort sett inte förändrats, även om kvinnor gör vissa inbrytningar på mansdominerande yrkesområden och gränserna mellan manligt och kvinnligt överskrids. Fortfarande leder utbildningar som domineras av kvinnor till yrkesområden och anställningar med lägre lön. Även inom samma yrke och vid individuell lönesättning finns det systematiska löneskillnader mellan könen, eftersom lön inte sätts för utfört arbete, utan efter hur kvinnors respektive mäns arbete värderas av manssamhället.

EU:s påverkan

Konsekvenser av EU-politiken är den uppluckrade arbetsrätten och avregleringen av arbetsmarknaden. Detta innebär att kvinnor i allt större utsträckning hänvisas till de så kallade atypiska jobben, det vill säga deltidsarbeten, lösa anställningsformer, tidsbegränsade arbeten, oreglerade arbetsförhållanden och osäkra arbetsvillkor med låga löner, dåliga arbetsmiljöer och utan sociala rättigheter.

Heltid en rättighet, deltid en möjlighet

Kvinnor förväntas nöja sig med deltid medan heltid reserveras för män. Skillnaden är att kvinnor arbetar mer obetalt och männen mer betalt. Huvudförklaringen är att kvinnor tar ansvaret för att familjens tidsekvation ska gå ihop genom deltidarbete. Detta beror till stor del på de normer som bärs upp av de patriarkala föreställningarna i samhället. I praktiken subventioneras mäns lönearbete, karriärmöjligheter och högre pension genom kvinnors obetalda arbete. I tider av ekonomisk kris får kvinnor i högre utsträckning ge upp sina anspråk på att få betalt för sitt allt tyngre arbete i samband med nedskärningar inom vård och omsorg.

De mekanismer som gör att kvinnor och män värderas olika framträder tydligt i könsarbetsdelningen. Eftersom arbetet upptar en så stor del av våra liv är den ett av de effektivaste instrumenten för att skapa och vidmakthålla ojämlikhet mellan könen.

Det är en prioriterad fråga för Vänsterpartiet att bryta den rådande strukturen på arbetsmarknaden, men då handlar det inte om att konkurrensutsätta eller privatisera enligt borgerlig modell. I konkurrensutsatta kvinnodominerade branscher som handel, hotell och restaurang råder samma underordning ifråga om löner och arbetsvillkor som i de offentligt finansierade och drivna verksamheterna. För att kunna åstadkomma förändringar på arbetsmarknaden måste vi komma åt strukturerna bakom den. Ett sätt är att lagstifta om rätten till heltid och höja ingångslönerna. Det handlar om att bryta de mekanismer som återskapar mäns makt och kvinnors underordning.

Viktiga reformer

Utbyggnaden av den offentliga sektorn med bra välfärdstjänster inom vård, skola och omsorg, barnomsorg på obekvämt arbetstid och ett rättvist skattesystem tjänar alla på. Vänsterpartiet vill förkorta den dagliga arbetstiden genom en sänkt norm för heltid. Ett av huvudskälen till det är att skapa förutsättningar för en rättvis fördelning mellan kvinnor och män av ansvaret för barn, hem och familj och mellan avlönat och oavlönat arbete. Dagens arbetstidsnorm innebär att kvinnor blir beroende av mäns ekonomiska resurser samtidigt som män blir beroende av kvinnors obetalda arbete. De ojämlika ekonomiska förutsättningarna ärvs in i pensionsystemet och socialförsäkringarna. En arbetstidsförkortning med bibehållen lön tillsammans med en individuell föräldraförsäkring skulle sannolikt bli de viktigaste jämställdhetsreformerna i nutid.

Kvinnor och makt

Vi lever i ett samhälle som bärs upp av en maktstruktur grundad på kön, patriarkatet. Det är ett system som överordnar män och underordnar kvinnor. I Sverige har kvinnor alla formella rättigheter. Trots detta är det männen som har den avgörande makten på alla nivåer. Enskilda kvinnor kan förstås ha både makt och inflytande, men kvinnor som grupp har inte samma makt och auktoritet.

Då det inte finns några formella hinder för kvinnor att dela makten med män är kvinnornas underordning i formell mening inte legitim. Icke desto mindre är den en realitet, och det är kring denna realitet, bakom fasaden av skenbart likaberättigande, som dagens kvinnokamp måste föras.

Jämställdhet

Jämställdhet är ett könsneutralt begrepp som inte säger något om maktförhållandena mellan könen. Begreppet döljer att det finns en strukturellt grundad intressekonflikt mellan kvinnor och män med politiska konsekvenser. Det finns därför en fara i att begreppet jämställdhet definieras könsneutralt. Med jämställdhet menar man att kvinnor och män ska ha samma rätt till arbete och ekonomiskt oberoende, samma möjligheter att kombinera arbete och familj, samma rätt till sin beskärda del av den politiska makten och så vidare. Detta är oantastligt, men om de patriarkala maktstrukturerna, med mannen som norm och kvinnan som avvikande, inte tydliggörs riskerar jämställdhetspolitiken att bli en kuliss.

Arbete för jämställdhet är viktigt, eftersom det är en etapp på väg mot lika värde och verklig rättvisa mellan kvinnor och män. Det kan påvisa missförhållanden som låg kvinnorepresentation, löneskillnader och den orättvisa fördelningen av betalt och obetalt arbete. Jämställdhetsarbetet är ett redskap för att kartlägga olika strukturer, men det kan inte användas för att förändra grunderna för strukturernas uppkomst.

Redskap för förändring

Att kvinnor ska ha sin del av den formella makten har sällan kunnat ske på frivillig väg. Män har inte plötsligt börjat välja kvinnor till olika poster och positioner. Därför är kvotering alltjämt ett redskap för att uppnå det självklara, ett samhälle där både kvinnor och män finns representerade på alla nivåer och i alla sammanhang. Könskvotering är inget mål i sig utan ett redskap för att uppnå demokrati och rättvisa.

Den lagstiftning som gäller idag, till exempel på lönediskrimineringens område, visar sig otillräcklig när den prövas. Lagstiftningen måste därför skärpas på flera områden. Den har dock en begränsad effekt när det gäller att bryta ner de patriarkala maktstrukturerna i samhället. Trots att kvinnorna har en ökad andel politiska uppdrag har männen i stort sett behållit den reella makten.

Redskap för förändring

Att kvinnor ska ha sin del av den formella makten har sällan kunnat ske på frivillig väg. Män har inte plötsligt börjat välja kvinnor till olika poster och positioner.

Därför är kvotering alltjämt ett redskap för att uppnå det självklara, ett samhälle där både kvinnor och män finns representerade på alla nivåer och i alla sammanhang. Könskvotering är inget mål i sig utan ett redskap för att uppnå demokrati och rättvisa.

Den lagstiftning som gäller idag, till exempel på lönediskrimineringens område, visar sig otillräcklig när den prövas. Lagstiftningen måste därför skärpas på flera områden. Den har dock en begränsad effekt när det gäller att bryta ner de patriarkala maktstrukturerna i samhället. Trots att kvinnorna har en ökad andel politiska uppdrag har männen i stort sett behållit den reella makten.

Starka motmakter

Kapitalets ökade makt och en borglig politik hotar att rasera grunden för det som kvinnor uppnått i Sverige och som är resultatet av ett framgångsrikt feministiskt arbete.

Mycket av det som har varit unikt för den svenska välfärden överges för andra system som leder till ökade klyftor mellan fattiga och rika. Då ökar också klyftorna mellan kvinnor och män och mellan olika grupper av kvinnor. För stora grupper av kvinnor kommer det att bli svårare att få ett förvärvsarbete. De som har arbete får det svårare att förena förvärvsarbetet med ett utökat omsorgsansvar. Stoppas inte denna utveckling kan deras valmöjligheter inskränkas till att antingen utföra samhällets och familjens omsorgsarbete oavlönat i hemmet eller skattefinansierat lågavlönat arbete i högavlönade hushåll. Avståndet mellan de som har makt och de som inte har det kommer att öka ytterligare. I det långa loppet är det manssamhället som förstärks av denna utveckling.

Det finns krafter inom en bred vänster som framhärdar i att definiera in feminismen i klassbegreppet. Det hävdas att feministisk kamp enbart ska föras inom klasskampens ram och att feminismen enbart kan omfatta de kvinnor som idag lever under dubbla förtryck. Man underkänner den grundläggande analysen att könsförtrycket i samhället är strukturellt och bryter klassgränser. En sådan analys och ett sådant förhållningssätt förstärker inte bara manssamhället utan urholkar också klassanalysen.

Global kvinnokamp

Trots att kvinnor utgör mer än hälften av världens befolkning får de sällan vara med och påverka beslut som är avgörande för deras livssituation. Tillgången till och makt över viktiga resurser såsom kapital, krediter, jord, utbildning och ny teknik är orättvist fördelad. Världen över har kvinnor betydligt sämre arbets- och anställningsvillkor och lägre lön än män. Könsmaktstrukturerna är kränkande för kvinnors rätt till ett fritt och självständigt liv: rätten till kroppslig integritet, sexuell och reproduktiv hälsa, läkemedel, sjukvård, barnomsorg, utbildning, rätten till egen sexualitet och att själv välja partner. Kvinnoorganisationer och andra politiska rörelser världen över för en daglig kamp mot denna diskriminering. Vänsterpartiet är en del av den kampen.

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna är inte könsspecifika och inte förhandlingsbara. De är universella och odelbara. Det har slagits fast av FN att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter och innebär att kvinnor omfattas av alla mänskliga rättigheter: medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella. De flesta samhällen vilar på patriarkala strukturer; det kan röra sig om tvångsäktenskap, månggifte, våld mot kvinnor, begrepp som heder och skam och andra normer. Inte sällan används religionen som ett medel att upprätthålla dessa normer. Och inte sällan åsidosätts flickors rättigheter till förmån för patriarkala värderingar.

Människohandel

Människohandel, så kallad trafficking, förekommer för många olika ändamål såsom tvångsarbete och slaveri, och offren kan vara både kvinnor och män. Majoriteten av människohandelns offer är dock kvinnor och barn som utnyttjas för sexuella ändamål. Sveriges biståndsarbete måste inriktas på att bekämpa fattigdom och förhindra rekrytering för sexuell exploatering. Fattigdomsbekämpningen ska ha ett tydligt könsmaktsperspektiv.

Rätten till abort och kroppslig integritet

Ofrivilliga graviditeter och barnafödande utgör ett enormt folkhälsoproblem i stora delar av världen. Miljoner kvinnor saknar möjlighet att använda preventivmedel, och många dör i samband med barnafödande och medicinskt osäkra aborter. Allt fler länder världen över skärper sin abortlagstiftning eller inför förbud. Det är ett enormt nederlag för kvinnorörelsen och en lika stor framgång för reaktionära religiösa krafter. Kunskap om och tillgång till preventivmedel, säkra aborter och sexualupplysning är livsavgörande och får inte under några omständigheter hindras. En politik för global utveckling innebär att Sverige tydligt markerar vikten av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter även i situationer och länder där det uppfattas som svåra och kontroversiella frågor. Vi bör samarbeta med och stödja de krafter som verkar för dessa rättigheter i sina respektive länder.

Kvinnor i väpnad konflikt

Patriarkala föreställningar om kvinnor och barn som mäns ägodelar leder till att systematiska våldtäkter används som ett vapen i väpnade konflikter. Hoten mot kvinnors mänskliga rättigheter och kroppsliga integritet är ett säkerhetsproblem. Det är av yttersta vikt att kvinnors politiska inflytande ökar och att de intar en central roll i arbetet med att förebygga, hantera och lösa väpnade konflikter.

Ekonomisk politik för ökad jämställdhet

De internationella finansinstitutionerna IMF och Världsbanken spelar en avgörande roll för utformningen av den ekonomiska politiken i många länder. Många av de reformer som dessa länder har påtvingats, såsom omfattande nedskärningar i offentligt finansierad välfärd och privatisering av vattentillgångar, har slagit i synnerhet mot kvinnorna. Investeringar undanhålls på för kvinnorna livsviktiga områden, exempelvis genom att många regimer väljer att investera sina knappa resurser i vapen i stället för i utbildning, bostäder och hälsovård. Sverige ska därför verka inom IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna för att avtal och program ska innehålla en analys över hur effekterna förhåller sig till FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, (FN:s kvinnokonvention). Främjandet av jämställdhet mellan könen och stärkta ekonomiska och sociala rättigheter för kvinnor och flickor ska vara några av de parametrar som styr om ett land ska få ta del av svenskt bistånd eller inte.

Ekonomisk politik för ökad jämställdhet

Trots att Sverige var ett av de första länderna att underteckna FN:s kvinnokonvention följs den inte alltid. Det brister exempelvis i omsorgen och bemötandet av asylsökande kvinnor. De har under svåra förhållanden tagit sin tillflykt hit och blir vid ett avslag tvungna att gömma sig under omänskliga förhållanden. Ofta tas kvinnors asylskäl inte i beaktande, utan de skickas tillbaka till länder där de riskerar mord, stening, livstids fängelse, tvångsgifte, utstötning från familj med isolering som följd. Den som förföljs på grund av kön eller sexuell läggning ska ha rätt till en fristad i Sverige.

Tiotusentals personer lever idag i Sverige som papperslösa utan grundläggande rättigheter, bland annat till följd av en rättsosäker asylprocess. Vänsterpartiet anser det vara självklart att även kvinnor utan papper ska omfattas av den rätt till skydd mot våld och övergrepp som gäller för alla andra kvinnor i vårt samhälle, och att de ska kunna nyttja detta skydd utan rädsla för att avvisas.

Avslutning

I hela världen diskrimineras och förtrycks kvinnor på grund av att de är kvinnor. Det är ett faktum som strider mot grundläggande mänskliga rättigheter. Patriarkatet är ingen naturlag utan en maktordning som kan och måste brytas. Den feministiska kampen är viktig och måste fortsätta att föras överallt och på alla nivåer.

Feminismen är en av världens största demokratirörelser. Vänsterpartiet är en del av denna rörelse i kampen för kvinnors rätt till sin kropp och sin sexualitet, till makt och inflytande över sina egna liv och över samhällsutvecklingen.

Träff tre: Ett socialistiskt parti.

Att läsa: Utdrag ur Vänsterpartiets partiprogram

På den här träffen går vi igenom Vänsterpartiets syn på socialismen. Socialismen är den ideologi som funnits med partiet sedan dess bildande 1917, och är bredvid feminismen ett av våra två ideologiska ben. I olika tider har vi tolkat socialismen olika och den socialism vi tror på idag är på många sätt en produkt av erfarenheter och omständigheter.

Att fundera över:

- Hur kan man se att Vänsterpartiet är ett socialistiskt parti i vårt dagliga arbete kommer ni på några konkreta exempel?
- När ni tänker på socialism vad tänker ni på då? Hur stämmer detta med de texter ni läst?
- Hur tror ni man kan nå ett rättvist samhälle?

Klassamhället

Vi lever i ett världsomfattande kapitalistiskt klassamhälle. Klassuppdelningen bygger på människors olika förhållande till produktionen av varor och tjänster. Den stora majoriteten av världens kvinnor och män tjänar sitt uppehälle genom att lönearbeta – sälja sin arbetskraft – i privata företag eller i den offentliga sektorn. De äger inte så mycket kapital att det ger någon makt, de har ingen beslutanderätt över produktionen och de kontrollerar inte andras arbete. De utgör arbetarklassen. Mot dem står borgarklassen. Det är den lilla minoritet som äger och kontrollerar kapital i en sådan utsträckning att det ger en avgörande makt över samhället. De bestämmer över produktionen och kontrollerar andras arbete och de värden som det skapar.

Mellan kapitalismens båda huvudklasser finns det grupper med motsägelsefulla erfarenheter av klassamhället. Högt uppsatta administratörer är inte i första hand ägare, men har stor makt över andra och får ofta representera borgarklassen genom att fatta ekonomiska beslut som påverkar tusentals människors liv. På liknande sätt är till exempel utövare av akademiska professioner och högre tjänstemän inom offentlig sektor lönearbetare med stort inflytande över sin egen arbetssituation eller över andras arbete. Egenföretagare och småföretagare tillhör varken borgarklassen eller arbetarklassen, men lever ofta under förhållanden som liknar arbetarklassens. De är ofta beroende av storföretagens beslut. Många har tvingats till privatföretagande för att kunna försörja sig. Grupper som tidigare var lönearbetare, till exempel inom offentlig sektor eller byggnadsindustri, pressas att i stället sälja sin arbetskraft som egenföretagare. Många tjänstemän får en situation som alltmer liknar arbetarklassens. Yrken som tidigare innebar hög social status och erbjöd ett visst mått av frihet har blivit mer disciplinerade och industrialiserade. Dessa mellanskikt har ett långsiktigt intresse av att alliera sig med arbetarklassen för att bryta storfinansens makt.

Klassförtrycket yttrar sig främst i ojämlikhet vad gäller makt och inflytande i samhället. Arbetarklassen har även generellt sett lägre materiell levnadsstandard, drabbas hårdare av ohälsa och arbetsskador och har inte samma tillgång till kultur och utbildning. Arbetarklassens barn och barn till fattiga drabbas av detta mer än andra barn.

Klassamhället är inte statiskt och klasserna är inte homogena. Klassernas samman-

sättning och självuppfattning ändras med den ekonomiska utvecklingen. Tjänsteproduktionens och den offentliga sektorns expansion i vår del av världen har förändrat arbetarklassens sammansättning, inte minst könsmässigt. Skillnader i utbildning, boendemiljö och arbetssituation skapar skiktningar inom arbetarklassen. Många människor står under mycket långt tid helt utanför arbetsmarknaden. Allt fler, även inom arbetarklassen, äger direkt eller indirekt små aktieposter utan att det ger något inflytande över produktionen. Samtidigt ökar det institutionella ägandet. Ägandet blir mer anonymt, men denna utveckling har inte försvagat utan tvärtom förstärkt storfinansens ägarmakt.

Förändringar inom klassamhället påverkar den politiska och fackliga kampens förutsättningar, men upphäver inte konflikten mellan arbete och kapital – en konflikt som vilar på i grunden oförenliga intressen. Arbetarklassen har därför ett intresse av solidaritet och enhet. För arbetarrörelsens organisationer är det nödvändigt att kämpa för att förhindra arbetslöshet, för att de sämst avlönades villkor på arbetsmarknaden förbättras och för att de arbetandes utvecklingsmöjligheter i arbetslivet vidgas.

Syftet med klassanalysen är inte att mekaniskt räkna in varje människa i en klass, utan att förklara hur gemensamma intressen uppstår och förändras i samhället. Det finns starka intressen som vill dölja klassamhället. Arbetarklassen påstås ha försvunnit och klasskillnader omdefinieras till individuella sociala problem. Detta motverkar arbetarklassens organisering och befäster den nuvarande ordningen. Att agera också på ett ideologiskt plan är därför en viktig uppgift för arbetarrörelsen.

Patriaktet

Vi lever i ett samhälle som bärs upp av en maktstruktur grundad på kön: patriarkatet. Det är ett system som innebär mäns kontroll över kvinnors liv. Detta system överordnar män och underordnar kvinnor både samhälleligt och privat.

Det patriarkala maktmönstret genomsyrar förhållandet mellan könen på alla områden, i familjen, på arbetsmarknaden, i statsapparaten, i myndighetsutövning och i de politiska församlingarna. Kvinnoförtrycket förekommer både öppet och dolt, medvetet och omedvetet. Det återskapas ständigt i nya former.

Patriarkatet är ingen biprodukt av kapitalismen utan en självständig maktfaktor i samhället.

En integrerad del av patriarkatet är synen på könsuppdelningen mellan män och kvinnor som något självklart och ”naturligt”, uppfattningen att det finns och alltid måste finnas två kön och att dessa förväntas komplettera varandra sexuellt. Samhällets normer och materiella organisering utifrån två kön och den normativt förväntade heterosexualiteten (heteronormativiteten) får långtgående negativa konsekvenser. Särskilt för transpersoner, både de som avviker från normerna för könsuttryck och de med annan könsidentitet än den av samhället förväntade, och för homosexuella, bisexuella, asexuella eller personer som på annat sätt avviker från den förväntade heterosexualiteten.

Patriarkatet har sin materiella bas i reproduktionen, den sociala verksamhet där människor föder och fostrar nya generationer. Män som grupp utövar makt genom kontroll av kvinnors sexualitet och arbete både i familj och samhälle. I arbetsdelningen mellan könen framträder strukturen tydligt. Män och kvinnor gör olika saker och befinner sig på olika platser, vilket antas motivera att de betalas olika och har olika mycket makt.

En utvidgning av kvinnors makt, inflytande, utrymme och inkomster kommer att innebära en inskränkning för män. Samtidigt innebär det patriarkala systemet också begränsningar av mäns livsval.

Olika män har olika positioner i könsmaktsordningen men systemet skapar ett ömsesidigt beroende mellan män, en lojalitet som befäster deras samhörighet med varandra. Patriarkatet ger gruppen män makt över gruppen kvinnor och ger män fördelar som de inte frivilligt avstår från. När kvinnor ställer krav på ändrade maktförhållanden blir de ett hot mot mäns makt.

Det sexualiserade våld som utövas av män mot barn och heterosexuella kvinnor

över hela världen, liksom det sexualiserade våld som hbtq-personer utsätts för, återspeglar och upprätthåller den patriarkala maktstrukturen. Våldet mot kvinnor och barn exploateras av porrindustrin, som blivit en vinstgivande kapitalistisk storindustri. Människohandel inom och över nationsgränser växer i omfattning.

Porrindustrins bildflöde förmedlar förakt och manlig dominans. Pornografi och prostitution är besläktade fenomen. De blottlägger båda grundläggande strukturer i samhället som ytterst handlar om ojämna maktrelationer mellan könen. Kriminaliseringen av könsköparna kan inte ensamt utrota prostitutionen, men samhället markerar sin syn på könsköp.

Historiska, ekonomiska, sociala och politiska faktorer bestämmer hur kvinnoförtrycket konkret yttrar sig i olika samhällen och vid skilda tidpunkter. Dessa skillnader är stora och betydelsefulla, men förändrar inte patriarkatets generella karaktär.

Mäns överordning och kvinnors underordning är ingen naturlag. Kampen för kvinnors rättigheter har gett viktiga resultat. Feminismen ger argument och redskap för den särskilda kvinnokamp som måste föras för att patriarkatets makt ska kunna brytas. Denna kamp förs inom politiken och arbetslivet, men också i privatlivet.

Ett grundläggande ekologiskt förhållningssätt

De två maktstrukturerna kön och klass beskriver människors relationer till varandra. Men vi måste förhålla oss till den materia som finns runt omkring oss och som vi är helt beroende av – vår planet. Kampen för en rättvis fördelning av naturresurser handlar om rättvisa och solidaritet och är därför sammankopplad med köns- och klassaspekterna. Vi människor lever på en planet med begränsade naturresurser, vilket sätter ramar för vårt handlande. Graden av vår påverkan på naturen bestäms delvis av våra kunskaper och den tekniska utvecklingen, men vi kan inte överskrida ekosystemets bärkraft. Då drabbar det oss själva, kommande generationer och andra arter.

De utsläpp av växthusgaser som vi människor ger upphov till kan, om inget görs, leda till globala katastrofer. En stigande medeltemperatur på jorden kan ge effekter som blir svåra eller kanske omöjliga att stoppa när temperaturen väl passerat en viss nivå. En högre temperatur orsakar i sig förändringar som i sin tur leder till ännu högre temperaturer och processen rullar sedan på med idag oöverblickbara följder. Det är människans verksamhet som orsakat och orsakar klimatförändringen och det vilar därför på människan att försöka lösa problemet. Det kräver dock att snabba och kraftfulla insatser sätts in.

Länder, regioner och individer måste hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, det vill säga den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden. Miljöutrymmet är inte statiskt. Det kan minskas ytterligare genom rovdrift och miljöförstöring, men också ökas genom mer miljövänliga produktionsmetoder.

Om alla människor i världen konsumerade på samma sätt som människorna i den rika delen av världen, skulle det krävas ytterligare ett antal jordklot för att försörja oss. Samhällets resursanvändning måste därför anpassas till ett rättvist miljöutrymme. Rika konsumerar mycket mer resurser än fattiga. Ny teknik och användning av ekologiskt förnyelsebara produkter kan möjliggöra en omställning till ett mer hållbart samhälle. Men de som förbrukar mest måste också ställa om mest, så att fördelningen av jordens resurser blir mer rättvis. Detta gäller både i Sverige och på ett globalt plan. Jorden är vårt gemensamma arv och ska också förvaltas gemensamt.

Begreppet rättvist miljöutrymme innefattar även en rättvis fördelning mellan kvinnor och män. Män konsumerar idag mycket mer resurser än kvinnor. Av jordens fattigaste, och därmed de som har tillgång till minst resurser, är 70 procent kvinnor. Männerna som grupp måste därför minska sin resursförbrukning för att möjliggöra för kvinnor att öka sin förbrukning.

För att komma tillrätta med den samtida miljöproblematiken räcker det inte med att vi ser till dagens skeva konsumtionsmönster och däri söker lösningar genom en an-

norlunda fördelning. Det destruktiva förhållande där naturen inte framstår som något vi är en del av, utan där vårt förhållningssätt till våra egna livsbetingelser uttrycks som relationer mellan varor, måste brytas.

En omvälvande förändring i vårt förhållningssätt till naturen kräver en grundläggande och frigörande omvandling av det sociala och ekonomiska livet. Utan en sådan omvandling riskerar talet om en hållbar utveckling att bli en tom fras. Den ekonomiska tillväxten måste underställas en utveckling som är ekologiskt hållbar, vilket inte kan ske inom ramen för en kapitalistisk ekonomi. Frågan om tillväxt måste kombineras med frågan om vad samhället ska använda tillväxten till och på vilket sätt tillväxten skapas. En jakt på produktionsökningar kan i sig aldrig vara ett självändamål. En tillväxt som sker i kombination med effektiviseringar och begränsade naturresursuttag är ett samhälle att sträva mot. I annat fall riskerar vi en utarmning av den biologiska mångfalden och ett hot mot människans framtid.

En orättfärdig värld

Vi lever i en orättvis, ohållbar och orimlig värld. I enlighet med det kapitalistiska systemets logik samlas allt större rikedomar i allt färre händer, medan det stora flertalet av världens människor hålls nere i fattigdom och ofrihet. Klyftorna vidgas, både inom länder och mellan rika och fattiga länder. Naturresurser plundras och miljön förstörs. Krig och förtryck medför ofattbara lidanden.

Kapitalismen har alltid varit gränsöverskridande. I detta avseende innebär dagens internationaliserade ekonomi inget nytt. Samtidigt framträder vissa drag allt mer tydligt. De transnationella företagen lägger under sig allt större marknader och allt mer makt. Informationstekniken har möjliggjort en gigantisk ökning av kapitalrörelser och kortsiktig spekulation. Avreglering och privatisering av gemensamma tillgångar har dragit in allt fler människor och allt fler sektorer av produktionen i världsekonomin. Fattiga länders möjlighet till utveckling undergrävs genom att de högutbildade dras till de stora företagen i västvärlden. Kapitalet utnyttjar varje skillnad i sociala rättigheter för att maximera sina vinster. Arbetare i olika länder ställs mot varandra. Fackliga rättigheter angrips och försämras.

Den nyliberala offensiven mot offentligt ägande och mot arbetarrörelsens framsteg är både ett resultat av och en grund för den kapitalistiska stagnationen, med arbetslöshet och underutveckling på många håll som följd.

Välfärdsstatens och offentliga sektorns expansion under efterkrigstiden kunde ske av flera skäl: en gammal insikt om att socialpolitik behövdes för att hålla samman samhället, arbetarnas krav på att få ta del av sin egen ökade produktion och kapitalets behov av en effektivare reproduktion av arbetskraften och av en långsiktig arbetsfred. Det ekonomiska utrymmet fanns. Arbetarrörelsens krav fick inte gehör utan strid, men kunde tolereras. På 1960- och 70-talen fortsatte arbetarrörelsen att stärkas och samtidigt radikaliseras. Detta mötte starka reaktioner från kapitalets sida. Klasskompromissen sades upp steg för steg.

Kapitalets offensiv har förskjutit de politiska ramarna. Även regeringar som bestått av traditionella arbetarpartier har många gånger utfört politiska beställningsverk åt kapitalet. Anpassningen har som strategi visat sig vara misslyckad. En sådan politik har inte hävt den kapitalistiska stagnationen. Den ekonomiska tillväxt som trots allt ägt rum har gjort de rika rikare samtidigt som den synliggjort avsaknaden av politisk vilja att rättvist fördela samhällets resurser.

De framgångsrika angreppen på välfärden visar att reformer inom ramen för det kapitalistiska samhället snabbt kan rullas tillbaka när maktförhållandena mellan arbete och kapital förändras.

Den orättvisa världsordningen slår särskilt hårt mot kvinnor. En majoritet av de människor som lever i extrem fattigdom är flickor och kvinnor. Många barn, heterosexuella kvinnor och hbtq-personer tvingas in i den internationella sexindustrin. Reaktionära stater och rörelser som öppet förnekar kvinnors och hbtq-personers mänskliga rättigheter och inte tvekar att upprätthålla den patriarkala maktstrukturen

med brutalt våld har stärkt sin ställning. Kraven på avregleringar och privatiseringar i fattiga länder leder till social nedrustning, så att hälsovård och utbildning i än högre grad blir ett privilegium för de rikaste. Lokal produktion slås ut. Därmed begränsas kvinnors rättigheter och möjligheter ytterligare.

Sedan Sovjetunionens upplösning och planekonomiernas ekonomiska och politiska sammanbrott är USA ensam supermakt med en militär kapacitet lika stor som samtliga övriga länders tillsammans. USA:s dominans har inte inneburit fred och avspänning. Tvärtom kännetecknas vår tid av en allt mer aggressiv imperialistisk expansion. Imperialismen är ett globalt system av ekonomiska relationer.

Det nordamerikanska kapitalets internationella position och dess långsiktiga förmåga att generera profiter blir allt mer beroende av att USA kan demonstrera sin politiska och militära styrka. Ett läge av permanent krig mot verkliga eller påstådda fiender skapas. Att en imperialistisk makt på nedgång försöker kompensera förlusten av ekonomisk styrka med militära angrepp är ett mönster vi känner igen från historien. Det vi ser är hur ett system i kris måste upprätthållas med våld.

USA åsidosätter öppet folkrätten och tar sig friheten att försvara sina ekonomiska och militära positioner med de medel man finner lämpliga. Ett snävt och kortsiktigt perspektiv får USA att totalt negligera internationellt viktiga miljöfrågor som jordens klimatförändring. Supermaktsarrogans och brutalt maktspråk undergräver FN:s och andra internationella organs möjlighet att agera. Med pågående eller planerade krig som förevändning kan USA få också andra stater att inskränka de demokratiska fri- och rättigheterna, så att individernas rättssäkerhet upphävs.

Reaktionära, religiöst färgade men i grunden politiska, krafter vinner terräng i stora delar av världen. De hotar mänskliga rättigheter, i synnerhet kvinnors liv och frihet, och de underblåser konflikter mellan länder och folk. Högerextremistiska och rasistiska grupperingar har åter flyttat fram sina positioner, inte minst i Europa. Oavsett om de är öppet fascistiska eller döljer sig i populism utnyttjar de människors rädsla i ett samhälle där trygghet och välfärd raseras. När starka ekonomiska intressen finner det ändamålsenligt att alliera sig med högerextrema strömningar hotas demokratin.

Kapitalets och den politiska högerens krafter är starka, men bilden är inte entydig. Den politiska demokratin former – flerpartisystem, yttrandefrihet, fria val etc. – har fått ett internationellt genomslag utan historisk motsvarighet. Många gånger är den formella demokratin föga mer än en fasad, men störtandet av de öppna diktaturerna är trots det ett viktigt framsteg som skapar en plattform för fortsatt kamp.

Över hela världen växer protesterna mot effekterna av den nyliberala politiken, och rörelsen för global rättvisa växer. Allt fler kvinnor världen över kräver frigörelse och mänskliga rättigheter. En rasism som imperialismen skapat och underblåser föder solidaritetsrörelser. Människor som vägrar bli dominerade och hunsade säger ifrån. Miljöfrågan engagerar människor ur olika samhällsgrupper och den nya fredsrörelsen är en av största sociala rörelserna efter andra världskriget. Vi ser en värld med hårdnande politiska motsättningar, som för med sig allvarliga hot mot människors liv och välfärd, men samtidigt öppnar nya möjligheter. Det är vänsterns stora utmaning att samla och organisera alla de människor som är övertygade om att en rättvis värld är både möjlig och nödvändig.

Allas lika värde Mänskliga rättigheter och folkrätt

Så länge mänskligheten funnits har det förts en kamp för rätten till ett bättre och jämlikare liv. De framsteg som följt på denna oförtrutna strävan gör att vi i dag kan tala om okränkbara mänskliga rättigheter. Deras betydelse har växt och satts på pränt i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Trots att dessa rättigheter ständigt förvägras människor över hela världen – även i vårt land – kan ingen regim i längden ignorera dem.

Barn har specifika behov, men de kan inte alltid uttrycka dem. Lika lite kan de föra sin egen talan för att stoppa kränkningar de utsätts för. Därför fastslås barns rättigheter i särskild ordning i Barnkonventionen. Vänsterpartiets politik ska utformas så att

barnens bästa kommer i första rummet.

Respekten för de mänskliga rättigheterna ska vara grundläggande för all politik. Men mänskliga rättigheter praktiseras inte genom att de utlovats. De kan bara erövrats och garanteras genom organiserade sociala rörelsers kamp för frigörelse och rättvisa.

Folkrätten, den internationella rättsliga praxis som reglerar förhållandet mellan stater, måste försvaras och fördjupas. När respekten för det nationella oberoendet undergrävs och det generella förbudet mot anfallskrig åsidosätts, då öppnas nya vägar för imperialistisk expansion. Alla beslut om militärt våld som en sista utväg för att skydda freden och de mänskliga rättigheterna måste fattas av FN. Det är viktigt att vid ställningstagande gällande internationella insatser inte bara förlita sig på FN-mandat, en individuell bedömning måste ske i varje enskilt fall. När så behövs måste folkrätten och FN-stadgan kunna hävdas gentemot säkerhetsrådet för att stärka FN:s ställning.

FN är en viktig organisation för fred, avspänning och nedrustning. Vi är motståndare till att FN utnyttjas till försvar av de kapitalistiska staternas intressen och för att legitimera anfallskrig.

Vi lever i en rasistisk global världsordning. Rasistiska strukturer finns också i det svenska samhället. Rasism bygger på två skilda logiker som i varierande grad vävs samman i verkligheten. Å ena sidan exploatering och å andra sidan exkludering. Rasismen bygger på processer av rasifiering, det vill säga hur grupper av människor, många (men inte alla) invandrade eller barn till invandrade, åtskiljs genom biologiska och kulturella konstruktioner och praktiker, och görs till annorlunda, mindre värda och underordnade.

Dagens rasistiska strukturer är dels ett resultat av rättfärdigandet av kolonialismens och imperialismens utplundring av naturen och utsugning av människor. Dels är det en effekt av hur stater använt tankar om ett homogent folk och utestängandet och underordnandet av de andra genom övergrepp och förtryck mot grupper av människor, bland annat de som idag kallas nationella minoriteter och ursprungsbefolkningar. Även om användandet av ord som ras minskat så lever rasismens huvuddrag kvar genom föreställningar om ras, ofta uttryckta i mer diffusa former genom begrepp som etnicitet och kultur, som dessutom är negativt definierade.

Den exploaterande rasismen tar sin utgångspunkt i en nedvärdering av de andra, där möjligheten till exploatering blir en konsekvens av att de inte är lika mycket värda. Den exploaterande rasismen finns såväl direkt som indirekt i lagstiftning, men först och främst genom institutionella processer som producerar olika former av rasifierad diskriminering inom arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, men även inom välfärdsinstitutioner. Nyliberalismen har på många sätt gått hand i hand med den exploaterande rasismen i sitt sökande efter att förbilliga arbetskraften. Sättet som migration lagstiftas innebär i regel att invandrade tvingas sälja sin arbetskraft till löner och arbetsvillkor som är betydligt sämre än andras. I Sverige, liksom i många andra europeiska länder, har rasistiska strukturer gjort att klassamhället fått en rasifierad skiktning. Att vissa folk hålls nere i fattigdom och förtryck framstår som en bekräftelse av den rasistiska världsbilden, samtidigt som rasismen aktivt återskapar den orättvisa världsordningen.

Den exkluderande rasismen tar sin utgångspunkt i en tankefigur där rasifierade grupper hotar samhället såväl kulturellt som ekonomiskt. Den exkluderande rasismen utgår från att skillnaden mellan grupper, kulturer och nationer är oöverbryggbara. Genom att se kulturer som närmast oföränderliga återskapas en tanke om ras. Den exkluderande rasismen uttrycks först och främst genom en praktik baserad på segregering. I sina mer aggressiva former av uteslutning används våld och i extrema fall syftar den till eliminering. De högerextrema, rasistiska och fascistiska organisationer och partier som sedan slutet av 1900-talet växt sig starkare i Europa kännetecknas först och främst av en exkluderande rasism. I Sverige yttrar sig den exkluderande rasismen dels i misshandel, förföljelser och trakasserier, dels i olika former av diskriminering. Diskriminering av människor på grund av utseende eller

ursprung är förbjuden antingen den är medveten eller inte, men utgör trots det en del av det vardagliga samhällslivet.

Rasismen samspelar med andra maktstrukturer. Sambandet mellan det kapitalistiska systemet och rasismen syns tydligt i den globala arbetsdelningen och den imperialistiska exploateringen. Västvärldens rikedom är delvis skapat genom utarmning av den lokala och regionala miljön i utvecklingsländerna. Kapitalismens legitimitet är baserad på att försvara skillnader och klyftor, att sänka löner och försvaga sammanhållning, och har därmed ofta lätt att samverka med vissa former av rasism. En arbetsmarknad där rasifierade grupper i högre grad är arbetslösa eller i jobb med de sämsta villkoren underlättar för kapitalet att sätta ett tryck på alla arbetstagare.

Även patriarkatet och rasismen samverkar. Rasifierade kvinnor möts av rasistiska och patriarkala föreställningar från majoritetssamhället och skiktas längst ned i den ekonomisk-sociala hierarkin. Hushållsarbete i andras hem kan exempelvis framställas som ett framsteg för dem. När sexuellt färgade föreställningar knyts till hudfärg eller kulturell bakgrund drabbas både kvinnor och män, även om kvinnor får bära huvudbördan av såväl ekonomiskt som sexualiserat förtryck.

Rasismen är inte statisk. Formerna för hur den uttrycks förändras över tid. Likaså drabbar rasism olika grupper av människor på olika sätt över tid. Rasismens utveckling är ett resultat av kampen mellan den exploaterande och exkluderande rasismens företrädare, och styrkan i den antirasistiska kampen. Rasism kan bekämpas genom en medveten antirasistisk politik som förs på flera plan samtidigt. En framgångsrik antirasism förutsätter att de som på olika sätt utsätts för rasism får utrymme att tillsammans med övriga progressiva och antirasistiska organisationer och människor bedriva en systematisk kamp mot rasism, parallellt med vår kamp mot kapitalism och patriarkat. Men människors värderingar påverkas också av de normer som anges i bland annat utrikespolitik och asylpolitik. Därför är arbetet för en human flyktingpolitik också ett antirasistiskt arbete.

Förtryck av nationella minoriteter och en politik för tvångsassimilering är en beklagansvärd och ännu på många sätt obearbetad del av Sveriges historia som lever kvar och har konsekvenser även i vår tid. Genom internationella avtal har Sverige nu förbundit sig att skydda och stärka samers, tornedalingars, sverigefinnars, romers och judars rättigheter till identitet, språk, kulturarv och religion. Men mycket återstår att göra. Möjligheten att använda det egna språket i kontakt med myndigheter bör utökas och gälla alla talare av ett nationellt minoritetsspråk oavsett var i landet de bor. Utbildningen i, på och om de nationella minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas kultur och kulturarv bör utvidgas, liksom möjligheten till vård och omsorg av personal som talar det egna modersmålet. Ett demokratikrav är att alla som tillhör en nationell minoritet ska ha möjlighet att medverka i beslut och ta tillvara sina intressen inom samtliga samhällsområden.

Samer är Sveriges ursprungsbefolkning och har historiskt utsatts av oförrätter av den svenska staten. Sametingets självbestämmande bör förstärkas. Sverige måste prioritera arbetet med att ratificera konventionen ILO 169 om ursprungsfolk och stamfolks rättigheter.

Sexualitet är en källa till livsglädje och lust. Alla människor ska ha samma rättigheter och samma chans till delaktighet, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. Ingen diskriminering eller särbehandling av homosexuella, bisexuella, transpersoner och queer-personer (hbtq) kan accepteras i ett demokratiskt samhälle. Det innebär till exempel att äktenskapslagstiftning, arvsrätt och familjerätt ska behandla alla lika. Heteronormen – den norm som ser heterosexualiteten som både naturlig och önskvärd – innebär osynliggörande och utanförskap för många människor och skapar och befäster fördomar. Heteronormen är en viktig del i könsmaktsordningen. Därför är kampen för hbtq-personers rättigheter både en fråga om mänskliga rättigheter och en självklar del i Vänsterpartiets feministiska kamp. Inom utbildning, vård, näringsliv och rättsväsende måste kunskaperna i hbtq-frågor öka. Också i hbtq-rörelsen återspeglas patriarkala strukturer där kvinnor underordnas, bl.a. uppmärksammas de lesbiskas situation för lite.

Alla människor ska ha rätten att vara delaktiga i samhället, bli bemötta för den person de är, vara jämställda föräldrar, kunna utbilda sig, ha arbete och försörjning, kunna använda kollektivtrafik och ha en aktiv fritid. Diskriminering får inte förekomma mot kvinnor, män, flickor eller pojkar på grund av psykisk, fysisk eller intellektuell normbrytande funktionalitet. Så ser det inte ut idag. Människor med normbrytande funktionalitet har idag som grupp sämre hälsa, högre arbetslöshet, är fattigare och stängs ut från viktiga delar av samhället på grund av bristande tillgänglighet och fördomar. Därför måste alla delar av samhället göras tillgängligt och den alltför svaga diskrimineringslagstiftningen stärkas. Insatser behöver göras för rätten till arbete och försörjning. Barn med normbrytande funktionalitet ska ha det stöd som behövs för att klara skola och en god uppväxt. Våld och övergrepp mot kvinnor med normbrytande funktionalitet måste särskilt uppmärksammas, attackerna mot rätten att leva som andra bekämpas och LSS-insatser och personlig assistans istället stärkas och utvecklas. Ett tydligt funktionshinderperspektiv ska finnas med inom alla politikområden.

Makten till folket

Den politiska demokratin – ofullgånngen men ovärderlig

Demokrati byggs i ett historiskt givet politiskt, socialt och ekonomiskt sammanhang. Den kommer alltid att vara ofullständig och påverkad av sin tid. I det kapitalistiska samhället inskränks den politiska demokratin både direkt och indirekt av det odemokratiska ekonomiska systemet. För det stora flertalet åtföljs sällan de formella friheterna av motsvarande möjligheter att använda dem. Demokratiskt valda beslutsfattare anpassar sig till mäktiga ekonomiska intressen bortom folkets kontroll.

I en demokrati är medborgarna själva samhällets högsta beslutande instans. Den folksuveränitet, utövad genom den fritt valda folkförsamlingen; parlamentet, har historiskt formats i och genom nationalstaten. Ett försvar av demokratin kräver i dag också ett försvar av den nationella självbestämmanderätten.

Detta försvar innebär inte nationalism eller isolering. Tvärtom måste demokratin försvaras, återerövrats och utvecklas i ett internationellt sammanhang. Nationalismen har ingen plats i en demokratisk vänsterpolitik. Dess funktion är att dölja klass- och könsmotsättningar och ersätta dem med myter om kulturell och etnisk gemenskap. Vänstern är internationalistisk och utgår från det arbetande folkets behov och intressen, oavsett nationsgränser eller kulturella skillnader.

Folkets politiska makt ska utövas av riksdagen, tillsatt genom allmänna, fria och rättvisa val, där mandaten fördelas proportionellt mellan partier. Regeringen ska vara ansvarig inför riksdagen.

Några av den politiska demokratis viktigaste byggstenar är föreningsfriheten, yttrande- och tryckfriheten, offentlighetsprincipen och meddelarfriheten. I kamp mot kungar och generaler, överklass och politisk reaktion, har folket tillkämpat sig den omistliga rätten att organisera opposition, delta i offentlig debatt, granska makthavarna och mobilisera till kamp genom möten, massmedia och demonstrationer. Den rätten ska försvaras, stärkas och fördjupas.

Alla människors lika värde innebär att diskriminering på grund av kön, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller könsidentitet, ålder, hudfärg, religion, kulturell eller etnisk bakgrund etc., aldrig kan tolereras. Men det räcker inte att diskriminering är åtalbar när den redan har ägt rum. Samhället måste också motverka den vardagliga och ofta omedvetna diskriminering som så många människor utsätts för.

Utan ett väl fungerande rättsväsende undergrävs demokratin och den starkares rätt blir lag. Domstolarna ska vara självständiga. De ska inte ha politiska befogenheter och de ska själva stå fria från politisk maktutövning. Genom medborgerlig insyn, rättshjälp, offentlig debatt och granskning av rättstillämpningen garanteras allas likhet inför lagen.

Grundlagarna ska värna demokratin och människors rättigheter, medan författningen i övrigt ska vara politiskt neutral. Ändringar ska beslutas av riksdagen men underställas folkets prövning i allmänna val eller i en särskild folkomröstning. Monarkin

ska ersättas med en republikansk författning där statschefen tillsätts i demokratisk ordning. Religionsfriheten ska garanteras. Staten ska vara religiöst neutral och alla kvarvarande band mellan staten och Svenska kyrkan ska upplösas.

Politiska beslut måste fattas på olika nivåer beroende på vilka problem som ska lösas. Det ligger ett värde i att beslut fattas så nära medborgarna som möjligt, men en alltför långtgående decentralisering av den politiska makten undergräver möjligheterna att föra en sammanhållen politik för rättvisa och jämlikhet. Delegeringen av beslutsmakt till olika nivåer kan inte fastställas en gång för alla, utan måste hela tiden anpassas till förändrade förhållanden och nya uppgifter. Ekologiska frågor kan inte ensidigt sägas tillhöra en viss nivå. I vissa fall är det nödvändigt att hitta lokala lösningar, medan det i andra krävs nationella och ibland internationella åtgärder för komma tillrätta med miljöproblem.

Den kommunala självstyrelsen, lokalt och regionalt, är en viktig del i den svenska demokratin. Den förutsätter att kommuner och landsting har en omfattande beslutskompetens och egen beskattningsrätt. Inkomster och kostnader måste fördelas solidariskt över landet. Genom ett nationellt omfördelningssystem och andra åtgärder ska samma välfärd garanteras över hela landet. Den representativa demokratin kan kompletteras med anställdas, boendes och brukares frivilliga självförvaltning. Engagemang och lokal aktivitet ska uppmuntras men får inte utnyttjas för att maskera sociala nedskärningar eller undfly politiskt ansvar.

Beslut som fattas i parlamentariska församlingar är beroende av styrkeförhållandena i det övriga samhället, inte minst på arbetsmarknaden. De påverkas också av internationella maktförhållanden. Transnationella koncerner och stora valutaspekulanter kan sätta press på regeringar och länder. Internationella organ som Världshandelsorganisationen (WTO), Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken har i stor utsträckning blivit verktyg för det internationella kapitalet och har utnyttjat fattiga länders skuldsättning för att tvinga fram en politik i kapitalets intresse. Dessa internationella organ tar dessutom lite hänsyn till miljöpåverkan. Deras verksamhet och inriktning har en negativ miljöpåverkan genom att dels bidra till lokala föroreningar, dels spå på de globala klimatförändringarna. Det är en politik som i hög grad påverkar de fattigaste.

Världsomfattande mediemonopol begränsar det fria ordet och människors rätt till kunskap. Att hundratals miljoner människor hålls nere i arbetslöshet, fattigdom och okunskap är i sig ett effektivt hinder för demokratin, oavsett vilka formella friheter som till äventyrs finns.

Att dagens demokratiska system är ofullkomligt innebär inte att den faktiskt uppnådda politiska demokratin och de formella fri- och rättigheter som den vilar på är ointressanta. Tvärtom är försvaret och användandet av dessa rättigheter en av arbetarrörelsens och vänsterns viktigaste uppgifter. Den politiska demokratin erövrades av arbetarrörelsen. Det finns ingen annan social kraft som i längden kan anförtros dess försvar. Den så kallade borgerliga demokratin är alltför värdefull för att överlåtas till borgerligheten.

Vänsterpartiet kämpar för att förändra det vi uppfattar som felaktiga beslut den parlamentariska vägen. Men demokrati är inte bara lagar och regler. Civil olydnad är en yttersta möjlighet för människor som saknar makt att på andra sätt försvara folkligt förankrade värden som mänskliga rättigheter och naturresurser. Civil olydnad grundar sig på principen om icke-våld och öppenhet.

Kampen för demokrati kan inte skiljas från kampen mot orättvisor och ojämlikhet. Tron på politikens möjligheter måste återupprättas. Demokratin är mer än allmän rösträtt och formella friheter – den måste göras till folkets makt över samhället.

Internationell samverkan

Ekonomisk och politisk internationalisering

Produktionen, reproduktionen och handeln är beroende av varandra och knyts alltmer samman. Ekonomin blir alltmer samhällelig till sin karaktär och därmed också alltmer internationell. Lokala, regionala och nationella ekonomier integreras i

världsekonomin.

Integrationen sker dock i stor utsträckning via underkastelse under några dussin internationella oligopolistiska kapitalgrupper, varav den stora majoriteten är baserad i USA, Japan och några av EU:s rikaste länder. Samtidigt pågår flera försök till regional ekonomisk integrering, i vissa fall delvis grundade i andra sociala och nationella intressen, och därför delvis i strid med de dominerande oligopolens intressen. Utvecklingen av de politiska och juridiska institutioner som ekonomin är beroende av utvecklas i kamp mellan sådana olika sociala, ekonomiska samt nationella och regionala intressen.

De politiska och juridiska institutioner som ekonomin är beroende av anpassar sig till denna utveckling. Internationella överenskommelser ingås och nya mellanstatliga och överstatliga organ skapas. Men anpassningen är aldrig mekanisk eller förutbestämd. De för tillfället segrande institutionerna är aldrig de enda möjliga. De formas av politiska och ideologiska strider grundade i klassamhället och patriarkatet.

Internationell samverkan ska grundas på respekt för mänskliga rättigheter och demokratins ideal, inte kapitalets intresse av avreglering och nya marknader. Många av världens problem är gränsöverskridande: miljöförstöring, vapenhandel, växande sociala klyftor och utplundringen av världens fattiga, människosmuggling, sex- och narkotikahandel. De kan inte lösas utan internationellt samarbete och överenskommelser mellan stater.

Den internationella samverkan kan bara bli långsiktig och effektiv om den utövas i former som stärker demokratin i stället för att urholka den. Överstatliga organ som kränker de nationella folkvalda parlamentens suveränitet är ingen hållbar lösning. De former för internationell samverkan som redan finns – bi- och multilaterala avtal, internationella konventioner, olika former för frivillig samordning av nationell lagstiftning med mera – ska utvecklas i riktning mot ökad öppenhet och en aktivare medverkan av de nationella parlamenten.

FN är den enda världsomspännande organisation som kan utveckla ett alternativ till den internationella ordning där militär och ekonomisk styrka är avgörande. Men för att en ny, internationell rättsordning, grundad på hållbar utveckling, solidarisk fördelning av jordens resurser, rättvis handel, demokrati och mänskliga rättigheter, ska kunna förverkligas måste FN demokratiseras och stormakternas dominerande ställning brytas. FN:s generalförsamling måste stärkas på bekostnad av säkerhetsrådet.

Vänsterns socialistiska, feministiska och ekologiska målsättningar utmanar rådande maktförhållanden i världen. Förhållanden som på europeisk nivå är starkt institutionaliserade via Europeiska Unionen och Nato. I jämförelse är de svenska offentliga institutionerna – trots sina brister – mer öppna för folkligt tryck och demokratisk insyn och påverkan. Sveriges möjligheter att föra en självständig och progressiv politik beskärs av EU och Nato, men också direkt av det svenska och internationella kapitalet.

Vänsterpartiet verkar därför tillsammans med likasinnade i Europa för en upplösning av Nato, för ett i grunden annorlunda alleuropeiskt samarbete än dagens EU och för upprättande av solidariska, fredliga och jämlika relationer inom Europa och mellan Europa och Syd och Öst.

Det viktiga i denna strävan är riktningen. Flera kompletterande vägar måste prövas. Vilka strategier som tillämpas måste avgöras av de faktiska omständigheterna och den politiska utvecklingen i Sverige och Europa.

EU:s grundläggande strukturer motverkar oftast sådana här samarbeten. EU:s nyliberalt inspirerade fördrag gör i praktiken kapitalets frihet till överordnad princip. Avregleringar, skattesänkningar, privatiseringar och avskaffande av handelshinder inom en gemensam marknad är prioriterat, medan social trygghet, miljöskydd och arbetsrätt betraktas som problem eftersom de kan minska kapitalets frihet.

EU bygger murar mot resten av världen. Människor på flykt undan krig och nöd avvisas vid unionens yttre gränser och medlemsländernas möjlighet att föra en asylpolitik grundad på respekt för de mänskliga rättigheterna begränsas.

I handelspolitiken gynnas europeisk jordbruks- och livsmedelsindustri på fattiga länders bekostnad.

Samtidigt utvecklas EU i riktning mot en federal statsbildning. Skapandet av EMU, den ekonomiska och monetära unionen, är tillsammans med de uttalade militära ambitionerna det främsta uttrycket för denna strävan.

EU fyller inte minimikraven på ett demokratiskt statsskick eller samarbete.

Lagstiftningsmakt har förts från de nationella parlamenten till de kollektivt oansvariga regeringsrepresentanterna i ministerrådet och lagförslagen utarbetas av tjänstemännen i kommissionen.

Lagarnas tillämpning övervakas av domstolen i Luxemburg, som i praktiken också är med och formar politikens innehåll. Mellanstatliga överenskommelser mellan likaberättigade parter ersätts allt mer av överstatliga majoritetsbeslut. Kvinnor är överlag sämre representerade än män och har mindre makt och inflytande i alla EU:s beslutande organ. Europaparlamentet har också stärkts men det har en svag demokratisk legitimitet. I denna beslutsstruktur har folken mycket små möjligheter att utkräva ansvar av makthavarna.

EU:s politiska och militära allians med USA spelar en nyckelroll för upprätthållandet av dagens imperialistiska och klimatförstörande globala maktordning. EU får i och med detta privilegierad tillgång till Syds och Östs råvaror och marknader i utbyte mot en underordnad politisk, militär och ekonomisk roll gentemot USA. Detta hämmar EU:s sociala och ekonomiska utveckling och pressar EU:s länder att överge sina välfärdsmodeller.

Vi respekterar resultatet i folkomröstningen 1994 men har inte skäl att ändra vår principiella ståndpunkt. Sedan dess har unionens negativa inslag förstärkts drastiskt, något som aldrig underställts en folkomröstning i Sverige.

Vänsterpartiet verkar därför för att Sverige ska lämna EU. Vår EU-kritiska position gör det än viktigare att verka för vänsterpolitik i Europa och för EU:s demokratisering, såväl parlamentariskt som utomparlamentariskt. Inom EU arbetar Vänsterpartiet därför för att överstatliga organ som EU-kommissionen, EU-domstolen och Europaparlamentet ska avskaffas eller dramatiskt omformas. Sociala och demokratiska rättigheter ska överordnas kapitalets frihet. Militariseringen och banden till Nato ska brytas.

Vänsterpartiet ställer upp i valen till EU-parlamentet och arbetar aktivt och konstruktivt för att förändra EU i denna riktning tillsammans med andra vänsterkrafter. I det dagliga arbetet motsätter sig Vänsterpartiet generellt förslag som ökar EU:s makt och försöker istället föra tillbaka makt till medlemsländerna. På områden där det är möjligt att flytta fram positionerna för progressiv politik även genom EU-direktiv och liknande, så måste en bedömning göras från fall till fall, om fördelarna med detta överväger riskerna med att ytterligare politikområden förs till EU-nivå. Eftersom miljöproblem och finansiella flöden inte är möjliga att reglera bara på nationell nivå kan Vänsterpartiet till exempel vara positivt till bindande miniminivåer på dessa områden. När makt redan förts över till EU verkar Vänsterpartiet aktivt för förslag som gör EU mer grönt, socialt, jämställt och öppet mot omvärlden.

I stället för EU vill Vänsterpartiet i första hand se ett eller flera i huvudsak mellanstatliga och gärna alleuropeiska och internationella samarbeten. Samarbetsformerna kan anpassas till frågornas art och till de länder som väljer att delta. Samarbetena kan omfatta både färre och fler länder än dagens Europa. Även länder som gränsar till Europa eller av andra skäl har nära relationer till Europa bör ges möjlighet till organiserat samarbete på jämlika grunder. Formerna bör också utgå från och samordnas med befintliga samarbeten som Europarådet, OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) och regionala organisationer som Nordiska rådet. Alla dessa bör stärkas och utvecklas som alternativ eller komplement till EU.

Många gånger har progressiva europeiska framsteg – som avskaffande av dödsstraffet – nåtts via sådant mellanstatligt arbete. Vänsterpartiet ser detta som en framgångsväg även på fler områden som jämställdhet, arbetsmarknad och mänskliga rät-

tigheter. I sådana alternativa samarbeten bör den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna vara den rättsliga och politiska grunden. Syftet med sådana samarbeten bör vara att värna de mänskliga rättigheterna, utveckla demokratin och stärka rättsstaten. Men också att bygga ut välfärden, skydda fackliga rättigheter och kvinnors rättigheter, reglera finansmarknader, demokratisera ekonomin och förhindra social dumpning. Miljöpolitiken bör regleras över gränserna utan att hindra länder att gå före med radikalare lagstiftning. Samverkan för ekologisk omställning med sikte på att snarast nå klimatneutralitet bör prioriteras. Samarbetena bör verka för att utjämna ekonomiska och sociala klyftor inom Europa, och för att stärka solidariska och fredliga relationer mellan Europa och andra regioner. Människors fria rörlighet när det gäller studier, arbete, fackligt och politiskt samarbete, turism, osv. bör garanteras och utvidgas inom – och successivt också utom – samarbetet. Sådana alleuropeiska samarbeten bör vara drivande på global nivå för en snabb och rättvis nedskärning av klimatutsläpp, för en rättvis fördelning av råvarutillgångar och för upprättande av solidariska och jämlika relationer med Syd och Öst.

Möjligheter att vid sidan av EU-strukturerna bygga alternativa mellanstatliga ekonomiska, icke-kommersiella samarbeten behöver prövas. Det kan vara samarbeten som stärker det offentliga makt, ägande och kontroll över infrastruktur, bankväsende, finansiella flöden, energi och välfärd. Europarådet och Nordiska rådet skulle kunna användas i dessa syften. Fredsinriktade säkerhetspolitiska samarbeten skulle kunna stärkas genom OSSE.

Sveriges militära alliansfrihet, som i dag hotas av EU:s militära ambitioner och Natos utvidgning, ska försvaras och stärkas. Det svenska försvaret ska med bibehållen neutralitet fortlöpande anpassas till förändrade uppgifter och nya internationella förhållanden. Svensk vapenexport ska avvecklas.

Det är av yttersta vikt att det militära systemet underställs en demokratisk kontroll. En grundbult i en sådan kontroll är den allmänna värnplikten. Allmän värnplikt måste gälla såväl kvinnor som män. Pliktlagen ska även i fortsättningen ge möjlighet till såväl militär som civil tjänstgöring.

Det kalla krigets slut innebar att det akuta hotet om en kärnvapenkonflikt mellan världens två supermakter upphörde och att en viss militär nedrustning kunde inledas. Men fortfarande används kärnvapen som ett outtalat hot. USA innehar enorma lager av massförstörelsevapen – biologiska, kemiska och nukleära – och utvecklar nya. Vänsterpartiet arbetar för militäralliansernas upplösning, ett totalt internationellt förbud mot alla former av massförstörelsevapen och för allmän avrustning.

Sverige ska föra en självständig utrikespolitik där demokrati, respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna, hållbar utveckling, kvinnors frigörelse och internationell solidaritet är vägledande. Det förutsätter att Sverige vågar utmana USA, EU och det internationella kapitalets maktanspråk.

Kapitalets utplundring av fattiga länder, politiskt förtryck och väpnade regionala konflikter tvingar miljontals människor att fly från sina hemtrakter. Den stora majoriteten av världens flyktingar, varav de flesta är kvinnor och barn, finns i de fattiga länderna. Sverige ska föra en human flykting- och asylpolitik där varje asylsökande garanteras rätten till en individuell prövning under värdiga omständigheter och med generösa kriterier för flyktingskap och asyl.

Internationellt bistånd ska ges till fattiga länder utan egennyttiga förbehåll. Sverige ska verka för en internationell skuldavskrivning som ger fattiga länder möjlighet att utvecklas på egna villkor. Frihandel förutsätter likvärdiga förutsättningar. En rättvis handelspolitik, som motverkar dagens ojämlika förhållanden på världsmarknaden, måste utvecklas. Sverige ska också verka för en skatt på internationella valutatransaktioner för att motverka skadlig spekulation och stabilisera världsekonomin. Intäkterna ska användas för insatser mot den globala fattigdomen och miljöförstörelsen.

Hållbar utveckling och rättvis fördelning

Ansvar för en hållbar utveckling är gemensamt. Det får konsekvenser på alla områden, politiska såväl som privata. Var och en kan bidra till miljöomställningen genom sitt sätt att leva, men miljöproblemen är i grunden samhälleliga och strukturella problem som kräver politiska lösningar. De avgörande besluten fattas av de företag som producerar, transporterar och säljer varor. I den kapitalistiska ekonomin är kort-siktiga avkastningskrav och jakt på marknadsandelar alltid överordnade hänsynen till miljön. Därför behövs en kraftfull lagstiftning, ekonomiska styrmedel, långsiktig samhällsplanering, klimatinvesteringar och miljöinriktad näringspolitik för att miljöhoten ska kunna bemästras. Ett ökat gemensamt ägande ger oss större möjlighet att styra produktions- och konsumtionsmönster. Genom politiska beslut och ett gemensamt ansvarstagande skapas också förutsättningar för varje individs möjlighet att bidra till en hållbar utveckling.

Människan har påtagit sig ett särskilt ansvar för djurs livsvillkor och har möjligheten att förbättra och förändra djurs förutsättningar. Djur kan känna såväl välbefinnande som stress och lidande. All djurhållning ska därför utgå från att djur är kännande varelser och de ska ges ett gott liv och möjlighet till ett naturligt beteende. Långa djurtransporter och onödiga djurförsök ska avskaffas och så kallade djurfabriker samt pälsindustrin avvecklas. Dagens köttkonsumtion, som leder till klimatförändringar, skövling av regnskog och överutnyttjande av vatten, måste förändras till mer energieffektiv matkonsumtion baserad på en ökad andel vegetabiliska produkter.

Idag är antalet arter som utrotas varje år hundratals gånger större än vad som är naturligt. Det är människors verksamhet som ger upphov till denna utarmning av den biologiska mångfalden. Åtgärder måste genast sättas in för att arter långsiktigt kan fortleva i bestånd med tillräcklig genetisk variation. Vidare ska vi arbeta för att få livskraftiga stammar av de naturligt förekommande djurarterna såsom till exempel varg, järv och lo.

Miljöpolitiken är aldrig konfliktfri. Miljöintressen kan komma i konflikt med till exempel regionalpolitiska eller arbetsmarknadspolitiska mål. Nödvändig nationell och internationell reglering kan inskränka det lokala självbestämmandet. Berättigade krav på ökad materiell levnadsstandard kan vara oförenliga med en långsiktigt hållbar utveckling. Som i all politik måste olika legitima intressen vägas mot varandra, men de långsiktiga miljöhänsynen måste vara överordnade i den meningen att ett globalt ekologiskt sammanbrott aldrig kan vara ett pris värt att betala.

Välfärd för alla

I alla utvecklade länder har statens roll i samhällsekonomin förstärkts. Staten är inte neutral. Dess grundläggande funktion är att upprätthålla de ekonomiska, sociala och politiska maktrelationerna i samhället. Kapitalismen är därför långsiktigt beroende av staten. Men också arbetar- och kvinnorörelsen kan genom sin kamp få staten att stödja sina intressen. Det är på detta sätt som de gemensamt finansierade verksamheterna formats till möjliga verktyg för rättvisa och solidaritet.

I Sverige har arbetarrörelsen varit pådrivande i uppbyggandet av en omfattande offentlig sektor i ekonomin, finansierad genom progressiv beskattning av medborgare och företag och understödd av en ekonomisk politik för full sysselsättning. En gemensam och solidarisk sektor, grundad på principen ”av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov”, utjämnar klass- och könsskillnader. En mer rättvis fördelning av inkomster och levnadsbetingelser mellan olika grupper av yrkesverksamma och mellan de yrkesverksamma och dem som står utanför arbetsmarknaden blir möjlig. Medborgarna får större möjligheter att genom demokratiska beslut och offentlig diskussion styra samhällsekonomin utveckling.

Den välfärdsmodell som vuxit fram i Sverige och Norden har betydande fördelar ur ett feministiskt perspektiv. Kombinationen av en aktiv arbetsmarknadspolitik med full sysselsättning som mål, rättigheter kopplade till individer istället för familjer eller arbetsplatser och större samhällsansvar för barnomsorg har varit viktig för kvinnors självförsörjning.

Skattesystemet ska utformas så att finansieringen av den offentliga verksamheten tryggas på långt sikt. Skatterna ska bland annat hjälpa till att utjämna inkomst- och förmögenhetsklyftor, de ska motverka konjunktursvängningar och de ska vara verktyg i omställningen till ett miljömässigt hållbart samhälle. Kommunerna ska ha självständig beskattningsrätt.

Utbildning, forskning, omsorg, vård, bostäder, kollektivtrafik och kultur är alla centrala ansvarsområden för den offentliga sektorn. Verksamheterna ska formas av en politik inriktad på demokratisering, jämställdhet, solidaritet och en ekologiskt hållbar utveckling. Socialtjänstlagen ska tolkas extensivt. Behoven, inte betalningsförmågan ska vara avgörande, vilket gäller alla boende i Sverige oavsett om man har uppehållstillstånd. Privatiseringar och entreprenader innebär därför ett allvarligt hot mot den offentliga sektorns grundidé.

För att kunna ta tillvara sina intressen och påverka samhällsutvecklingen måste alla ha rätt och möjlighet till en likvärdig utbildning med hög kvalitet. Utbildningen är ett verktyg för personlig utveckling, jämställdhet och samhällelig demokratisering. Den är ett gemensamt ansvar och ska stå fri från privata vinstintressen.

Med statens funktion som upprätthållare av samhällsordningen följer också förtryckande inslag i den offentliga sektorn. Människor möts ibland av godtyckligt myndighetsutövande, patriarkala strukturer och diskriminering. Personalens inflytande över den egna arbetssituationen är ofta eftersatt och leder till missnöje och sämre service. En demokratisering av den offentliga verksamheten med ökat inflytande från såväl personal som medborgare är därför nödvändig.

Facklig organisering

Strejk och hot om strejk är de arbetandes effektivaste verktyg i kampen för bättre löner och arbetsvillkor, den enda möjligheten att utmana den makt som arbetsköparen har i kraft av sitt ägande. Därför måste konflikträtten försvaras mot alla försök till inskränkningar och försvagningar.

Kollektivavtalen är en ovärderlig tillgång för den fackliga rörelsen. Genom att arbetare och arbetsköpare gör upp om löner och arbetsvillkor begränsas konkurrensen på arbetsmarknaden och de anställda får en tryggare situation. Med individuella avtal och lagstadgade minimilöner stärks arbetsköparsidan.

Fackföreningsrörelsen har en viktig roll i samhälls- och arbetslivet. En fackföreningsrörelse som för en solidarisk lönepolitik och mobiliserar och kämpar för grupper som har en svagare position på arbetsmarknaden, stärker sin och alla arbetandes positioner i förhållande till arbetsköparen. Som part på arbetsmarknaden har också fackföreningarna ansvar för den lönediskriminering som fortfarande finns i kollektivavtalen och måste i detta sammanhang gå från ord till handling. De lokala fackliga rättigheterna bör stärkas genom ökade inslag av vetorätt och tolkningsföreträdare.

Det internationella fackliga samarbetet blir allt viktigare. Det behövs ett gemensamt arbete mot social och ekologisk dumpning och en beredskap att genomföra internationella fackliga solidaritetsaktioner. Vänsterpartiet arbetar för att nationellt träffade centrala kollektivavtal ska gälla även för arbetskraft som tillhandahålls genom utländska entreprenader, privata eller som enskilda bolag eller bemanningsföretag. Fackföreningsinternationalerna bör ställa gemensamma krav på de verksamheterna som konkurrerar över nationalstatsgränserna.

De fackliga organisationerna ska vara självständiga i förhållande till företagen, staten och de politiska partierna. Vänsterpartiet stöder och vill samverka med den fackliga rörelsen.

Gemensamt ägande och ekonomisk demokrati

Den avgörande makten i alla samhällssystem ligger hos dem som äger och kontrollerar produktionsmedlen – i det kapitalistiska systemet en liten minoritet av stora kapitalägare. Människors arbetskraft och skapandeförmåga reduceras till varor. Vare sig politisk demokrati, utbyggd offentlig sektor eller fackliga rättigheter har kunnat upphäva det faktum att kapitalismen per definition är odemokratisk.

Under kapitalismen har ekonomins olika delar blivit mer och mer beroende av varandra, såväl nationellt som internationellt. Samtidigt leder det privata ägandet till en kortsiktig vinstjakt där börskurser blir viktigare än att utveckla produktionen. Detta visar på ett ökande behov av samhällelig, demokratisk samordning av ekonomin. En fundamental demokratisk princip är att människor ska kunna påverka beslut som påverkar dem. I dag omöjliggörs detta. Beslut som fattas i bolagsstyrelser är ofta betydligt viktigare för människors konkreta livsvillkor än beslut som fattas av folkvalda församlingar. Det är inte rimligt. Kapitalets makt måste brytas för att demokratin ska kunna fördjupas och breddas. De rättigheter som springer ur ägandet måste begränsas och ägandet i sig övergå till gemensamma former. Oavsett ägandeform måste de arbetandes inflytande över företagen garanteras och fördjupas. Att själv kunna påverka arbetets utformning, förläggning och utveckling är centrala mål.

Kampen för ekonomisk demokrati, en kamp som har både klass- och könsaspekter, måste föras på flera plan och i olika former.

Ur medborgarperspektivet är det samhällliga ägandet avgörande. Genom kommunalt eller statligt ägande ges de demokratiskt valda församlingarna ett övergripande ansvar för produktion av varor och tjänster. Därmed blir det möjligt att låta samhällsnyttan styra verksamheten i stället för kortsiktigt vinstmaximerande. Om samhällsnyttan får råda är det lättare att styra mot ett mer ekologiskt och socialt hållbart samhälle. En längre tidshorisont i samband med produktion av varor och tjänster gör det naturligt att ta hänsyn till hur verksamheten påverkar miljön.

För dem som arbetar i företagen är det den lokala makten som är viktigast. Det naturliga uttrycket för detta är det arbetarägda, kooperativa företaget där företagsledningen väljs demokratiskt och riktlinjer för verksamheten beslutas gemensamt.

Ett tredje demokratiskt perspektiv är konsumenternas. Såväl den klassiska konsumentkooperationen som senare tiders brukarförvaltning i olika kommunala verksamheter är exempel på denna form av demokratiskt och gemensamt ägande.

Den nödvändiga demokratiseringen av ekonomin måste kombinera dessa olika vägar. Samhällligt ägande och övergripande planering är inte tillräckligt, men det är inte heller lokal självförvaltning eller kooperativa företag. Olika verksamheter och företag kräver olika former för ägande och styrning.

De möjligheter till demokratisering och inflytande över samhällsutvecklingen som ett aktivt offentligt och gemensamt ägande ger måste utnyttjas fullt ut. De gemensamt ägda företagens andel av ekonomin ska öka. Arbetarägande och konsumentkooperation ska stimuleras genom lagstiftning och skattepolitik.

I ett kapitalistiskt samhälle måste även gemensamt ägda och demokratiskt styrda företag i viss utsträckning underordna sig kapitalets spelregler för att inte gå under. De kan inte överleva som isolerade socialistiska öar. Å andra sidan måste statliga och kommunala företag till skillnad från de privata vägledas av ett övergripande samhällsintresse, för att i längden motivera sin existens. Offentligt ägda företag är nödvändiga verktyg för att ta till vara samhällsintresset på en kapitalistisk marknad, men bolagisering får inte användas för att anpassa den offentliga sektorn till det privata näringslivet eller förbereda privatiseringar.

Samhällsägda företag ska ha en demokratiskt beslutad ägarstrategi där samhällsnyttan och medborgarnas bästa står i centrum. Företag ska drivas ekonomiskt effektivt, men överdrivna och kortsiktiga avkastningskrav får inte motverka företagets uppgift. Särskilt viktigt är att samhällsägandet är starkt inom ekonomins nyckelsektorer: transportsystem, kommunikationer och övrig infrastruktur, finansiell sektor, bostadsproduktion, energiförsörjning, strategiska naturtillgångar och så vidare. Samhällsägda företag ska vara föredömen när det gäller de anställdas deltagande i företagets förvaltning och ledning. Patriarkala strukturer ska aktivt brytas ned. Vinstgivande företag som lägger ner sin verksamhet för att söka en ännu större vinst någon annanstans kan inte tillåtas smita från de långsiktiga sociala och ekonomiska effekter sådana beslut får. De anställda måste få veto vid förhandlingarna och garanteras rimliga ersättningar samt möjlighet att ta över verksamheten.

Den regionala utvecklingen har under lång tid varierat över landet. Det beror bland annat på brister i förd regionalpolitik samt en allt mer koncentrerad industri- och tjänstesektor till några få storstadsområden. I den ojämlika regionala utvecklingen har det skapats motsättningar mellan storstadsregioner och landsbygdsregioner, samt mellan norrlandsregioner och regioner i södra Sverige. Regionalpolitiken ska därför drivas för att minska klyftorna. Utvecklingen av regionerna måste ske i samverkan, och inte som idag som en kamp dem emellan. Detta kräver ekonomisk planering som tar hänsyn till allas rätt till arbete, utbildning och social välfärd i landets alla delar.

Genom pensionsfonderna ägs redan i dag en betydande del av företagen formellt av de anställda. Detta kapital bör utnyttjas för att motverka spekulation, utveckla näringslivet och stärka de arbetandes ställning, såväl på ett samhälleligt plan som i de enskilda företagen. Samhällsfonder och löntagarfonder ska användas för att stärka de arbetandes makt och det samhälleliga inflytandet över produktion och kreditförsörjning.

Det feministiska och socialistiska målet och vägarna dit

Ett socialistiskt samhälle

Den socialistiska samhällsomvandlingen är ett resultat av kapitalismens motsättningar och folkets kamp. Det är i kontrasten mellan samhällets strukturer och människans möjligheter vi ser nödvändigheten av en grundläggande samhällsförändring.

Socialismen är förverkligandet av ett ekonomiskt och politiskt demokratiskt system. Det socialistiska målet är människans frigörelse.

Det kapitalistiska systemet är inte bara oförmöget att lösa mänsklighetens stora problem; det är självt orsaken till många av dem. Kapitalismens grund är fåtalets ägande av och makt över produktionsmedlen, vilka styrs i eget vinstintresse. Det ekonomiska fåtalsväldet måste ge plats åt de arbetandes demokratiska förvaltning. Införandet av socialismen kräver kapitalismens avskaffande.

En socialistisk ekonomi är ett i grunden annorlunda system än dagens. Det socialistiska samhället kan innefatta olika gemensamma ägandeformer som direkt arbetarstyre, kooperativ, kommunalt eller statligt ägande, men även privata företag kan bidra till samhällets utveckling. I samma utsträckning som socialismen förverkligar människans rätt att bestämma över sitt arbete upphävs ägandet av produktionsmedlen överhuvudtaget, såväl det samhälleliga som det privata. Det ersätts av en gemensam förvaltning och utveckling av gemensamma resurser av de arbetandes fria sammanslutning. Den vinst som skapas i de enskilda företagen möjliggörs genom sammanvävt mänskligt arbete i hela ekonomin och ska därför bidra till hela samhällets behov.

En demokratiserad ekonomi gör det möjligt att långsiktigt hushålla med naturens resurser. Produktionen kan lättare inriktas på det som är nödvändigt och önskvärt, i stället för det som ger störst och snabbast vinst. Energi- och materialsnål teknik kan utvecklas och tillämpas planmässigt. De krav som ett långsiktigt hållbart samhälle ställer kan göras till styrande för näringslivets och hela ekonomins utveckling.

Valet mellan socialism och kapitalism är inte ett val mellan plan och marknad. Varje modern ekonomi behöver såväl planering som marknadsmekanismer. Dagens kapitalistiska ekonomi är kraftigt planerad och centraliserad. Planeringen sker dock utifrån enskilda kapitalägares behov. I ett socialistiskt samhälle ersätts kapitalismens odemokratiska styrning av företag, koncerner och karteller med demokratiskt framarbetade riktlinjer för ekonomins utveckling. Det samhälleliga inflytandet över investeringar och kreditgivning stärks.

Vänsterns vägar

Historiska förutsättningar, framtida möjligheter

Vi formar själva vår historia, men vi gör det inte utifrån förhållande som vi själva väljer. Vilka samhällsförändringar som i varje ögonblick är möjliga bestäms av en

mängd faktorer. Människors kamp för jämlikhet och frigörelse förs under skiftande förhållanden. Förloppet kan inte förutses eller dikteras.

Det feministiska och socialistiska samhället innebär inte historiens slut eller att alla konflikter och missförhållanden försvinner. Vad det handlar om är att vi människor, genom att bryta de strukturer som sorterar och förtrycker oss, erövrar möjligheten att utveckla ett solidariskt samhälle.

Mitt i dagens kapitalism växer förutsättningarna för morgondagens socialism. Arbetslivet har utvecklats så att fler arbetare förenar manuellt och intellektuellt arbete. Arbetsprocessen blir allt mer kollektiv och samhällelig. Ekonomins olika delar blir mer och mer beroende av varandra. Behovet av att öka de arbetandes kontroll över sitt eget arbete och av en övergripande demokratisk samordning av ekonomin ökar, men den nödvändiga moderniseringen hindras av de kapitalistiska ägarförhållandena. Denna motsättning skapar ett utrymme för en utveckling i socialistisk riktning.

Många har försökt konstruera framtida idealsamhällen. Planer för ett samhälle kännetecknat av förnuft och frihet har dragits upp men har, när de konfronterats med historiska omständigheter som inte tillåtit deras förverkligande, i stället blivit till fängelseritningar. Sovjetunionen och de länder som följde samma väg föddes ur kämpande människors drömmar om en bättre värld, men blev till dessa drömmars motsats. De socialistiska idealen krossades i stater som tog sig socialismens namn. Av detta har vänstern dragit viktiga lärdomar. Demokratien och friheten måste ständigt försvaras, återerövrats och utövas. Statsmakten är inget värd om den bara kan överleva genom att förtrampa de mänskliga rättigheterna.

Socialismen kan inte vara något annat än demokratins och frihetens förverkligande. Socialismen kan inte planeras och dikteras av partier och politiska ledare. Endast den socialism som bärs upp av folkflertalets aktiva stöd och som förmår anpassa sig till ständigt nya förhållanden har förutsättningar att överleva.

Vänsterpartiet är ett internationalistiskt parti. Klass- och könsförtrycket är globalt, liksom kampen för frihet, rättvisa och demokrati. Miljöförstöring och klimatförändringar känner inga gränser.

Vänstern och arbetarrörelsen måste knyta band över nationsgränserna, band som möjliggör ett ömsesidigt stöd i kampen mot gemensamma fiender, för gemensamma intressen. Detta är innebörden i den internationella solidariteten.

Klassförtryck och patriarkat, rasism och imperialism föder motstånd. Rörelser organiseras för att ta till vara intressen och verka för samhällsförändringar: fackliga organisationer, konsumentkooperation, kvinnorörelse, miljörörelse, rörelser för fred och internationell solidaritet, rörelser mot rasism och fascism. Nya rörelser som organiseras av nya generationer eller för att lösa nya problem måste få växa på egna villkor. Mångfald är en tillgång, den gemensamma styrkan växer när meningar bryts och vi samarbetar med respekt för olikheter. Medvetande och politiska linjer utvecklas i praktiskt arbete tillsammans med andra. Snäva partiintressen får aldrig sättas i främsta rummet.

Människors kamp för frigörelse, nationellt oberoende och social rättvisa har ofta mötts med ett sådant överväld att den väpnade befrielsekampen har blivit oundviklig. Vietnams seger över USA och störtandet av apartheidregimen i Sydafrika är bara två exempel. Den väpnade kampen ska inte romantiseras. Den är alltid sista utvägen. Risken är att bruket av våld kommer att fortsätta prägla det samhälle som ska byggas efter segern. Desto viktigare är den internationella solidariteten. Den kan bidra till att förutsättningarna för övergång till fredlig, demokratisk masskamp skapas.

Sedan grundandet 1917 är Vänsterpartiet en del av den svenska arbetarrörelsen och det partipolitiska uttrycket för vänstern i Sverige. Partiets uppgift är att organisera människor som vill verka för en radikal socialistisk och feministisk politik. Genom öppen debatt och demokratiska beslutsformer kan en mångfald av erfarenheter och perspektiv sammanfogas till en politisk helhet.

Den politiska demokratien är en strategisk framgång för arbetarrörelsen och vänstern. För Vänsterpartiet är det självklart att ställa upp i val och att inom de ramar

som demokratin spelregler sätter verka för en socialistisk och feministisk politik. I de parlamentariska församlingarna på alla samhällsnivåer bedriver vi ett konstruktivt arbete, i majoritet när det är möjligt, i opposition när det är nödvändigt. Det dagspolitiska arbetet är en del av vägen till en genomgripande samhällsförändring.

Den mest radikala vänsterpolitiken är inte nödvändigtvis den som vid varje tidpunkt ställer de mest långtgående kraven. Det avgörande är att föra en politik som faktiskt förändrar de rådande maktförhållandena i en demokratisk riktning och därmed lägger grunden till en socialistisk samhällsomvandling.

Det parlamentariska arbetet får aldrig isoleras från det utomparlamentariska. Det är styrkeförhållandena i samhället som sätter ramarna för vad som är möjligt att uppnå parlamentariskt. Utan ett brett folkligt engagemang och människors aktiva deltagande kan ingen vänsterstrategi lyckas. Därför måste Vänsterpartiet sträva efter att vara en del av och bidra till alla de rörelser som kämpar för demokrati, människovärde och social rättvisa. Vänsterpartiet verkar för enhet och samverkan mellan alla demokratiska vänsterkrafter, såväl parlamentariskt som utomparlamentariskt.

Ingen socialistisk samhällsutveckling är tänkbar utan styrkan i en välorganiserad arbetarklass. Den fackliga rörelsen spelar därför en särskild roll i varje vänsterstrategi eftersom den organiserar arbetarklassen i dess roll och funktion som kapitalets huvudmotståndare. Inget vänsterparti kan i längden förbli en politisk kraft av betydelse utan förankring i det fackliga arbetet.

Ett klassamhälle som vårt kan i längden inte bestå utan att människor åtminstone passivt accepterar de rådande maktförhållandena. Detta samförstånd organiseras och återskapas genom ideologi: allmänt omfattade uppfattningar om vad som är bra och dåligt, normalt och onormalt, sant och falskt. Om kapitalismen av de flesta uppfattas som det bästa, eller åtminstone det enda möjliga, ekonomiska systemet, sitter de härskande säkert. Om kvinnors och mäns olika roller uppfattas som ”naturliga” och inte socialt konstruerade, så lever patriarkatet vidare. Men om allt fler börjar ana att en annan, förnuftigare och rättvisare värld är möjlig, öppnas nya vägar.

För att kunna förändra samhället måste vi förstå hur det fungerar – och vi kan bara förstå det genom att försöka förändra det. Teori och praktik förutsätter varandra. För Vänsterpartiet är marxistiska och feministiska teorier viktiga politiska verktyg som ska användas kritiskt och prövande. Vår förståelse av samhället utvecklas i ett samspel mellan analys och aktivitet.

Uppfostran, utbildning, lagstiftning och massmedia producerar ständigt ideologi. Det är en kamp om människors medvetande och värderingar. Ideologiproduktionen är ingen kapitalistisk konspiration utan sker i ett försvar av olika intressen, såväl medvetet som omedvetet. Ett samhälles dominerande idéer bestäms av de rådande maktförhållandena, men inte på ett mekaniskt sätt. Människor förändrar sina idéer, åsikter och värderingar genom att dra slutsatser av sina erfarenheter eller diskutera sociala förhållanden. Kulturen är en bärande del i alla samhällens ideologiproduktion, men den är också en arena för kritiskt ifrågasättande och demokratisk kamp. Kulturellt skapande i alla dess former, frigjort från kommersiell och statlig kontroll, är både ett mål i sig och ett verktyg för att förstå och förändra samhället. Den socialistiska och feministiska kampen är till stor del en kamp om vårt samhälles ideologi. Därför måste vänstern skapa ett utrymme där det är vi som beskriver problemen och erbjuder lösningar. Det borgerliga tankemonopolet kan utmanas genom tidningar, bokförlag, studieförbund, kulturinsatser, internetsajter, personliga möten och så vidare. Varje viktigt steg framåt i historien har tagits av människor som vägrat acceptera den dominerande uppfattningen om vad som är möjligt och tillåtet.

Strategiska huvudlinjer

Vänsterpartiet kämpar tillsammans med Ung Vänster och Vänsterns studentförbund för långsiktiga mål som innebär stora och djupa grundläggande samhällsförändringar i Sverige och i hela världen. I det dagliga politiska arbetet vägleds vi av våra socialistiska och feministiska värderingar och mål, det klasslösa samhället, där klass- och könsförtrycket upphävts och där varje människas frihet är en förutsättning för alla

människors frihet. Det kräver aktiv handling på många nivåer i en värld där materiella förutsättningar och maktförhållanden ständigt förändras. Vi måste för att lyckas göra strategiska överväganden och val som inbegriper prioriteringar, angreppssätt, motståndare och bundsförvanter.

Framgång i strategisk mening betyder konkreta förändringar som gör livet rikare och friare för fler, här och nu, samtidigt som grundläggande maktförhållanden synliggörs och angrips. Vänsterpartiet ska i handling visa att det främst är ett förändrande parti, inte ett förvaltande.

Reformer som varaktigt förändrar styrkeförhållandena i kampen för ett jämlikt samhälle som innebär ett verkligt folkstyre, som fördjupar och utvidgar demokratin på marknadens och kapitalmaktens bekostnad och som minskar klyftorna i samhället är inte bara framsteg i sig, utan innebär också att vi i morgon lättare kan uppnå det som är omöjligt idag.

Strategiskt viktiga reformer kan handla om märkbara och relevanta ändringar i materiella förhållanden, men också av förändringar i kultur, sedvanor, normer och tankemönster. Kampen för materiella och ideologiska förändringar går hand i hand och förutsätter varandra. En avgörande strategisk uppgift för Vänsterpartiet är att förskjuta samhällets ideologiska balanspunkt, och därmed flytta gränsen mellan vad som anses vara möjligt respektive omöjligt att förändra. Det förutsätter en ökad hegemonisk kamp där framtiden ses som en möjlighet för ökad rättvisa och solidaritet. Vi kan hämta inspiration från historien och från kamper på andra platser, men det är genom att kämpa för morgondagen här och nu som vi kan bygga en social rörelse för ett bättre samhälle imorgon.

Det finns gott om samhällsproblem som människor inte omedelbart kopplar till bestämda samhällsstrukturer och därmed inte heller politiska handlingsalternativ. Men Vänsterpartiets roll kan inte begränsas sig till att upplysa om bakomliggande orsaker, utan måste i första hand vara att utifrån en samhällsanalys föreslå och mobilisera för konkreta förändringar.

Denna syn på strategi innebär även att förändringar kan drivas fram på olika nivåer och arenor. Många viktiga beslut fattas i riksdagen, men politiska beslut i kommuner, landsting och regioner kan vara väl så viktiga i strategiskt hänseende.

Folkliga rörelser utanför parlamenten är dock avgörande för att progressiva parlamentariska beslut ska vara möjliga. Samtidigt har opinionsbildning och organisering ett strategiskt egenvärde.

Aktivt deltagande i folkliga rörelser ger kunskaper om organisering och medvetenhet om att demokratin skulle kunna utvecklas. På så sätt är dessa både testapparater och potentiella förebilder för demokratiska samhällsförändringar.

Den socialistiska och feministiska kampen kan inte underordnas ett partis intressen, men Vänsterpartiet har en särskild roll och avgörande betydelse för att den kampen ska vara framgångsrik i Sverige. Våra allierade finns inom fackföreningsrörelsen, den feministiska rörelsen, andra folkföreningar och bland progressiva krafter som ifrågasätter den rådande ordningen.

Solidaritet och sammanhållning

Vänsterpartiet ska vara ett parti som kanaliserar breda löntagarintressen. Det förutsätter att vi också förhåller oss strategiskt till vilka grupper vi organiserar. Vänsterpartiet behöver starkare band till fackföreningsrörelsen och partiet behöver organisera fler inom LO-kollektivet på alla nivåer i partiet. Vi uppmanar partiets medlemmar att vara med i facket. Arbetarklassen har aldrig varit enhetlig och dess olika skikt, liksom relationen mellan dem, förändras i takt med att samhället utvecklas. I den moderna svenska kapitalismen har skillnader i villkor och levnadsförhållanden ökat också inom arbetarklassen. En växande del av den har anställningsvillkor där man kontinuerligt befinner sig i gränslandet mellan att vara inne på arbetsmarknaden och stå utanför. En annan grupp fastnar i långtidsarbetslöshet och kommer allt längre bort från arbetsmarknaden. Mellan olika branscher är skillnader i löner och arbetsvillkor stora. Denna uppdelning och fragmentisering av breda löntagargrupper, som

i viktiga avseenden har gemensamma intressen, försvårar en solidarisk organisering.

Utvecklingen måste mötas med reformer som underlättar organisering och som därmed kan förskjuta maktbalansen i samhället. Förverkligandet av full sysselsättning, en solidarisk lönepolitik och trygga anställningsvillkor är centrala inslag i en strategi för att stärka arbetarklassens positioner.

Det svenska klassamhället är hårt strukturerat av en könsmässig arbetsdelning som innebär att kvinnor generellt har sämre arbetsvillkor och lön. Att stärka sammanhållningen inom arbetarklassen och löntagarkollektivet mer generellt förutsätter en ökande solidaritet. Arbetet mot den könsmässiga arbetsdelningen och skiktningen kräver både feministisk kamp riktad mot patriarkala strukturer och en insikt om värdet av sammanhållning och solidaritet inom hela löntagarkollektivet.

Nedmonteringen av den generella välfärden och urholkningen av socialförsäkringarna har slagit in kilar mellan tjänstemän och arbetare. Progressiva samhällsförändringar förutsätter att breda lager av tjänstemannakollektivet solidariserar sig med arbetarklassen istället för med överheten. Detta kan uppnås genom mobilisering för politiska reformer som knyter samman intressen, till exempel sådana som slår vakt om och stärker den generella välfärdsmodellen.

Det svenska klassamhället håller på att etnifieras. Ett tydligt exempel är hur arbetsmarknaden ser ut – personer med utländsk bakgrund har högre arbetslöshet, otryggare anställningsförhållanden och generellt lägre löner. Denna ordning både avspeglar och reproducerar strukturell rasism, och skapar en grupp inom löntagarkollektivet som kan exploateras hårdare. Arbetet mot det etnifierade klassamhället kräver både antirasistisk kamp riktad mot den strukturella rasism och en insikt om värdet av sammanhållning och solidaritet inom hela löntagarkollektivet.

Ett fritt och blomstrande samhällsliv på en levande planet

En avgörande strategisk utmaning är att hantera de dramatiska resurskriser och klimatförändringar som redan är igång och som riskerar att accelerera. Det krävs en omfattande omläggning av det ekonomiska systemet för att hantera och motarbeta effekterna. Resurs- och klimatproblemen kan bara lösas på ett samhälleligt plan – genom investeringar, regleringar och skapandet av nya gemenskaper, från lokal till global nivå.

Detta kräver att samarbetet mellan arbetarrörelsens partier, fackföreningarna och miljörörelsen stärks på såväl nationell som internationell nivå i syfte att stärka opinionen, mobilisera rörelse och säkra långsiktiga förändringar. Industrin måste ställas om och historien visar att det kan verkställas på kort tid, om det finns en politisk vilja. Den samlade kompetensen inom miljö- och fackföreningsrörelsen skulle kunna möjliggöra en grön klimatomställning av produktionen och samtidigt bidra till en demokratisering av företagen.

Denna nödvändiga samhällsomvandling kan inte vara en separat fråga. Den ekologiska omställningen måste förenas med en politik för nya arbetstillfällen och bättre välfärd. Sambanden är tydliga mellan å ena sidan koldioxidutsläpp och bruk av icke-förnybara resurser, och å andra sidan klass och kön. En effektiv omställning måste därför gå hand i hand med en radikal jämlikhetspolitik. Att öka flertalets välfärd samtidigt som uttaget av icke-förnybara uttaget från jorden begränsas, kräver en omfördelning från privatägd produktion och de välbeställdas överkonsumtion till gemensamma lösningar – inte i en fjärran framtid, utan här och nu. Det är varken rimligt eller framgångsrikt att försöka lösa klimatproblemen genom att människor förväntas ge upp privat konsumtion inom ramen för dagens system. Vi måste på samhällelig nivå se till att varor och tjänster produceras och fördelas på ett annat sätt än under dagens profitdrivna logik. Genom aktiva insatser underifrån, i första hand kollektivt, men också individuellt, kan denna utveckling drivas på.

Det handlar om att utgå från behoven av att äta näringsrikt, hållbart och gott, ha en god och trygg inkomst, ett bra boende, kunna delta i samhällslivet, resa, umgås och utvecklas. Dessa behov ska tillgodoses i samhällelig gemenskap, på ett sätt som

planeten tål. Om detta ska kunna uppnås är det uppenbart att utgångspunkten måste vara en annan än den auktoritära myten om ”den fria marknaden”. Att hålla fast vid dagens ekonomiska dogmer innebär att acceptera återkommande kriser och ekonomiska sammanbrott som är oförenlig med ekologisk och social hållbarhet.

Koldioxidutsläppen är störst inom transport- och energisektorn. Därför är det också där som omställningen kan ha störst effekt. Genom investeringar i kollektivtrafik, alternativa bränslen och förbättrade förutsättningar för godstransporter på järnväg kan utsläppen minska och människors levnadsvillkor förbättras. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig både fysiskt och ekonomiskt. För att minska energisektorns utsläpp krävs det omfattande investeringar i energieffektivisering och satsningar på förnyelsebar energi.

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för omställningen. Statens, kommunernas, landstingens och regionernas inköp av varor och tjänster ska premiera effektiv energianvändning och hållbara lösningar. Miljöarbetet ska ta hänsyn till landsbygdens behov. De marknadsfundamentalistiska konkurrens- och frihandelsregler som försvårar detta måste utmanas och avskaffas.

Det finns idag en bred rörelse för klimatomställning och en allt större insikt om dess nödvändighet. Vänsterpartiets uppgift som en del i denna rörelse är just att kombinera en politik för omställning med en socialistisk och feministisk politik som utjämnar klyftor och förbättrar levnadsvillkoren för arbetarklassen. Genom att visa hur vår socialistiska omställningspolitik också innebär förbättrade levnadsvillkor kan vi bidra till att skapa den folkligt förankrade rörelse för omställning och omfördelning som behövs för att nödvändiga förändringar ska bli verklighet. Även om allt fler inser att en omställning är nödvändig, kommer de viktiga stegen mot ett hållbart samhälle inte att tas med mindre än att det finns ett starkt folkligt engagemang och tryck från breda folkrörelser.

Vidgade klyftor och finansiell maktkoncentration

Under nyliberalismen har inkomstklyftorna vidgats, förmögenheter koncentrerats i färre händer och folkligt inflytande har kringkurits till förmån för privata vinstintressen. Staten har spelat en avgörande roll för att skapa marknader på områden som tidigare i någon mån fredats från kapitalistisk logik. Det har inneburit resursöverföringar från det allmänna och löntagarna till privatägda bolag och enskilda kapitalister. Finansmarknadernas explosiva tillväxt har också spelat en viktig roll i denna process. Bakgrunden finns bland annat i avregleringar, hårdare exploatering och en ständig jakt på mer lönsamma investeringar. Genom finansmarknaderna får kapitalet en möjlighet att omvandla alla former av värden till pengar, och flytta resurser mellan olika sfärer i samhällsekonomin.

Ökningen av de finansiella investeringarna har skett på bekostnad av samhällsnyttiga och produktiva investeringar. Konsekvenserna av den finansiella tillväxten har kommit att bli ett kraftigt ökat antal finansiella kriser.

Finanskapitalets makt måste brytas genom regleringar och ökad demokratisk kontroll. Vänsterpartiet vill se en lag om bankdelning. Det innebär att bankernas finansiella spekulation skiljs från ordinarie in- och utlåning till privatpersoner och företag. Vi vill beskatta finanssektorn hårdare och använda medel i pensionsfonderna till produktiva investeringar istället för finansiell spekulation. Därutöver behövs ett ökat statligt ägande inom bankväsendet. På sikt bör bankväsendet i helhet förstatligas. De garantier som staten ger till privata banker har marknadsvärden i miljardklassen. De ska kompenseras genom bland annat beskattning.

Vidgade inkomst- och förmögenhetsklyftor är en av nyliberalismen destruktiva effekter och ett betydande hinder för progressiv samhällsförändring. Under de senaste årtiondena har de som tjänar allra bäst kunnat lägga under sig en växande del av de totala inkomsterna. För att motverka denna utveckling krävs bland annat en skattereform som innebär en ökad beskattning av kapital och högre skatt på de högsta inkomsterna.

Makten över arbetsmarknaden och arbetslivet

Arbetsmarknad och arbetsliv är centrala arenor i en socialistisk, feministisk och antirasistisk strategi. Rikedomar och välstånd skapas genom människors arbete. Arbetet ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet, såväl individuellt som kollektivt. Egen försörjning är grunden för personlig frigörelse och självständighet. I lönearbetet tar sig maktförhållanden kopplat till klassamhälle sina tydligaste uttryck och dessa reproduceras senare i samhället i stort.

Ur ett feministiskt perspektiv är det viktigt att se hur lönearbete och hemarbete skiljs åt men ändå samverkar. Att kvinnor till exempel i högre utsträckning än män arbetar deltid är både en konsekvens av att kvinnors arbete värderas lägre, men också ett resultat av andra patriarkala strukturer.

Vänsterpartiet tillhör arbetarrörelsens politiska gren. Därför är fackföreningsrörelsen en naturlig allierad för oss. Vi försvarar den svenska modellen på arbetsmarknaden eftersom den har bidragit till bättre villkor och till ökad facklig organisering. Tillbakapressandet av fackföreningsrörelsen och löntagarkollektivet måste vändas till en starkare ställning för fackföreningsrörelsen och en höjd organisationsgrad. Vänsterpartiet agerar politiskt för att genomföra reformer som stärker fackföreningsrörelsen och underlättar organisering.

Arbete åt alla är den viktigaste maktfrågan på arbetsmarknaden idag. Under de senaste årtiondena har massarbetslösheten gjorts permanent, något som har förskjutit maktförhållandena till arbetsköparnas fördel. För att bryta massarbetslösheten krävs en omläggning av den ekonomiska politiken. Den nyliberala normpolitiken har bidragit till att hålla tillbaka nödvändiga investeringar och därmed har arbetslösheten ökat. Vänsterpartiet vill att full sysselsättning ska vara det övergripande målet för såväl finans- som penningpolitik.

Frågan om full sysselsättning hänger nära samman med frågan om vad vi ska leva på i framtiden. Sverige är ett land med goda förutsättningar för industriproduktion. Vi har en väl utbildad arbetskraft och goda tillgångar av fossilfri energi och viktiga råvaror. Nya produkter, innovationer och tillväxtområden har ofta vuxit fram i samverkan mellan det offentliga och kommersiella företag. Många gånger har icke-kommersialism varit en förutsättning för att nya produkter ska kunna tas fram. Industrin har idag en avgörande betydelse för den svenska ekonomin, och så kommer det med stor sannolikhet se ut också i framtiden. För att Sverige ska utvecklas ekonomiskt krävs en mer aktiv statlig industri- och landsbygds politik. Det kan till exempel handla om att utveckla nya branscher kring miljöteknik, genomföra för industriell utveckling nödvändiga investeringar i infrastruktur eller att säkerställa tillgång till behövd kompetens.

Den höga arbetslösheten har inneburit att arbetsköparnas makt ökat och att anställningarna blivit allt otryggare. Arbetsköparnas strävan att utnyttja personalstyrkan maximalt med en allt snabbare anpassning av arbetstiden till mängden arbetsuppgifter har lett till allt fler korta anställningar som i praktiken helt saknar anställningstrygghet. Användandet av olika former av outsourcing har ökat, vilket ytterligare minskat anställningstryggheten. Arbetsköpare friskriver sig från ansvar genom kedjor av kontrakt med underleverantörer.

De otrygga anställningsvillkoren är kopplade till klass, kön, etnicitet, funktionsvariation och ålder. Det gäller också den fysiska och psykiska arbetsmiljön. Bland grupper med svag ställning är otryggheten som störst. Denna utveckling på arbetsmarknaden påverkar sociala relationer och maktförhållandet i hela samhället. Den som går långa perioder utan fast anställning får också en svagare anknytning till socialförsäkringssystemen och en längre väg till facklig organisering.

Det ligger ett stort värde i att framgångar i klasskampen garanteras i avtal i stället för i lag. Det gör segrarna mer beständiga, då skiftande politiska majoriteter inta kan leda till försämrade villkor. Om medlemmarna har ett reellt inflytande över avtalskraven och de överenskommelser som sluts, så stärker avtalen de fackliga organisationernas legitimitet. Det gör det lättare att upprätthålla en hög anslutningsgrad, vilket i

sin tur stärker facket och de arbetandes ställning. Det blir svårare för arbetsköparna att ta tillbaka det de förlorat. När förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter decentraliseras tenderar inkomstklyftorna att öka, såväl inom branscher som mellan privat och offentlig sektor. Löneskillnader mellan kvinnor och män består eller ökar. Om dessutom individuell lönesättning tillämpas ökar inkomstklyftorna ytterligare. Vänsterpartiet stödjer fackliga initiativ och facklig kamp för att förbättra arbetsvillkoren. Det skapar bättre möjligheter att driva igenom lagändringar som stärker arbetsrätten. Arbetsrättslagstiftningen ersätter inte kollektivavtalen. Dess uppgift är att garantera rätten och möjligheten att sluta kollektivavtal. Arbetsrättslagstiftningen ger de arbetande möjlighet att tillkämpa sig inflytande och rättigheter som arbetsköparna aldrig skulle ha gett frivilligt. Vänsterpartiet arbetar för en förstärkt arbetsrätt som innebär tryggare anställningar, högre krav på arbetsmiljön och en starkare ställning för kollektivavtalen.

Tillsvidareanställningen som faktisk norm på arbetsmarknaden måste återupprättas och bemanningsföretag förbjudas. Arbetsköparens möjlighet att med hjälp av bemanningsföretag kringgå lagar och avtal samt försvaga arbetarkollektivet, måste begränsas med den arbetsrättsliga lagstiftningens hjälp. Lagen ska stärka fackens inflytande över arbetsmiljön och förhindra arbetsgivarens praktiska ansvarsfriskrivelse genom olika kedjor av kontrakt.

De samlade ekobrotten i Sverige beräknas uppgå till hundratals miljarder varje år. Det är företagen som överlägset står för de flesta ekobrotten, inte enskilda som fuskar med våra trygghetssystem. Det får stora konsekvenser för arbetsmarknaden. Massor av seriösa företag slås ut och möjligheten att upprätthålla anständiga anställningsvillkor och en god arbetsmiljö omöjliggörs. Det är företagen – inte enskilda anställda – som grovt tjänar på den ekonomiska brottsligheten.

Den offentliga upphandlingen omfattar mycket stora ekonomiska värden. Den måste användas strategiskt av upphandlare på olika nivåer för att garantera och stärka arbetsrätt och arbetsvillkor. Det är av stor betydelse att ställa krav på kollektivavtal vid offentlig upphandling.

Genom EU-medlemskap och lagstiftning om arbetskraftsinvandring har situationen för en ökande andel migranter försvagats. De är beroende av arbetsköparnas vilja för att befinna sig i Sverige och har för svårt att fackligt organisera sig och tillgodogöra sig de villkor som finns genom kollektivavtal och lagstiftning. Skattepengar ska inte gå till arbetsgivare som saknar kollektivavtal. Vi kan aldrig acceptera att arbetskraftsinvandrare utnyttjas till sämre villkor eller strippade avtal. Svenska kollektivavtal ska fullt ut gälla för alla på svensk arbetsmarknad. Migranternas uppehållstillstånd ska aldrig generellt kopplas till arbetsköparnas nyckel.

Arbetsdagens längd och arbetstidens förläggning har alltid varit stridsfrågor på arbetsmarknaden. Arbetstiden har inte förkortats i samma takt som produktiviteten har ökat. Istället har arbetsköparna tillskansat sig en större del av värdet av produktionen. Vinstandelen har ökat kraftigt de senaste trettio åren. Med en kortare arbetsdag kan en större del av förädlingsvärdet tillfalla de arbetande och tiden till fritid, hemarbete och vila ökar.

Vänsterpartiet har länge drivit frågan om en generell arbetstidsförkortning med bibehållen lön. Ett delmål är att normalarbetstiden ska kortas till sex timmar med bibehållen lön. Ett strategiskt verktyg för att komma framåt i frågan är att i de kommuner och landsting där vi ingår i majoriteter arbeta för att få till stånd fler konkreta försök med arbetstidsförkortningar, som sedan kan tjäna som goda exempel. Massarbetslöshet och en pressad situation för arbetarkollektiven försvårar kampen för att förbättra arbetets innehåll. Men detta är likafullt en strategiskt viktig kamp att ta för arbetarrörelsen och vänstern idag. Det handlar om att organisera arbetslivet så att man exempelvis mönstrar ut eller delar på monotona arbetsuppgifter, att stärka anställdas rätt till lärande, kompetensutveckling och inflytande över arbetsorganisationen och att arbetsplatsen ger goda möjligheter till återhämtning och arbetsgemenskap. Vänsterpartiet kräver ett reviderat pensionssystem som inte missgynnar kvinnor och som ger en rimlig pension för alla.

Lönernas andel av förädlingsvärdet måste öka. Ett högt löneläge ingår i en medveten utvecklingsstrategi där ett ökat kunskaps- och förädlingsinnehåll i produktionen uppmuntras. Samordning och samverkan inom fackföreningsrörelsen i sin helhet är därför en strategiskt viktig fråga.

Feministisk kamp för jämställdhet i löner och arbetsvillkor

Den svenska arbetsmarknaden är könssegregerad. Löner och arbetsvillkor i kvinno-dominerade yrken är sämre än i mansdominerade. Förändringar som bryter undervärderingen av kvinnors arbete är centrala delar i en feministisk politik och måste åstadkommas genom såväl direkta reformer som strukturella förändringar.

Medan löneklyftan mellan män och kvinnor mycket långsamt har minskat de senaste decennierna har skillnaderna i inkomster istället ökat till följd av försämringar av arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen och skattesänkningar riktade till höginkomsttagare – som oftast är män.

Att sluta inkomstklyftan mellan kvinnor och män kräver såväl en strategi för att sluta löneklyftan och en förstärkning av arbetslöshets- och socialförsäkringarna som rättvisare fördelning av oavlönat och avlönat arbete.

Löneklyftan har flera orsaker. Ren lönediskriminering förekommer, men utgör endast en mindre del. Huvudorsaken till löneklyftan är att arbetslivet är starkt köns-segregerat och att de branscher och yrken som domineras av kvinnor ofta är inriktade på arbete med människor, vilket försvårar fackliga stridsåtgärder. Kvinnor har historiskt sett haft en längre väg att gå för att tillskansa sig sina rättigheter och det har dessutom försvårats av att de har tagit huvudansvaret för det obetalda hemarbetet. Män innehar också oftare de positioner i arbetslivet som avlönas bättre, med motiveringen att dessa anses innebära mer ansvar. Inkomstskillnaden beror även på att fler kvinnor än män arbetar deltid, antingen på grund av att arbetsköparen nekar möjlighet till heltidstjänst, eller till följd av en pressad arbetssituation i kombination med stort ansvar för hem och familj. Strategiskt viktiga reformer för att öka jämställdheten både i familjelivet och på arbetsmarknaden är en individualiserad föräldraförsäkring och en starkt lagfäst rätt till heltid, med möjlighet till avtalad deltid. Krav ska ställas på arbetsköparna att genomföra årliga lönekartläggningar vilka kan bidra till att uppmärksamma diskriminering.

För att komma tillrätta med den strukturella undervärderingen av kvinnors arbete, måste lönerna i de kvinnodominerade branscherna framöver kunna öka snabbare än i de mansdominerade. Idag hindras detta av hur man i avtalsförhandlingarna tolkar betydelsen av att den konkurrensutsatta industrin ska vara ”normerande” och Medlingsinstitutets agerande förstärker problemet. Det fackliga arbetet för att bryta patriarkala strukturer är därför av avgörande vikt. Medlingsinstitutet måste få nya riktlinjer som förtydligar dess uppdrag att verka för jämställda löner.

Lönerna på svensk arbetsmarknad sätts i avtalsförhandlingar mellan parterna, och det är en ordning vi värnar. Partsmodellen innebär att kampen för jämställda löner i stor utsträckning avgörs av kvinnors fackliga organisering och fackens styrka. Att underlätta facklig organisering, bland annat genom att göra fackavgiften avdragsgill, förbättra a-kassan och motverka osäkra anställningar, lägger grunden för kommande framsteg i arbetet för jämställda löner. Inom överskådlig tid kommer lönearbetet inom välfärdstjänsterna att vara kvinnodominerat. Idag betalas i praktiken en del av dessa tjänster genom underlönesättning av kvinnor. Det krävs en omfördelning från privat till gemensam konsumtion genom ett större skatteuttag för att skapa utrymme för rimligare löner i dessa sektorer.

När Vänsterpartiet ingår i styrande majoriteter i kommuner, landsting och regioner verkar vi för bättre arbetsvillkor för de kommun- och landstingsanställda. Avskaffande av delade turer, fasta anställningar på heltid som norm och en hög bemanningsnivå inom välfärdsvårerna är sådant som ska prägla kommuner och landsting där Vänsterpartiet är med och styr.

Stärk den generella välfärden

Den svenska välfärdsstaten har inneburit en högre grad av jämlikhet, bättre livsvillkor för folkflertalet och viktiga feministiska landvinningar. Under de senaste decenniernas privatiseringar och omfördelning från offentlig till privat konsumtion har den generella välfärden utmanats och attackerats. Kvaliteten har urholkats och välfärdssystemen utjämnar inte längre klasskillnader och orättvisor på samma sätt som tidigare. Kampen för att stärka den generella välfärden fyller en viktig funktion i en socialistisk och feministisk strategi.

Tjänsteproduktionens andel av ekonomin växer. I takt med att produktionen av industrivaror automatiseras blir arbetsintensiva verksamheter som vård, omsorg och utbildning relativt sett dyrare att producera. För att dessa tjänster fortsättningsvis ska vara en del av en generell välfärd som omfattar alla medborgare, måste samhällets gemensamma resurser också användas för vårt gemensamma bästa.

Finansieringen av den offentliga sektorn innebär alltid en begränsning av det privata konsumtionsutrymmet. Motsättningen består även om kapitalets makt begränsas. Full sysselsättning och tillväxt bidrar till att denna motsättning lättare kan hanteras. Tjänsteproduktionen organiseras mer effektivt i offentlig regi om målsättningen är en jämlik fördelning av tillgång till kvalificerad samhällsservice. Den ska styras och utvecklas demokratiskt med utgångspunkten att människorna är medborgare i ett samhälle och brukare av välfärdstjänster – inte kunder på en marknad.

Vänsterpartiet menar att den offentliga sektorns andel av ekonomin måste få växa. Välfärden behöver mer resurser för att kunna fylla den roll som vi vill att den ska spela. Så länge det privata ägandet dominerar i produktionssfären, är det genom en gradvis ökad beskattning som detta kan åstadkommas. Vi vill att välfärden avkommercialiseras, att det är människors behov och inte privata företags vinstintressen som ska stå i centrum. Det är av strategiskt stor betydelse att dräneringen av skattemedel till privata intressen inom välfärden stoppas.

Socialförsäkringarna ska vara individuella och ge människor en inkomstrelaterad ersättning vid sjukdom, arbetslöshet, föräldraledighet, funktionsnedsättning och liknande, med en angiven lägsta nivå.

Genom att finansieringen och inkomstutjämnningen sker via ett progressivt skattesystem och inte individuella avgifter eller efter behovsprövning, betonas individers rättigheter. Inkomstbortfallsprincipen innebär att nästan alla, inte bara de fattigaste, omfattas och gynnas av systemet. Därmed skapas en solidaritet även hos samhällets mellanskikt. Ett generellt välfärdssystem baserat på tillit till medborgarna ger en effektiv administration samt stor överblick och insyn. Det bidrar också i stor utsträckning till att frigöra medborgarna från de rikas välvilja och välgörenhet. Att stärka framför allt arbetslöshets- och sjukförsäkringarna, så att fler kan omfattas och fler får ut mer av sin tidigare inkomst, är därmed viktiga strategiska frågor för Vänsterpartiet.

En generell välfärd betyder samtidigt att alla kommuner och landsting ska ha likvärdiga förutsättningar att erbjuda sina medborgare bra skola, vård, omsorg och service, som t.ex. räddningstjänst. Skattepolitiken ska gynna hela landet. Utjämningsgraden i kommunala skatteutjämnningssystemet bör höjas så att systemet når de regionalpolitiska målsättningarna fullt ut. Det ska vara möjligt att ge riktade statliga stöd utanför utjämnningssystemet, t.ex. till utflyttningskommuner, landsbygd och storstäders miljöprogramsområden.

Vänsterpartiet ser rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet inom välfärdssystemet som en viktig strategisk del i vårt politiska arbete för demokrati.

Fördjupad demokrati

Vänsterpartiet försvarar de demokratiska landvinningar som bland andra arbetarrörelsen har kunnat tillkämpa sig i vårt land. En socialistisk och feministisk strategi för framtiden måste också innebära en fördjupad demokratisering av det svenska samhället. En sådan måste både öka människors inflytande över den egna livssituationen och skapa större möjligheter för folkligt inflytande över samhällsutvecklingen.

Den offentliga sektorn fyller en nyckelfunktion för en sådan demokratisering. Idag fungerar det vi äger gemensamt i allt för hög utsträckning på samma sätt som den privata sektorn.

Marknadsinspirerade styrmodeller och kommersiell logik har under marknadsliberalismen gjort insteg också i det offentliga. Vi vill demokratisera den offentliga sektorn genom att öka inflytandet för anställda och brukare. Genom att ersätta hierarkiska relationer och detaljstyrning med tilltro till de som arbetar i välfärden kan verksamheten utvecklas och förbättras. Att ta fram konkreta planer för att förbättra villkoren och öka inflytandet är en viktig politisk uppgift på alla nivåer.

Samtidigt måste det gemensamma ägandet både försvaras och utvidgas. Det gemensamma ägandet ökar det demokratiska inflytandet och innebär att viktiga delar av ekonomin undandras från den kapitalistiska logiken. Vinstdrift blir också en fråga om hur vi ser på varandra och på samhället. På vårdcentralen vill vi vara trygga med att vi bemöts utifrån vad vi behöver, inte utifrån hur lönsamma vi är. När våra barn börjar i skolan vill vi att de möts som elever, inte som kunder eller vinstmöjligheter. Välfärden ska kunna vara en fristad från kommersialiserade relationer.

Redan idag äger vi gemensamt genom pensionsfonderna en

Vänsterpartiet försvarar de demokratiska landvinningar som bland andra arbetarrörelsen har kunnat tillkämpa sig i vårt land. En socialistisk och feministisk strategi för framtiden måste också innebära en fördjupad demokratisering av det svenska samhället. En sådan måste både öka människors inflytande över den egna livssituationen och skapa större möjligheter för folkligt inflytande över samhällsutvecklingen.

Den offentliga sektorn fyller en nyckelfunktion för en sådan demokratisering. Idag fungerar det vi äger gemensamt i allt för hög utsträckning på samma sätt som den privata sektorn.

Marknadsinspirerade styrmodeller och kommersiell logik har under marknadsliberalismen gjort insteg också i det offentliga. Vi vill demokratisera den offentliga sektorn genom att öka inflytandet för anställda och brukare. Genom att ersätta hierarkiska relationer och detaljstyrning med tilltro till de som arbetar i välfärden kan verksamheten utvecklas och förbättras. Att ta fram konkreta planer för att förbättra villkoren och öka inflytandet är en viktig politisk uppgift på alla nivåer.

Samtidigt måste det gemensamma ägandet både försvaras och utvidgas. Det gemensamma ägandet ökar det demokratiska inflytandet och innebär att viktiga delar av ekonomin undandras från den kapitalistiska logiken. Vinstdrift blir också en fråga om hur vi ser på varandra och på samhället. På vårdcentralen vill vi vara trygga med att vi bemöts utifrån vad vi behöver, inte utifrån hur lönsamma vi är. När våra barn börjar i skolan vill vi att de möts som elever, inte som kunder eller vinstmöjligheter. Välfärden ska kunna vara en fristad från kommersialiserade relationer.

Redan idag äger vi gemensamt genom pensionsfonderna en betydande del av det svenska näringslivet. Det ägandet måste utövas mer aktivt. Vänsterpartiet vill att AP-fondernas kapital i högre utsträckning används till produktiva och samhällsnyttiga investeringar. Statligt ägda bolag ska utgöra viktiga verktyg för att uppnå andra mål än så hög avkastning som möjligt.

Det är av stort strategiskt värde i vår socialistiska och feministiska frihetssträvan att värna och vidga det utrymme som finns mellan den kommersiella logiken och den statliga eller kommunala sfären. I ett rikt föreningsliv och andra typer av självorganisering kan människor mötas och finna gemensamma lösningar på problem i sin vardag, umgås och trivas tillsammans. Engagemanget i sådana gemenskaper utgör en viktig del av kampen mot kommersialismen och för ett fördjupat självstyre. Att värna detta utrymme och engagemang görs ofta bäst genom att staten eller kommunens beslut sätter gränsen för det kommersiella, men lämnar själva innehållet till självorganisering av olika slag. Det gäller exempelvis tillgång till lokaler och utrymmen för föreningsliv, kulturaktiviteter och nöjen. Vänsterpartiet värnar starka och självständiga folkrörelser som kan bidra till progressiva samhällsförändringar,

och som själva stärker det folkliga inflytandet över samhällsutvecklingen.

En fördjupad demokrati innebär också att vi slår vakt om den personliga integriteten och fundamentala principer i en rättsstat. Vi avvisar en särskild terroristlagstiftning och menar att våldsbrott ska lagföras inom ordinarie rättsramar. Principen om att människor ska anses oskyldiga tills motsatsen är bevisad måste lyftas fram som avgörande för ett fungerande rättsväsende. Vi är motståndare till politiskt motiverade organisationsförbud och anser att tortyrförbudet ska vara absolut, och att Sverige därför under inga omständigheter ska medverka till att människor riskerar att avvisas till tortyr eller annan omänsklig behandling. Alla människor har rätt till en bred privat sfär som skyddas på praktisk och principiell grund. Växande övervakning och registrering ska motverkas. Det måste finnas effektiva och oberoende system för att granska de yrkesgrupper, till exempel polisen och militären, som har rätt att utöva våld.

Ett levande folkstyre med fria och aktiva medborgare kräver ett samhälle som möjliggör ett dynamiskt och inkluderande kulturliv. Samhällets demokratisering kräver en mångfald av kanaler för information, nyheter, åsiktsbrytning och opinionsbildning.

Staten måste ta en viktig del av ansvaret för att säkra en sådan bredd, utan att detta innebär en kontroll av innehållet i fria medier. Inom en överskådlig tid betyder det att det är viktigt med ett generöst stöd till tryckt press, men också till tidskrifter och andra medier. Public service intar en särställning och måste värnas från ekonomisk avlövnings och tematisk insnävning samt kunna vara tekniskt ledande enligt en icke-kommersiell logik. Staten måste säkerställa att det över hela landet finns god tillgång till internetuppkoppling.

Marknadsföring och andra marknadsaktiviteter tar former som gör att de stora företagen och deras intressen tar sig in på allt fler arenor. Marknadsmakten har ett starkt grepp om Internet, tv och kultur. Att bryta denna utveckling är strategiskt viktigt både för att vi ska klara en ekologiskt hållbar samhällsomvandling och för att hålla tillbaka företagens ökande inflytande över opinionsbildning och kultur.

Alla ska ha samma rätt och möjlighet att utöva kultur och att ta del av kulturlivet. Kulturens roll i samhället är så fundamental att den bör lagfästas. Lagen ska slå fast att kulturen är ett offentligt ansvarsområde i likhet med skolan, socialtjänsten eller försvaret. Stat, regioner, landsting och kommuner ska ha ett lagbundet ansvar för att kulturlivet ges förutsättningar att verka och utvecklas.

En statlig kulturpolitik ska garantera en demokratiskt likvärdig fördelning av resurser över landet och alla invånares tillgång till kulturverksamhet. Kulturskolan ska få lagmässigt stöd och bibliotekslagen ska skärpas så att bibliotek även måste finnas på mindre orter, i stadsdelar där behovet är särskilt stort samt genom bokbussar i glesbygd, och bedriva uppsökande verksamhet.

Bekämpa mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor är ett strukturellt samhällsproblem. Den insikten måste prägla samhällslivets olika områden, som utbildningsväsende, stadsplanering och rättssystem, och leda till konkreta åtgärder. Det våld som också hbtq-personer utsätts för grundas i samma patriarkala maktstrukturer. Mäns våld mot kvinnor är det yttersta uttrycket för ett patriarkalt samhälle och ingenting som enkelt kan avhjälpas via lagstiftning. Men det gör inte lagstiftningen oviktig. Vänsterpartiet vill se en lag som innebär krav på samtycke för sex och ett oaktsamhetsrekvisit i våldtäktslagstiftningen. Vi står bakom och försvarar lagen som förbjuder köp av sexuella tjänster och lagen om kvinnofridskränkning. Lagen ska även gälla vid sexköp utanför Sveriges gränser. För att lagstiftningen ska ha effekt, behöver hela rättskedjan fungera från anmälan till åtal och domslut. Att utse ett målsägarbiträde för kvinnan ska vara norm i rättsprocessen. Alla kvinnor ska ha samma skydd och rättigheter, även kvinnor som har kommit till Sverige och väntar på uppehållstillstånd. Tidsgränserna som idag finns ska tas bort. Polisen behöver utbildas och ges resurser för att göra bättre förundersökningar när det gäller sexualbrott, brott mot hbtq-personer och kvinno-

fridsbrott.

Vi vet att det mesta våldet mot kvinnor sker i hemmet. Sedan 1970-talet har den i huvudsak ideella kvinno- och tjejjourrörelsen tagit ett huvudansvar för att hantera skadeverkningarna som följer av mäns våld mot kvinnor, och rörelsen har bedrivit ett viktigt politiskt opinionsarbete. Vi ser kvinno- och tjejjourrörelsen som en unik aktör som det är viktigt att staten och kommunerna samarbetar med, lär av och stärker genom säkrade, långsiktiga och tillräckliga resurser. Vi värnar kvinno- och tjejjourernas självständighet. Den får inte inskränkas genom till exempel statliga regleringar eller bidragssystem som innebär att jourerna inte själva får prioritera sin verksamhet. Samtidigt ser vi ett problem i att samhället alltför länge förlitat sig på ideella krafters insatser när det gäller att motverka och hantera mäns våld mot kvinnor. Kommunernas kvinnofridsarbete behöver utvecklas, bland annat genom fungerande rutiner för kvinnofridsarbete och genom att alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor har utbildning i vad mäns våld mot kvinnor innebär.

Kvinnofridsarbetet måste bygga på kunskap om hur våldet drabbar olika kvinnor olika, och hur skillnader i levnadsomständigheter kan försvåra för många kvinnor att söka stöd för att ta sig ur en våldssituation. Samhället behöver också garantera att alla kvinnor oberoende av kommun har likvärdig tillgång till en kvinnojour där de kan söka råd, få stöd eller få plats i ett skyddat boende. Skolans sex- och samlevnadsundervisning behöver kvalitetssäkras så att den fungerar förebyggande mot sexualbrott och kränkningar. Sexuella trakasserier i skolan och på arbetsplatser måste motarbetas. I skolan ska tjejer få möjlighet att träna feministiskt självförsvar.

Mäns våld mot kvinnor leder till att många kvinnor känner oro och obehag inför att vistas i offentliga miljöer, särskilt på kvällar och nätter. Det är ett politiskt och demokratiskt problem som alltför länge varit osynliggjort. Med feministisk stadsplanering, som bland annat innebär att identifiera och åtgärda otrygga stråk och platser, kan problemen minska och kvinnors frihet öka.

Det genusbaserade våldet skär igenom alla samhällsskikt. Det bygger på djupt ligande patriarkala föreställningar om mäns makt över och rätt till kvinnors kroppar och sexualitet. Det är föreställningar som fortfarande – trots att den feministiska rörelsen åstadkommit stora framsteg – genomsyrar vårt samhälle. Vi ser därför att mäns våld mot kvinnor måste förstås som en del i den ojämställdhet som präglar det svenska samhället, och att bekämpandet av detta samhällsproblem går hand i hand med att stärka kvinnors ställning på samhällets samtliga områden.

Heteronormen innebär inte bara ett osynliggörande och utanförskap som skapar och befäster fördomar utan är också en del i könsmaktsordningen. Därför är kampen för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter och arbetet mot genusbaserat våld en självklar del i Vänsterpartiets feministiska kamp.

Bygg bostäder och boendemiljöer för mångfald, jämställdhet och gemenskap!

De senaste decenniernas nedrustning av den sociala bostadspolitiken har visat att marknaden inte kan förse alla med en god bostad till överkomlig kostnad. Samhället måste återta initiativet och återupprätta det demokratiska inflytandet över och ansvaret för bostadsförsörjningen. Det behövs statligt generellt finansieringsstöd och byggande, förnyelse och förvaltning utan vinstsyfte. Den selektiva förmögenhetsöverföringen från gemensamt till privat genom utförsäljning av allmännyttan till bostadsrätter måste stoppas. Hyresrätten med stärkt boendeinflytande och delaktighet ska främjas och kooperativa bostadsformer utan vinstsyfte ges möjlighet att utvecklas. Samhällsplanering, byggande och upprustning ska inriktas på mångsidig användning och behoven hos olika människor.

En långsiktigt hållbar miljö ska skapas genom hushållande med resurser och energisnålt byggande. Idag står vi i starten av en historisk omdaning av våra tätorts- och stadsmiljöer i och med att miljonprogrammets bostäder och fastigheter ska renoveras. Miljonprogramsrenoveringarna innebär en chans att lyfta hela områden och stadsdelar till en god, modern boendestandard, kombinerat med kraftiga energieffek-

tiviseringar som är till gagn för både miljö och hyresgäster, samtidigt som det innebär att många nya arbetstillfällen skapas. Detta kräver dock ett politiskt och samhälleligt ansvarstagande genom statliga stöd till renoveringarna. Genom en blandning av hustyper, lägenhetsstorlekar och upplåtelseformer ska alla miljöer främja jämställdhet och gemenskap och motverka segregation, slutenhet och kategoriboende. Områden och stadsdelar ska byggas mer kompletta med service och arbetsplatser så att stadens alltmer hierarkiska uppbyggnad motverkas. Till detta hör också att bostads- och samhällsbyggandet möjliggör för medborgarna att ha tillgång till gratis offentliga mötesplatser, både utomhus och inomhus. Kollektivtrafiken och utbudet av samhällsservice ska vara tillgängligt för alla och utformas så att bilberoendet minskar. Den lokala och regionala kollektivtrafiken ska vara fullt ut skattefinansierad och gratis för brukaren.

Hotet från högerpopulism, rasism och nyfascism

Högerpopulistiska och nyfascistiska partier och strömningar har förändrat det politiska landskapet i vår del av världen. Att försöka vinna bredare stöd genom att peka ut utsatta minoriteter och profitera på människors oro för vad förändring kan betyda har alltid varit en del av högerens retoriska och politiska verktygslåda. En situation där missnöje med växande klyftor och en utbredd legitimitetskris för de demokratiska institutionerna tar sig uttryck i reaktionära organisationer och partier, särskilt med rasism och främlingsfientlighet som röd tråd, och utgör en särskild och dramatisk fara för alla progressiva krafter. Arbetet mot rasism och fascism kräver politisk bredd och folklig förankring. Vänsterpartiet eftersträvar att vara en pådrivande del av en bred antirasistisk och antifascistisk rörelse tillsammans med folkrörelser som kvinnorrörelsen, fackföreningar och andra progressiva krafter.

Vår strategiska målsättning är att marginalisera såväl rasistiska krafter som rasistiska föreställningar. Därför är antirasistisk organisering och kamp mot normaliseringen av rasism centrala delar av vår strategi. Den bästa försäkringen mot att rasistiska krafter flyttar fram sina positioner är att bygga samhällen som håller ihop, där rätten till arbete, bostad och välfärd garanteras alla. Rasistiska krafter försöker att måla upp skiljelinjer i samhället kopplade till kultur och etnicitet. För att effektivt mota tillbaka normalisering av rasistisk politik har vänstern en viktig roll i att istället lyfta fram motsättningar kring ekonomiska intressen. Att mobilisera kring orättvisor rörande klass och kön är därför också en viktig antirasistisk uppgift för Vänsterpartiet. Vid sidan av detta krävs konkreta reformer som attackerar den strukturella rasismen. Generella åtgärder mot arbetslöshet, bostadsbrist och ojämlikhet är tillsammans med exempelvis åtgärder mot bostadssegregationen och diskriminering på arbetsmarknaden viktiga inslag i en strategi för att bekämpa den strukturella rasismen. I vårt arbete för rättvisa och solidaritet innebär detta också att välfärdstjänster såväl som rättsväsendet måste organiseras på ett sådant sätt att de inte reproducerar den strukturella rasismen i deras konkreta verksamhet. Frågor om representation i samhället är viktiga för att bryta rasistiska föreställningar och exkluderande normer.

Ett utbildningssystem för kunskap och medborgerligt inflytande

Det svenska skolsystemet är i kris. Fallande kunskapsnivåer i internationell jämförelse och en växande grupp som inte klarar en grundläggande utbildning utgör ett svek mot hundratusentals människor och ett tydligt långsiktigt hot mot det svenska välfärdssamhället. Det behövs en uppgörelse med kommersialisering, segregation och ogenomtänkt decentralisering av skolsystemet. Strävan efter likvärdighet i skolan är både en avgörande demokratisk princip och en konkret förutsättning för god kunskapsförmedling. För att kunna vända utvecklingen måste den fria etableringsrätten för privata skolor upphöra och skolan avkommersialiseras. Skolans kommunalisering har inte skapat, men bidragit till att fördjupa problemen. Därför bör huvudmannaskapet för skolan återgå till staten. Skolpengssystemet behöver ersättas med en fördelningsmodell som leder till att mer av resurserna riktas dit behoven är som störst.

Skolans organisering och läroplanernas inriktning utgör på en övergripande nivå ett uttryck för samhälleliga värderingar och politiska viljeinriktningar. Men det är viktigt att skolpolitik och pedagogik har stöd i fakta och en levande vetenskaplig diskussion. Den på många sätt artificiella motsättning mellan faktakunskaper och analytisk helhetsförståelse som har präglat många politiska debatter om skolan, behöver träda tillbaka till förmån för en helhetssyn på lärande och kunskap. Lärarkårens roll som yrkeskunniga kunskapsförmedlare behöver värnas. Det kräver en styrning av skolan som är tydlig på läroplans- och resursfördelningsnivå, medan de byråkratiska kontrollregimer som kringskar lärarnas autonomi som pedagoger aktivt behöver motas tillbaka.

Möjligheten att i vuxen ålder kunna vidareutbilda eller omskola sig har stor betydelse både för den enskilda och för samhället i stort. Med möjlighet till utbildning blir man mindre utbytbar och får en starkare ställning gentemot. Ett väl utbyggt utbildningssystem behövs för att hantera strukturomvandlingar och för matchningen på arbetsmarknaden. För Vänsterpartiet är högskoleutbildning viktig för såväl allmän bildning och kritiskt tänkande som för utvecklandet av samhället i ett alltmer komplicerat arbetsliv. Därför ska all högre utbildning i Sverige vara avgiftsfri. Vänsterpartiet motsätter sig också alla försök att privatisera universitet och högskolor.

Vänsterpartiet vill se en utökning av antalet platser inom såväl grundläggande och gymnasial vuxenutbildning, som folkhögskola, högskola och yrkeshögskola. Kvalitativa arbetsmarknadsutbildningar behöver också stärkas som del av Arbetsförmedlingens uppdrag. Den sociala snedrekryteringen till högskolan behöver brytas, bland annat genom en utökning av antalet lärosäten och utlokalisering av utbildningar till fler orter i landet. Studiemedlen ska höjas för att alla ska ha möjlighet att studera och för att ingen ska tvingas avbryta sina studier av privatekonomiska skäl.

Forskning utgör ett viktigt element i samhällets utveckling och i vår strategi för ett socialistiskt, feministiskt och antirasistiskt samhälle på ekologisk grund. Forskning behövs för att synliggöra och analysera förtryck och hot mot miljön, liksom för att generera kunskap för innovationer och reformer. Forskning utgör en del av den samhälleliga infrastrukturen och behöver växa i omfång. Vänsterpartiet försvarar den fria grundforskningen. Vi ser också behov av en kompletterande forskning baserad på skilda samhällsbehov.

Alla länders rätt till demokratisering och utveckling

Vänsterns grundläggande politiska målsättningar – att demokratisera samhället och skapa en värld baserad på jämlikhet, jämställdhet, solidaritet och ekologisk hållbarhet – utmanar rådande maktförhållanden i världen. Nationella framsteg måste kompletteras med byggandet av en solidarisk internationell ordning för att bli varaktiga. Vi har därför både kortsiktiga och långsiktiga intressen av att ha en löpande och aktiv diskussion med vänstern i andra delar av världen för att motverka svenskt deltagande i imperialistisk maktpolitik och för att ta aktiv ställning till hur vi i Sverige mest strategiskt kan stödja vänstern och en progressiv utveckling i andra länder.

Det internationella arbetet måste ständigt verka för alla länders rätt till demokratisering, och till medel som gör att de kan uppnå konkret social och ekonomisk utveckling. Såväl på lokal och nationell som regional och global nivå behöver makt föras över från transnationella oligopol och politiska och byråkratiska eliter till demokratiskt kontrollerade system. Det finns ett stort behov av internationella politiska och ekonomiska samarbeten med social och ekologisk inriktning. Idag saknas dock starka och demokratiskt förankrade internationella organ för detta. Då kan det mest effektiva vara att först nationalisera den ekonomiska och politiska makt som nu ligger utan demokratisk kontroll – en strategi som visat sig framgångsrik i Latinamerika.

Vissa länder och regioner i Syd och Öst har i viss utsträckning lyckats motverka Nordens globala maktmonopol genom att bygga upp mer självständiga ekonomier och statsapparater. Detta är en förutsättning för att en jämlik global ordning ska kunna växa fram, och Vänsterpartiet verkar för att Sverige ska understödja denna utveck-

ling. Men lika lite som Nord har rätt att i eget intresse tvinga igenom sin politik med våld och påtryckningar på Syd och Öst, har eliter i något land rätt att förtycka sina egna befolkningar i namn av ekonomisk utveckling. Vi stödjer uppbyggnaden av en mer demokratisk världsordning där fattiga och små länder och befolkningar ska ha rätt och möjlighet att hävda sina intressen mot såväl nya som gamla stormakter. Vi stödjer alltid demokratisering som växer underifrån och vi ser demokratisk, social och ekonomisk utveckling som förutsättningar för varandra.

Vänsterpartiet verkar för att bryta upp dagens USA-dominerade, militariserade och finansialiserade globala maktordning och strävar istället mot en multipolär värld där länder och regioner har både rätt och möjlighet att jämlikt utveckla och kontrollera sin produktion, sina finansiella flöden och sina naturresurser. Vi verkar för en demokratisering av alla samhällen, vilket inkluderar omfattande sociala rättigheter. Kvinnors rätt till arbete, självbestämmande och sexuell och reproduktiv hälsa, fackliga rättigheter, rättigheter för informella arbetare, bönder, etniska minoriteter, hbtq-personer och barn, liksom andra sociala rättigheter, är förutsättningar både för en verklig demokratisk utveckling och för en socialt hållbar och mer rationell ekonomisk och ekologisk världsordning.

Därför ska inte bara fattiga länder ha rätt att skydda och kontrollera sin produktion och ekonomi så att den kan utvecklas, utan även rikare länder ska ha rätt att skydda sig mot underbuds- och miljöskadlig konkurrens. Nord behöver dock under överskådlig tid föra över teknik och resurser till Syd och Öst för att kompensera den långa tid när värdeöverföringarna har gått åt andra hållet och stelnat i djupt ojämlika ekonomiska, politiska och militära maktförhållanden. Sociala, demokratiska och ekologiska hänsyn ska gå före kapitalintressen. Inga länder eller regioner ska få ha sådan militär övermakt att de kan tvinga sig på andra. Politiska och militära konflikter mellan länder och regioner ska istället hanteras på FN-nivå. FN ska i sin tur verka för nedrustning, tekniköverföring och bistånd från Nord till Syd och Öst för att bekämpa klimat- och miljöproblem, för att utjämna klyftor, för ekonomisk och social utveckling och för att stärka jämställdhet samt sociala och mänskliga rättigheter.

Demokratisera Europa

Ett Europa som slog in på en annan väg skulle kunna tvinga fram ett brott med dagens nyliberala, miljöförstörande och USA-ledda världsordning och istället bidra till att den ersätts med en mer jämlik, fredlig och socialt och ekologiskt hållbar sådan. Ett sådant Europa skulle kunna utveckla sin ekonomi och välfärd och gå före i den ekologiska omställningen och därmed bli både en förebild och solidarisk partner för andra länder i världen. Enskilda länder kan och måste föregå en sådan utveckling, vilket Vänsterpartiet verkar för i Sverige. Men för att utvecklingen ska kunna bestå behöver den vinna stöd i flera delar av Europa parallellt.

EU motverkar aktivt solidariska och demokratiska samarbeten och pressar istället fram social nedrustning inom Europa, respektive spända och exploaterande relationer mellan EU och Syd och Öst. Tydligast syns detta i hur EU-eliten driver på för växande klyftor mellan EU:s rikare områden och dess fattigare. Östra och delar av södra EU domineras idag nästan helt ekonomiskt av kapitalintressen från norra Väst-europa eller från övriga Nord, vilket försvårar framväxten av en socialt hållbar och konkurrenskraftig ekonomi där. Istället återskapas

Ett Europa som slog in på en annan väg skulle kunna tvinga fram ett brott med dagens nyliberala, miljöförstörande och USA-ledda världsordning och istället bidra till att den ersätts med en mer jämlik, fredlig och socialt och ekologiskt hållbar sådan. Ett sådant Europa skulle kunna utveckla sin ekonomi och välfärd och gå före i den ekologiska omställningen och därmed bli både en förebild och solidarisk partner för andra länder i världen. Enskilda länder kan och måste föregå en sådan utveckling, vilket Vänsterpartiet verkar för i Sverige. Men för att utvecklingen ska kunna bestå behöver den vinna stöd i flera delar av Europa parallellt.

EU motverkar aktivt solidariska och demokratiska samarbeten och pressar istället fram social nedrustning inom Europa, respektive spända och exploaterande rela-

tioner mellan EU och Syd och Öst. Tydligast syns detta i hur EU-eliten driver på för växande klyftor mellan EU:s rikare områden och dess fattigare. Östra och delar av södra EU domineras idag nästan helt ekonomiskt av kapitalintressen från norra Västeuropa eller från övriga Nord, vilket försvårar framväxten av en socialt hållbar och konkurrenskraftig ekonomi där. Istället återskapas ständigt den sociala och ekonomiska ojämlikhet som leder till social dumping i hela EU och massiv emigration av fattiga och av underbetald arbetskraft till EU:s rikare delar. Samtidigt betalar den breda arbetarklassen i Västeuropa idag ett allt högre pris för den här politiken. Den underbudskonkurrens de transnationella företagen driver fram pressar ned löner och sociala villkor även i Västeuropa. Eftersom stora delar av kapitalet idag är finansialiserat styrs investeringar mot finansiella tillgångar och annan spekulation istället för i samhällsnyttiga investeringar. Detta leder bland annat till en konstant hög arbetslöshet och undersysselsättning – tydligast i EU:s fattigaste länder, men även i Västeuropa och Sverige – som ytterligare disciplinerar såväl arbetskraften som vänstern på nationell nivå. Slutligen innebär den självsvältspolitik som EU ägnar sig åt att EU:s rika länder, istället för att höja löner och offentlig konsumtion och investera sina överskott samhällsnyttigt i den europeiska ekonomin, aktivt driver på för social åtstramning och lönedumpning inom EU.

Ska en progressiv europeisk utveckling bli möjlig måste EU:s nuvarande fördrag ersättas av andra samarbeten eller förändras i grunden. Vi kräver tillsammans med fackföreningsrörelsen ett socialt protokoll inom EU som i grundlag slår fast rätten att teckna nationella kollektivavtal. Möjligheterna att vinna folkligt stöd för ett sådant skifte är i vissa avseenden större än på mycket länge. Det kräver ett fullständigt brott med den europeiska politik som nu förs. Men eftersom både EU och Nato i grunden är byggda för att driva politiken åt höger måste strategier för att stärka vänstern i Europa inom överskådlig framtid främst handla om att kringgå, förändra, komplettera och utträda ur EU:s strukturer, snarare än att tilldela EU mer makt i förhoppning att unionen ska kunna utgöra ett positivt redskap för förändring.

Vänsterpartiet driver kravet om ett svenskt utträde ur EU. Möjligheterna att lämna EMU ska formaliseras och hela europrojekt bör överges eller göras om i grunden. Sverige ska förbli utanför EMU och ges ett undantag från eurosamarbetet och motarbeta centraliseringen av den ekonomiska politiken i EU. Överstatlig övervakning av medlemsstaternas budgetprocesser ska avvisas. Den fria rörligheten för kapital ska underordnas alla EU-länders rätt att värna en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling.

Träff fyra: Ett parti för omställning.

Att läsa: Utdrag ur Ekologiskt-ekonomiskt punktprogram och Vänsterpartiets valplattform 2018, 5 sidor.

Den här träffen tar upp Vänsterpartiets klimatpolitik, och hur vi vill ersätta kortsiktiga kapitalintressen med hänsyn till både människor och miljö.

Att fundera över:

- I texterna beskrivs att det är vad och hur vi producerar, som avgör om en ekologisk omställning kan göras. Vad betyder det?
- Hur kan vi förena den nationella och internationella miljökampen?
- Vilka klimat- och miljöpolitiska krav tycker du är viktigast att driva?

Utdrag ur Ekologiskt-ekonomiskt punktprogram

Perspektiv och grundläggande argument

- Klimatförändringen innebär en allvarlig och akut utmaning. Men den innebär också en historiskt unik möjlighet att bygga ett bättre och mer hållbart samhälle, där social välfärd och global rättvisa kan uppnås inom ramen för ekologiskt hållbara gränser.
- Kapitalismens drivkraft är inte att producera för att tillfredsställa mänskliga behov, utan för att ge största möjliga vinst för ägarna. Samhällssystem som försökt konkurrera med kapitalismen har ofta kopierat dess fokus på snabb materiell tillväxt. De ohållbara globala produktions- och konsumtionsmönster som drivits fram av dessa systemlogiker har skapat större ekologiska fotavtryck än planeten kan bära. Fossilkapitalet spelar här en särskilt destruktiv roll eftersom dess hela existens vilar på fortsatta klimatutsläpp.
- Varje effektivt omställningsprogram måste se till att kapitalets vinstmaximering underordnas hänsynen till planetens ekologiska gränser och till grundläggande mänskliga behov. Den ekonomiska politiken måste verka aktivt för detta och styra den ekonomiska utvecklingen i en riktning som är anpassad till de ramar som klimat och ekologi sätter upp. Endast en tillväxt som går att förena med omställning till ett hållbart samhälle – det vill säga en socialt och ekologiskt hållbar utveckling – kan accepteras.
- Kapitalismen fördelar jordens resurser extremt ojämnt, mellan klasser, mellan rika och fattiga länder och – i samspel med patriarkala strukturer – mellan kvinnor och män. Länder, regioner och individer måste hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, det vill säga den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden. Miljöutrymmet är inte statiskt. Det kan minskas ytterligare genom rovdrift och miljöförstöring, men också ökas genom mer miljövänliga produktionsmetoder.
- Vi vill skapa ett socialistiskt, jämlikt och demokratiskt samhälle med utvecklad välfärd och livskvalitet, där ekonomin är ett medel för att uppfylla de ekologiska och sociala behoven.

Omställningen behöver vara rödgrön

- Ska klimatförändringarna kunna stoppas måste den ekonomiska politiken vara grön i meningen att den anpassas till de ramar som klimat och ekologi sätter upp.
- För att lyckas att vinna folkligt stöd måste omställningen ha ett tydligt rättviseperspektiv och förena det gröna perspektivet med ett rätt.
- En jämlikare fördelning av resurser är en förutsättning för att en kraftigt minskad total resursanvändning ska kunna kombineras med en hög materiell standard för alla, såväl i Sverige som globalt. Omställning till ett hållbart samhälle kommer därför få störst konsekvenser för dem som idag har störst ekologiska fotavtryck och som tar mest resurser i anspråk.
- Den offentliga konsumtionens andel av ekonomin måste öka, både för att en utbyggd välfärd ökar jämlikheten mellan olika samhällsklasser och mellan kvinnor och män, och för att offentlig konsumtion i allmänhet har lägre miljöpåverkan än privat konsumtion.
- Marknaden kommer inte att lösa miljö- och klimatproblemen. Det krävs att folkrörelser mobiliserar, erövrar politisk makt och använder staten för att reglera marknaden.
- En rödgrön omställning innebär att vi lyfter fram jämlikhet, jämställdhet, solidaritet, organisering och demokrati som röda trådar i en framgångsrik omställning till ett hållbart samhälle.

Klimatkrisen beror på dåliga strukturer, inte dåliga människor

- När skulden för miljö- och klimatproblemen placeras hos vanligt folk tenderar den att skapa uppgivenhet och motverka bred mobilisering.
- Vänsterpartiet ser att klimatkrisen inte uppstått genom att enskilda människor gjort felaktiga val. Den kommer därför inte heller lösas genom att vi lägger ansvaret för omställningen på enskilda människor. Miljö- och klimatproblemen är grundläggande samhällskriser som vi bara kan lösa tillsammans och där människors engagemang för att skapa hållbara lösningar ska tas tillvara.
- De flesta människor är beredda att dra sitt strå till stacken, om de ser och känner att alla gör det här tillsammans. Därför ska Vänsterpartiets politik inriktas på att bygga bra strukturer, där det är enkelt att vara utsläppsnål och svårt att elda fossila bränslen, både för att lyckas med omställningen och för att vinna folkligt stöd för den.
- Om vi ska klara klimatförändringarna behöver våra konsumtionsmönster förändras. I detta arbete är samhällets gemensamma konsumtion central. Offentlig upphandling, pensionsfonder och investeringar är avgörande verktyg.

Realistiskt, organiserat och folkligt

- Utgångspunkten för Vänsterpartiets miljö- och klimatarbete är att vi lägger pragmatiska, genomförbara och handfasta reformförslag som ska kunna vinna brett politiskt stöd med de politiska förutsättningar som finns idag. Vi åtar oss att vara den pådrivande kraften för detta på alla nivåer; statligt, regionalt och kommunalt. Våra politiska företrädare i valda församlingar har ett särskilt ansvar för att driva på för en rödgrön omställning.
- Vänsterpartiet undviker att fastna vid politiska symbolstrider om de har begränsad betydelse på de faktiska utsläppen, utan är inriktad på att finna lösningar och vägar framåt.
- För att synliggöra att det behövs större förändringar än vad som idag är politiskt möjligt att få igenom lägger Vänsterpartiet även långtgående och långsiktiga förslag.
- Vänsterpartiet betonar att det är ekonomins sätt att fungera som måste förändras. Hur och vad vi producerar avgör om omställningen kan förverkligas.

- Omställningen måste genomföras på ett sätt som är lyhört inför hur människors vardag ser ut.
- Omställningsrörelsen behöver vara bred, folklig och inkluderande. Människor från många olika grupper i samhället ska kunna känna sig hemma i den och vara trygga med att deras intressen finns företrädna i den.
- Vi kommer att fortsätta utveckla de förslag vi lägger fram här. Målsättningen är att kunna visa, för oss själva och andra, att vi genom de förslag vi lägger fram faktiskt kan nå de mål vi sätter upp.

Utdrag ur Vänsterpartiets valplattform 2018

Klimatmålen måste gå före kortsiktiga vinstintressen

Det finns en stark rörelse och folklig opinion för att ta klimatförändringarna på allvar och påbörja en omställning mot ett mer långsiktigt hållbart samhälle. Mot detta står en mäktig fossilindustri som gör enorma vinster på dagens beroende av olja, gas och kol, som prioriterar sina kortsiktiga intressen av vinster idag över de långsiktiga konsekvenser ett förändrat klimat kommer ha för oss alla. Vi vet att klimatförändringarna inte går att avvärja med individuella insatser, sopsortering och miljömedveten konsumtion, utan det krävs samhälleliga förändringar. I ett jämlikt samhälle, där människor litar på att alla gör sin beskärda del, ökar chansen att alla deltar i omställningen.

Vänsterpartiet har en plan för ett fossilfritt Sverige. Vi vill ha nollutsläpp till 2040. Det är en nödvändig omställning som måste ske snabbt, i nära samarbete med miljö- och klimatrörelsen och genom gemensamma beslut. Vi vill att Sverige följer Kina och Tyskland i omställningen till sol- och vindkraft och beslutsamt ställer om transporter, bostäder, livsmedelproduktion och industri. Vi vill ställa om Sverige för att minska utsläppen. Bostäder behöver renoveras, transporter måste ställas om, ny järnväg byggas och fler investeringar i förnybar energiproduktion måste göras. Utsläppen från livsmedelskonsumtionen ska minskas genom minskad köttkonsumtion och ökade satsningar på hållbar växtbaserad mat. För att underlätta omställningen vill Vänsterpartiet före 2022 att Sverige ska ha inrättat en grön statlig investeringsbank med minst 100 miljarder kronor i kapital. Ur den ska stora och små företag liksom regioner och kommuner kunna låna pengar för gröna investeringar till låg ränta. Miljöskadliga subventioner ska fasas ut och pengarna ska istället investeras i det som ställer om.

Samtidigt som vi satsar på framtidens teknik och lösningar så ska gammal teknik som förstör klimatet avvecklas. Som ett led i det vill vi att allt pensionssparande som är offentligt kontrollerat ska sluta satsa på klimatfarlig verksamhet. Sverige ska inte tillåta utvinning av fossila bränslen i vårt land, alla investeringar ska ske i förnybar energi. Minerallagen ska ändras så att förbud mot brytning av alunskiffer införs och det kommunala vetot stärkas redan vid prospektering av uran och uran som biprodukt. Vänsterpartiet vill se en hållbar utveckling av nya samhällsnyttiga skogsbaserade produkter som ersätter fossilbaserade produkter och bränslen. Vi vill också se en stark basindustri och en modern fordonsindustri i vårt land. Därför vill vi göra det enkelt för företagen att ställa om. Industrin behöver tydliga mål och stöd till investeringar. Ett sådant mål är att inga nya bilar som drivs med fossila bränslen ska säljas i Sverige efter 2025.

Det är positivt om vanligt folk minskar sitt flygande, men först och främst måste toppolitiker och affärsresenärer som flyger flera gånger per vecka göra det. Det är de rikaste som genom sitt sätt att leva orsakar störst klimatutsläpp. Därför är det de som måste ställa om sin livsstil mest. En del av kampen för klimatet handlar om att via en miljonärsskatt dra in pengar för privat konsumtion till gemensamma klimatinvesteringar. När en större andel av ekonomin går till gemensamma investeringar och

välfärd istället för ökad privat konsumtion för de som redan har mest blir det enklare att minska utsläppen.

Vänsterpartiet vill använda skattesystemet för att få ned utsläpp och skapa klimaträttvisa. Vi vill att det alltid ska vara billigare att välja det miljövänliga alternativet, exempelvis att ta tåget istället för att flyga. Därför är vi för att införa en träffsäker vägslitageavgift för tunga lastbilar och en flygskatt.

Inkomsterna från dessa skatter ska oavkortat gå till investeringar för billigare och bättre miljövänliga transporter för järnväg, kollektivtrafik, cykling och sjöfart. Privatiseringen av järnvägen har lett till minskat helhetsansvar och långsiktighet och bidragit till stora problem i tågtrafiken.

Träff fem: Ett parti för förändring.

Att läsa: Utdrag ur vänsterpartiets organisationshandbok

På den här träffen fördjupar vi oss i partiets organisation. För Vänsterpartiet hänger teori och praktik ihop. Våra demokratiska arbetsformer är också något som bör präglade samhället, och därför viktiga att förstå.

Att fundera över:

- Det är inte alltid lätt att veta hur en organisation fungerar. Har ni funderat på något särskilt om Vänsterpartiets organisation?
- Hur tror ni partiets ideologi påverkar vår organisation?
- Finns det något i partiets uppbyggnad som ni skulle vilja ändra? I så fall varför?

Det här är vänsterpartiet

Politisk organisering handlar alltså om att sluta sig samman för att kämpa för gemensamma intressen, eftersom man då förmår åstadkomma mer. Vänsterpartiet är organiserat på tre plan: partiföreningen finns på lokal nivå och omfattar vanligtvis en kommun, partidistriktet kallas den länsvisa organisationsnivån och på riksnivå kallas organisationen helt enkelt vänsterpartiet. Denna uppbyggnad är den vi, genom många års arbete med att försöka hitta demokratiska och samtidigt effektiva former för vårt politiska arbete, funnit vara den bästa. Det är vi knappast ensamma om, eftersom de flesta större organisationer, politiska partier, men också fackliga och andra intresseorganisationer liksom idrottsrörelser och ytterligare andra är organiserade på ungefärligen samma sätt.

Det handlar om att hitta en struktur som tillåter lokalt arbete i vanliga människors verklighet, samtidigt som man kan dra nytta av regional och nationell samordning för att öka effektiviteten och den gemensamma styrkan. Med denna uppbyggnad har vänsterpartiet beredskap för att såväl agera i stort sett i varje kommun i de lokala frågor som där är aktuella samtidigt som vi relativt snabbt kan samordna nationella kampanjer i gemensamma frågor och visa att det finns samband mellan den politik som förs nationellt och den som förs lokalt. På så sätt kan vi exempelvis peka på hur nedskärningar i kommunerna hänger samman med att de statliga anslagen till kommunerna minskar och protestera på flera nivåer, och vi har förmågan att driva fram förändringar såväl lokalt som regionalt och nationellt i enlighet med våra program och förslag.

Att vara förtroendevald i vänsterpartiet

Bortsett från partiföreningens medlems- och årsmöte tillämpar vi i vänsterpartiet en representativ demokrati. Eftersom inte alla kan vara med och besluta om allt, så väljer vi representanter som beslutar i vårt ställe. Partimedlemmarna väljer partiföreningens styrelse och ombud till årskonferens och kongress som i sin tur väljer distrikts- och partistyreelse. Den som utsetts att vara ombud eller styrelseledamot fattar beslut på andras uppdrag, det är ett förtroendeuppdrag. Den som är förtroendevald

förväntas se till det gemensamma bästa - föreningens, distriktets eller hela partiets bästa - inte till sina egna, personliga önskemål och intressen. Inte heller ska en DS-ledamot vara ett språkrör eller verktyg för sin egen partiförening, eller en PS-ledamot för sitt distrikt. De är ju inte valda av sin partiförening eller sitt distrikt, utan av årskonferensen respektive kongressen. Distriktsstyrelsen (DS) och partistyrelsen (PS) är styrelser, inte representantskap.

Den som är förtroendevald har frihet, eller kanske rättare sagt skyldighet, att själv avgöra vad som är det bästa beslutet. De som väljer kan inte tvinga den valda att agera på ett visst sätt, man kan inte binda mandatet. Om de som valt en viss person inte är nöjda med hans eller hennes agerande, får de välja en annan person nästa gång. Att mandatet inte är bundna ska dock inte tolkas som att den valde kan strunta i dem som gett honom eller henne förtroendet. Ju mer kontakter man har med andra medlemmar och ju mer man lyssnar på andras argument och åsikter, desto bättre förutsättningar har man att fatta kloka beslut. Den som är förtroendevald har att förvalta det förtroende han eller hon fått.

Det innebär att rollen som förtroendevald också är ett slags ledarroll. I många partiföreningar och distrikt har oftast ordföranden den mest utpräglade rollen som ledare, men alla förtroendevalda är också valda till ledare. Ledarskapet bygger på det förtroende man erhållit, och brister förtroendet kan man inte längre fungera som ledare. Men det är inte samma sak som att man i varje sammanhang ska göra precis det som summan av medlemmarnas åsikter för tillfället bjuder, utan i ledarskapet ligger också ett ansvar att lyfta blicken från tillfälliga konflikter, hålla samman organisationen och leda den i den politiska riktning som program och beslut anger. Det kan vara nyttigt att såväl på partiförenings- som distrikts- och nationell nivå regelbundet reflektera över den rollen man har som politisk ledare. Exempelvis bör distrikt minst årligen samla partiföreningarnas ordförande för sådana samtal.

Att vara förtroendevald är också att inneha ett tillfälligt förtroende. Det betyder att vid nästa tillfälle det förtroendet ska tilldelas någon kan det vara samma person som får förnyat förtroende, men det kan också vara en annan person. Om man inte får förnyat förtroende för ett uppdrag i partiet eller i ett parlamentariskt organ kan det vara därför att man gjort ett jobb som de som tilldelat en förtroendet inte tycker är tillräckligt, men betydligt vanligare är att medlemmarna vid det nya valtillfället helt enkelt anser att en annan kamrat passar bättre.

Valberedningar och deras arbete

En valberedning förbereder som namnet säger val av personer till olika poster inom partiet, men även de listor som partiet ställer upp inför val och de poster som faller ut av dessa. Eftersom personfrågor ibland kan leda till konflikter är det viktigt att valberedningar i vårt parti inser att de har en mycket viktig roll, och gör ett grundligt arbete. En valberedning är för det mesta vald av tidigare årsmöte i partiföreningen, av distriktsårskonferensen respektive av kongressen, men det finns också tillfällen då man utser en tillfällig valberedning inför ett val som ska genomföras och dessa kallas då ofta valkommittéer. Det är viktigt att valet av valberedning förbereds ordentligt, och så sker vanligtvis av den avgående styrelsen. Oavsett på vilken nivå valberedningen eller kommittén arbetar finns det några saker som är viktiga att tänka på. Valberedningens medlemmar bör ha god kunskap om de personer som kan väljas till de uppdrag som ska besättas, de bör också ta reda på vad de som nominerats tycker och arbeta med att förbereda kandidaterna på det uppdrag som eventuellt väntar dom. Det betyder att man dels måste skaffa sig kunskap om de som kandiderar, vanligtvis genom intervjuer direkt eller via telefon, men också att man ska förmedla information om uppdraget till kandidaterna. De som väljer har rätt att veta varför valberedningen föreslår de kandidater de gör, och de som kandiderar har rätt att veta tillräckligt om uppdraget för att veta om de vill åta sig det. Det är viktigt för demokratin i vårt parti att inse att varje plats är obesatt inför varje valtillfälle. Det är inte självklart att man får sitta kvar på ett uppdrag bara för att man haft det tidigare, som det beskrivs i stycket ovan. Valberedningen har därför en skyldighet att i rimlig tid

förbereda dels de kandidater man avser föreslå till olika poster på detta, och också de man har för avsikt att inte föreslå om det finns anledning till det - exempelvis om man väljer att inte föreslå en kamrat som kandiderar till ett uppdrag hon eller han innehaft tidigare.

När valberedningen presenterar sitt förslag ska det framgå dels vilka man föreslår, men också vilka som är nominerade utöver detta och vilka som har tackat ja respektive nej till kandidatur. Det vanligaste sättet är att man gör färdiga röstsedlar där valberedningens förslag står högst upp på sidan följt av ett horisontellt streck och därunder de som nominerats och tackat ja utöver förslaget. De som nominerats men tackat nej kan man läsa upp muntligen. Läs mer om hur val går till i kapitlet om mötesteknik. Det kan vidare påpekas att det hör till god ton att inte själv kandidera till val då man sitter i den valberedning som förbereder valet. Skulle det undantagsvis hända att man övertygas om att kandidera trots att man är invald i valberedningen bör man avsäga sig uppdraget i valberedningen. Valberedningens ledamöter bör göra sitt yttersta för att söka samförstånd runt vilka namn som ska föreslås. Skulle man trots sådana försök inte lyckas komma överens har man, liksom i andra förtroendevalda organ, möjlighet att reservera sig mot ett eller flera av de föreslagna namnen - om man så önskar till förmån för andra personer.

Minst hälften kvinnor

Som det första politiska partiet i Sverige införde vänsterpartiet 1990 könskvotering. Paragraf 20 i stadgarna lyder:

”Kvinnor skall - ordförandeposten oräknad - vara representerade i valda organ och på förtroendeposter med minst 50 % om inte synnerliga skäl förhindrar detta. Om synnerliga skäl anförs ska särskilt beslut om detta fattas och skälen antecknas till protokollet.”

Det innebär till exempel att det i en partiförenings styrelse med 6 ledamöter utöver ordföranden ska vara minst tre kvinnor. Det får alltså vara en majoritet kvinnor, men inte en majoritet män. ”Synnerliga skäl” kan vara att det inte finns tillräckligt många kvinnor som kandiderar - men om det händer måste man fundera på vad som är orsaken och vad man ska göra för att få fram kvinnliga kandidater till nästa årsmöte.

Skälet till kvoteringsregeln är att det har visat sig att det inte räcker med ”vanliga” metoder för att garantera kvinnor en rimlig representation, inte ens i ett feministiskt parti. Patriarkatet genomsyrar hela samhället, inklusive vänsterpartiet, och gynnar män på kvinnors bekostnad. Därför krävs ibland tvingande regler som hjälper till att bryta den manliga dominansen. Ibland hör man invändningen att kvoteringen borde vara lika ”åt båda hållen”, alltså att regeln skulle lyda ”50 % av respektive kön” - hälften kvinnor och hälften män. Men då har man missat poängen. Målet är inte exakt lika könsfördelning i alla styrelser. Målet är ett samhälle där det inte spelar någon roll vilket kön man tillhör för ens möjligheter i livet. I ett sådant helt jämställt samhälle skulle de flesta styrelser enligt slumpens lag ha ungefär lika många män som kvinnor. Men ganska få skulle ha exakt lika fördelning och ibland skulle man välja styrelser med en stor övervikt män och - lika ofta! - styrelser med en stor övervikt kvinnor. Vi har i stadgarna en systematisk kvotering av kvinnor för att motverka den lika systematiska, men mindre uppenbara, kvoteringen av män i vårt samhälle.

Uteslutning

Vänsterpartiet är ett öppet parti. Vi ställer inga särskilda krav på våra medlemmar utöver att de ska vilja verka för partiets politik samt betalar medlemsavgiften. Man får förstås inte heller vara medlem i ett annat parti som konkurrerar med vänsterpartiet. Knappast någon medlem är ense med partiet i alla frågor, och det är den enskilde medlemmen som bestämmer om han eller hon vill vara medlem eller ej och man bestämmer själv hur aktiv man vill vara. Trots det finns det tillfällen då en organisation måste ha möjligheten att som sista utväg utesluta en medlem. Detta

regleras i stadgarna. Enkelt uttryckt är det partistyrelsen som beslutar om uteslutning efter att synpunkter hämtats in från partiförening och distrikt och en uteslutning kan överklagas till kongressen.

Att ta till vara varje medlem

I en förening, och även i ett parti, som fungerar väl utvecklas efter några år en trygg gruppkultur. Man känner varandra, reagerar ganska lika på lokala händelser, vet hur man ska få arbetet att flyta på och har ganska roligt ihop. Det är ett klimat att trivas i, men för nya medlemmar är det inte så lätt att komma in. Alla vet ju redan vad som fungerar bäst och kan göra snabba återblickar på gemensamma minnen.

Särskilt svårt kan det vara för den nykomling som av något skäl uppfattas som annorlunda. Det kan vara den äldsta eller den yngsta - det kan vara en akademiker i en arbetarförening eller tvärtom - den enda som färdas i rullstol - den enda med mörk hudfärg och bruten svenska - den enda som suttit i fängelse - eller en person med udda uppfattningar i vissa politiska frågor.

För dem som varit med länge var det förstås mycket enklare innan de behövde börja förklara allting. Ändå är det så att blandade grupper nästan alltid kan komma längre än grupper där alla är lika. Olika bakgrund och erfarenhet är källor till kunskap, som för gruppen vidare om de tas tillvara. Visserligen kan nya medlemmar mindre än gamla medlemmar - de kan i alla fall mindre om arbetet i den här föreningen - men antagligen kan de andra saker? Om dessa andra saker är bra eller ej vet vi inte förrän vi tagit reda på vilka de är.

Mångfald betyder inte bara att "låta" folk vara med - utan att verkligen tillvarata vad varje kamrat har. Det innebär att olikheter får komma till uttryck, och ibland bör lyftas upp och diskuteras. Inte på så vis att de nya kamraterna genom att bli utfrågade får stå för hela annorlundaskapet, utan att ni alla faktiskt försöker se på det ni gör utifrån och med hjälp av olikheterna ge en politisk fråga en allsidig belysning. På så vis blir besluten bättre underbyggda, även om det tar längre tid än när alla gör det redan införstådda.

För att ta människor med utländsk bakgrund som exempel är det många av dem som tycker att den politiska erfarenhet de tidigare skaffat verkar vara fullkomligt ointressant för kamraterna. Är det så att det finns en specifikt svensk politisk kompetens? Föreningspraxis sägs ibland vara det (vilket är lite märkligt med tanke på hur få av oss själva som behärskar den tekniken till fullo idag). Men föreningskunskap är inte särskilt svårt att slå i sig, om vi lyckas visa att den faktiskt är funktionell. I den politiska kompetensen ingår också ett visst mått av svensk historia, eftersom begrepp som Gustav Vasa eller Per Albin ibland dyker upp i retoriken. Men om några kamrater inte begagnar de greppen verkar det vara ett försumbart problem. Hur är det med förståelsen för svenska samhällsförhållanden då? Tyvärr betar vi oss ibland som om andra länder skulle vara i fullständig avsaknad av samhällsförhållanden! Men den kamrat som söker sig till vårt parti gör ju det för att hon dragit samma slutsats ur de förhållanden hon upplevt.

Det finns en hel del föreställningar om nya partimedlemmar som har flytt eller flyttat till Sverige. Till exempel att de har varit illegala i sitt hemland och är hjältar, eller att de inte har fått hålla på med politik i hemlandet och tar chansen när de äntligen kommit hit till friheten, eller att de inte är vana vid demokratiska arbetsformer eller inte kan samarbeta med det motsatta könet. Allt detta kan förstås vara riktigt i det enskilda fallet liksom en del kan vara sant för de som bott hela sina liv i Sverige. Men det kan också handla om så mycket annat och mer. Varje ny kamrat är ett enskilt fall som av någon orsak sökt sig till vänstern. Det är inte så klokt att låta vare sig positiva eller negativa förväntningar påverka inträdet så att medlemmar hänvisas till vissa frågor - det är inte nödvändigtvis den funktionshindrade som ska sitta med kommunens handikapplan.

En invändning som ofta hörs är att utländska kamraters språk inte räcker inte till. Det är väl inte så konstigt - rätta då allt som ska vara offentligt, men acceptera det in-

terna. Det behöver inte vara pinsamt vare sig för den som lär sig ett andra språk eller för dyslektikern, om ni bara är överens om det och inte använder språkfärdigheten som ett hinder för något annat.

Såväl demokrati som mångfald tar tid. Men i och med att vänsterpartiet växer, att allt fler olika individer deltar i verksamheten, är det en naturlig följd att allting inte kan göras så som det alltid gjorts.

Varje ny medlem har rätt att känna sig välkommen i partiet, ses som en tillgång och bjudas in till aktivitet. Ett sätt att organisera det är att låta en eller ett par personer i partiföreningens styrelse vara särskilt ansvariga för att ta kontakt med och bjuda in alla som blir nya medlemmar i föreningen. Att regelbundet kontakta såväl nya medlemmar som de som varit med en längre tid är också viktigt. Bäst är det att ringa runt inför en större aktivitet och fråga om den som är medlem kan och vill komma på mötet eller demonstrationen. Kom också ihåg att den som inte kan bör kunna erbjudas en annan aktivitet - informera direkt om nästa möte efter det först nämnda, berätta när föreningen har julavslutning eller studiecirkel nästa gång - eller fråga vad personen du talar med skulle vilja att partiet genomförde.

Lokal nivå - partiföreningen

Vänsterpartiet har i dagsläget drygt 28 000 medlemmar. Varje medlem tillhör en av partiets partiföreningar. Storleken på en partiförening kan variera från en handfull medlemmar till flera hundra. Oftast omfattar en förening alla medlemmar i en kommun. I de två största kommunerna, Stockholm och Göteborg, är dock medlemmarna uppdelade på ett antal stadsdelsföreningar. En annan typ av lokalorganisation är bransch- eller yrkesorganisationerna. Ett exempel är Vänsterpartiets Postförening i Stockholm som organiserar vänsterpartister som arbetar inom Posten oavsett var i distriktet de bor. Du kommer att märka att det mesta av den här boken handlar om hur man kan organisera och förbättra arbetet i en partiförening.

Enligt vänsterpartiets stadgar §27 är det partiföreningens uppgift att ”på grundval av partiprogram och övriga beslut vinna förtroende för partiet och verka för dess politik. Detta sker genom att formulera och föra fram lokala krav och förslag, stödja och organisera rörelser och aktiviteter till stöd för partiets strävanden samt genom att delta i kommunalpolitiskt arbete. Verksamheten ska kännetecknas av öppenhet och strävan efter dialog med medborgarna.” Partiföreningens uppgift är också ”att genom deltagande i den interna partidiskussionen och genom studier i marxistisk, feministisk och annan politisk teori bidra till partiets utveckling.”

Stadgarna är ganska allmänt hållna och partiföreningarna har stor frihet att själva utforma sin verksamhet. Skälet till detta är enkelt; förutsättningarna för politiskt arbete skiljer sig ofta dramatiskt åt mellan olika partiföreningars arbetsfält. Politiskt arbete måste bedrivas på olika sätt i en av Göteborgs förorter och i en liten kommun i Västerbottens inland, och visst är det olika att arbeta om man i partiföreningen är hundra eller tio medlemmar. I en större partiförening är det naturligt att man inte som brukligt väljer en styrelse, utan kanske också ett arbetsutskott som mellan styrelsens möten sköter löpande administrativt arbete och förbereder möten, medan det mesta i en mindre förening kan skötas gemensamt. Skillnaderna mellan olika partiföreningar kan därför vara stora, både vad gäller aktivitetsnivå och typ av verksamhet, men syftet är alltid att förändra samhället i den riktning som gagnar folkflertalets intressen och skapar ett mer rättvist samhälle på alla plan.

En förutsättning för att kunna förändra samhället är att det finns ett brett stöd för förändringarna. Därför går en stor del av verksamheten ut på att bilda opinion och mobilisera människor också utanför partiet till ställningstaganden och aktivitet. Det kan både handla om att skapa stöd för vänsterpartiet som sådant, exempelvis i valkampanjerna, och att bilda opinion för krav som partiet driver, till exempel förkortad arbetstid eller förstärkta resurser till den offentliga sektorn. Metoderna är ofta väl beprövade - flygbladsutdelning, offentliga möten, insändare och debattartiklar, demonstrationer, namninsamlingar och så vidare - men det är viktigt att man inte

fastnar i gamla hjulspår utan hela tiden försöker utveckla arbetsformerna. Partiföreningar har också en viktig uppgift i att nå ut till allmänheten genom lokala media såsom tidningar och lokalradiostationer. Mediaundersökningar visar faktiskt att de medier som människor har störst förtroende för är de mest lokala medierna, och därför är det viktigt att vänsterpartiet också syns i dessa. Det är oftare lättare än man tror att bli publicerad på lokaltidningens insändarsidor eller få med ett nyhetsinslag i lokalradion.

I det parlamentariska arbetet i kommunfullmäktige, landstingen/regionerna, riksdagen och EU-parlamentet verkar partiet för den politik vi gått till val på genom att ställa egna förslag (motioner), samarbeta med andra partier och delta i debatten. När det gäller det parlamentariska arbetet arbetar partiföreningen främst för att påverka besluten i den egna kommunen, eller där sådana finns, i stadsdelsnämnden. Partiföreningen ska också vägleda den kommunala gruppen i politiska frågor av viktigare karaktär, eftersom det är viktigt att de förslag och beslut som vänsterpartiet deltar i är väl förankrade i bland partiets medlemmar. Det är också viktigt att samordna krav och förslag som rör flera kommuner och/eller stadsdelar så att det politiska arbetet kan sättas in i ett större sammanhang. Ju bättre vi förmår knyta samman vårt parlamentariska arbete med en vettig utomparlamentarisk opinion, desto större möjligheter till framgång.

Ett annat mycket viktigt politiskt arbete utförs av alla de partimedlemmar som är fackligt aktiva, arbetar inom hyresgäströrelsen, i solidaritets-, kvinno- och miljörelsen eller på annat sätt kämpar tillsammans med andra människor för viktiga frågor. Sådant arbete kallas ibland för "massarbete". Avsikten är inte att använda andra organisationer som ett instrument för vänsterpartiet, utan att stödja organisationer som gör ett viktigt arbete i linje med vår politik. Det betyder också oerhört mycket för vårt parti och våra möjligheter att utvecklas som rörelse att partikamrater är aktiva i andra föreningar och för med sig kunskap och erfarenhet tillbaka till partiet.

För att vårt utåtriktade partiarbete ska bli effektivt måste vi också ha en fungerande intern verksamhet. Partidemokratin kräver att vi ger oss tid till diskussioner och eftertanke innan besluten fattas. För att utveckla vår politik behövs studier och resonemang partimedlemmar emellan. I den egna partiföreningen ska man kunna få stöd och uppmuntran och det är viktigt att vi skapar en kamratlig atmosfär som gör att det politiska arbetet känns roligt och inte bara något man gör av plikt. Därför är det viktigt att de möten som hålls i partiföreningen är väl förberedda, att det finns möjligheter att inte bara sköta administrationen utan också diskutera och utveckla politiska ståndpunkter och utvecklas genom studier. En väl fungerande partiförening ordnar också sociala aktiviteter som fester och sammankomster där partimedlemmarna och andra intresserade kan träffas under friare former.

Årsmötet

Partiföreningens viktigaste möte är årsmötet, där alla medlemmar har yttrande-, förslags- och rösträtt. Mellan årsmötena genomförs regelbundet medlemsmöten, där alla medlemmar kan diskutera och besluta om föreningens verksamhet. Stadgarna säger inget om hur ofta medlemsmöten ska hållas, men ungefär en gång i månaden är vanliga. I stadgarna (§ 34) anges vilka frågor årsmötet måste behandla:

- *styrelsens verksamhetsberättelse*

där styrelsen redogör för verksamheten under det gångna året. Eftersom det är styrelsens berättelse kan årsmötet inte göra några ändringar i verksamhetsberättelsen. Om man finner felaktigheter eller vill tillägga synpunkter får det göras i årsmötesprotokollet.

- *styrelsens ekonomiska rapport*

där föreningens kassör redogör för hur ekonomin utvecklats det gångna verksamhetsåret. Den ekonomiska rapporten ska också föreläggas årsmötet skriftligen, och den bokföring med kvitton och verifikationer som bokslutet grundar sig på ska finnas tillgänglig om någon på mötet önskar granska den.

- *revisorernas berättelse*

är oftast en ganska kort och formell redogörelse för vad man funnit när man granskat räkenskaper m.m. samt ett förslag om ansvarsfrihet för den avgående styrelsen.

- *beslut om ansvarsfrihet för den avgående styrelsen*

där årsmötet tar ställning till det förslag revisorerna på tidigare punkt avlämnat. Självklart kan den som inte instämmer i revisorernas förslag yrka annorlunda på mötet. Om årsmötet beviljar ansvarsfrihet ger man styrelsen godkänt för hanteringen av verksamheten och ekonomin under den period som den varit vald.

- *inkomna motioner*

Om det finns skriftliga förslag, motioner, från medlemmar ska dessa behandlas under denna punkt. Om inga motioner inkommit lämnas punkten med notering därom.

- *val av styrelse*

Under denna punkt väljer årsmötet styrelse för den kommande verksamhetsperioden. Det är viktigt att tänka på att minst hälften av de valda ska vara kvinnor om inte särskilda skäl föreligger. I separata val kan årsmötet välja ordförande och kassör och om så inte sker ska styrelsen själv göra det samt välja andra kamrater till de poster som anses behövliga.

- *val av revisorer*

Revisorer väljs för att under det kommande verksamhetsåret löpande granska styrelsens arbete och hantering av föreningens pengar. Revisorerna avlämnar inför nästa årsmöte sin rapport.

Utöver ovanstående är det vanligt att årsmötet antar en verksamhetsplan och en budget för det kommande året, och att man diskuterar kommunala gruppens rapport. De flesta partiföreningar väljer också en valberedning, som har till uppgift att inför nästa årsmöte ta fram förslag till vilka som ska väljas till styrelse och revisorer. Förslag till valberedning tas fram av styrelsen. Ytterligare ärenden kan vara uttalanden i aktuella politiska frågor och val av föreningens representanter till olika instanser (Folkets Hus-föreningens årsmöte, distriktsårskonferensen och så vidare.) Vid sidan av de formella dagordnings punkterna brukar många föreningar göra årsmötena mer givande genom politiska diskussioner efter en inledning av någon medlem eller inbjuden gäst, kulturella inslag och så vidare.

En partiföreningsstyrelsens uppgifter

Att partiföreningens styrelse ”leder” verksamheten ska inte tolkas som att styrelsen är överordnad medlemmarna. Styrelsen väljs av årsmötet, det vill säga av medlemmarna och är därför ansvarig inför medlemmarna. Den är alltså underordnad medlemmarna. Styrelsen är däremot utsedd att representera föreningen och dess medlemmar och har så att säga givits rätten att tala i dess namn och fatta vissa beslut. Samtidigt är det viktigt att styrelsen tar ansvar för att konkretisera de politiska kraven som ställs i verksamhetsplan och beslutas på medlemsmöten, och vara visionär när det gäller det politiska arbetet. Medlemmarna har också delegerat vissa befogenheter till styrelsen. I en partiförening finns det en mängd arbetsuppgifter som det skulle vara opraktiskt att försöka hantera på ett allmänt medlemsmöte. Några av partiföreningens styrelsers arbetsuppgifter är:

- *Att verkställa de beslut som medlemsmötet har fattat*

Om medlemsmötet till exempel har beslutat att arrangera ett öppet möte om EU-frågan, blir det styrelsens uppgift att se till att mötet genomförs. Det innebär att man ska boka lokal, anlita föredragshållare, planera mötet, utforma annons och boka annonsplats, utforma och trycka affischer och se till att ordna alla andra små och stora saker som behövs för att medlemsmötets beslut ska bli verklighet. Styrelsemedlemmarna måste inte själva göra allt arbete, men det är styrelsen som ansvarar för att allt blir gjort. Självfallet kan styrelsen också ta egna initiativ till aktiviteter i linje med verksamhetsplanen; allt måste inte behandlas på ett medlemsmöte. Varje förening kan själv komma fram till en rimlig arbetsfördelning mellan styrelsen och medlems-

mötena när det gäller beslut och planering.

- *Att förbereda medlemsmöten*

Om ett medlemsmöte ska bli av och dessutom genomföras på ett bra sätt krävs förberedelser. Tid och plats ska bestämmas, kanske måste lokal bokas i förväg. En kallelse ska skickas ut till medlemmarna. Ett bra sätt att få fler medlemmar att komma är också att ringa runt inför viktigare möten, exempelvis genom att styrelsens ledamöter delar upp föreningsmedlemmarna sinsemellan och kontakter dom. Ordnar man barnpassning eller barnaktiviteter är möjligheten för småbarnsföräldrar att delta större. Dessutom ska ett förslag till dagordning för mötet utformas och ärendena förberedas. Eventuella diskussionsinledare ska vidtalas. Styrelsen bör också lägga fram förslag till beslut för de olika dagordningspunkterna. Om det finns färdiga förslag till beslut, helst skriftligt, underlättas mötesförhandlingarna - medlemsmötet slipper ägna tid åt att formulera besluten och man riskerar inte att något glöms bort. Avsikten med färdiga styrelseförslag är inte att "toppstyra", tvärtom är det ofta lättare att formulera en avvikande mening om det finns ett grundförslag att ta ställning till. Väl förberedda och genomtänkta möten har mycket större förutsättningar att fungera rent demokratiskt.

- *Att förvalta föreningens tillgångar*

Det är styrelsens ansvar att föreningens tillgångar (ekonomiska medel, eventuell lokal, föreningsfana, högtalaranläggning etc.) förvaltas på ett bra sätt. Inkomster och utgifter ska bokföras ordentligt. Större summor ska placeras på ett tryggt sätt. Nödvändiga försäkringar ska tecknas. Lokalen ska hållas snygg. Styrelsen svarar också för att alla handlingar (protokoll, korrespondens, kallelser och så vidare) arkiveras och förvaras på ett säkert sätt.

- *Att företräda föreningen utåt*

Alla medlemmar är ju i viss mening företrädare för partiet i sina kontakter med andra människor, men det är styrelsen som är "officiell" representant, till exempel gentemot massmedier och andra partier. När en ny politisk fråga dyker upp och föreningen avkrävs ett snabbt ställningstagande kanske man inte hinner sammankalla något medlemsmöte som kan besluta. Då blir det styrelsens upp-gift att bestämma vad föreningen tycker.

- *Att informera medlemmarna*

Det är styrelsens uppgift att se till att medlemmarna är välinformerade, inte bara om när nästa medlemsmöte ska hållas utan också om vad styrelsen beslutat, vad som händer i kommunalpolitiken, samt om inbjudningar till kurser och öppna möten och mycket annat. En egen medlemstidning är ofta ett bra sätt att förmedla information till medlemmarna, annars får enklare utskick duga.

- *Att ansvara för medlemskontakterna*

För att partiet ska kunna behålla sina medlemmar och dessutom växa måste medlemmarna känna sig hemma i partiet, även de som inte kan eller vill vara så aktiva. Särskilt viktigt är det att nya medlemmar hälsas välkomna och tas om hand på ett bra sätt, men även de äldre medlemmarna måste "vårdas". Alla kan eller vill inte delta på medlemsmöten, men kan kanske bidra på annat sätt. Det är styrelsens ansvar att inte någon tappas bort och att kontakterna upprätthålls.

Regional nivå - partidistriktet

Vänsterpartiets lokalorganisationer är samlade i 24 distrikt (se listan här nedan). Ett distrikt omfattar oftast ett län och minst en riksdagsvalkrets. Distriktens uppgift är att organisera gemensamma aktiviteter, till exempel studier, konferenser, första maj-demonstration och kampanjer, samt att på olika sätt stödja partiföreningarna.

Genom partidistriktet samordnas och leds det politiska arbetet inom distriktets verksamhetsområde, och våra representanter i parlamentariska församlingar i distriktet ska vägledas av de beslut som fattas på distriktsnivå. I samband med val och andra större kampanjer samordnar och stärker distriktet arbetet i partiföreningarna, men

organiserar också eget utåtriktat och massmedialt arbete.

En viktig uppgift för partidistriktet är att hjälpa partiföreningarna att kunna bedriva sitt arbete, och det betyder olika hjälp för olika partiföreningar. Det är också distriktets uppgift att försöka starta partiföreningar i de kommuner och områden där någon sådan inte finns. Det handlar om att få tag på de som är intresserade av att bygga upp en partiförening, hjälpa till att ordna möten och aktiviteter och under uppbyggnads-skedet också hjälpa till med administration och ekonomi.

Partidistriktet ska också se till att viktig information om partiets arbete når ut till alla medlemmar och partiföreningar. För det ändamålet har alla distrikt regelbundna utskick till partiföreningarna, och i stort sett alla också en medlemsbulletin som skickas ut direkt till alla medlemmar. Där beskrivs viktigare politiska händelser i partiets arbete, rapporteras från kurser och konferenser, berättas om kommande aktiviteter och möten och det ska också finnas utrymme för partiföreningar att informera och ge exempel från sitt arbete. I de flesta fall finns det också utrymme för medlemmar att skriva insändare till internbulletinen för att informera eller debattera aktuella organisatoriska och politiska frågor.

I varje distrikt finns också en distriktsexpedition där minst en anställd funktionär arbetar. Expeditionen hjälper till med praktiskt arbete, sköter administration och ekonomi, håller medlemsregister, gör utskick med mera.

Distriktsårskonferensen

Distriktets årsmöte kallas årskonferens. På den deltar ombud som valts på partiföreningarnas medlemsmöten. Ju fler medlemmar i föreningen, desto fler ombud får man. Det är bara ombuden som har rösträtt på årskonferensen, men andra intresserade medlemmar kan ofta delta som åhörare om inte praktiska argument talar emot detta. Årskonferensen behandlar precis som föreningens årsmöte de sedvanliga ärendena: verksamhetsberättelse, ekonomisk rapport revisionsberättelse, verksamhetsplan etc. Alla medlemmar kan skicka in förslag till årskonferensen i form av motioner. Årskonferensen väljer distriktsordförande, övriga ledamöter av distriktsstyrelsen och suppleanter (ersättare) till dessa (suppleanterna deltar i DS-möten på samma sätt som de ordinarie, men har inte rösträtt om de inte går in i stället för någon som är frånvarande). Dessutom väljer årskonferensen revisorer och en valberedning som förbereder valen vid nästa årskonferens.

Distriktsstyrelsen

På liknande sätt som partiföreningens styrelse ska utveckla och leda arbetet i partiföreningen så är distriktsstyrelsen vald för att utveckla partiets politik och leda och utveckla distriktets verksamhet, ansvara för tillgångarna, genomföra distriktsarrangemang och inte minst studiearbete i distriktet. Distriktsstyrelsen har alltså både en politisk och en organisatorisk roll. Distriktsstyrelsen kan inom sig utse vice ordförande och ett verkställande utskott (ibland kallat arbetsutskott) där distriktsordföranden ska ingå. Vissa distrikt har dessutom särskilda utskott för olika frågor, till exempel kvinnopolitiskt utskott och studie-utskott. Distriktsstyrelsens ledamöter och suppleanter har i distriktet en mycket viktig uppgift i att stödja arbetet i partiföreningarna och bör därför regelbundet hålla kontakt med dessa, exempelvis genom ett faddersystem där var och en i distriktsstyrelsen ansvarar för kontakterna med en eller flera partiföreningar. Det är också distriktsstyrelsens uppgift att fatta vägledande beslut i viktigare parlamentariska frågor och avgöranden. Exempelvis är det lämpligt att det är distriktsstyrelsen som fattar beslut om större parlamentariska överenskommelser med andra partier ska godkännas eller förkastas, och i liknade frågor av större ideologisk eller politisk tyngd i kommun, landsting eller region. Självfallet ska sådana beslut fattas i dialog med de parlamentariskt valda och med respekt för den parlamentariska gruppens uppfattning, men ytterst ligger makten att besluta hos distriktsstyrelsen.

Riks nivå - vänsterpartiet

Vänsterpartiet är ett parti som finns i hela landet, i alla län och i stort sett i alla kommuner. Det är lokalt som det mesta av arbetet sker, men samtidigt är partiet för många människor kanske mest känt genom de krav och företrädare som vänsterpartiet har på riksnivå. I tidningar, radio och TV syns partiledningen och riksdagsledamöter när de presenterar och argumenterar för partiets politik. Det är också en av de viktigare uppgifter som partiet på riksnivå har - att skapa opinion för partiets krav och förslag och presentera vad vi tycker i olika aktuella frågor.

Det mesta av partiets utåtriktade material produceras av partiet på riksnivå, dels för att få en sammanhängande politik i hela landet och dels för att minska kostnaderna för produktion av materialet. Det är också på riksnivå som ansvaret för att kommunikationen i hela partiet fungerar, vilket sköts via flera olika kanaler. Partiet skickar regelbundet ut information till alla distriktsordförande och gruppledare i kommuner och landsting via e-post, och särskilda e-postnätverk finns inom flera områden, exempelvis för internationella frågor och för integration. Vänsterpartiets nationella hemsida fungerar dels som information till media och allmänheten om vår politik och ståndpunkter, men är också viktig för kommunikationen i partiet. Vidare finns magasinet Rött som skickas ut till alla medlemmar och en del prenumeranter utanför partiet.

Kongressen

Vänsterpartiets högsta beslutande organ är kongressen. Den sammanträder vartannat år (cirka 4 dagar) och består av 225 ombud som valts av medlemmarna. Det är bara kongressen som kan besluta om partiprogram och stadgar och dessutom kan den besluta om olika specialprogram, uttalanden och ställningstaganden i alla politiska och organisatoriska frågor som berör partiet. Kongressen väljer partiordförande, partistyrelse (22 ordinarie ledamöter och 10 suppleanter), revisorer, programkommision och valberedning. Partistyrelsens förslag ska skickas ut till partiföreningarna senast fem månader före kongressen.

Alla medlemmar har rätt att skriva motioner till kongressen. En motion kan vara ett förslag till ändring av ett förslag från programkommissionen eller partistyrelsen, men kan också ta upp andra frågor. Motioner, som ska vara insända minst tre månader före kongressen, behandlas först av partistyrelsen som avger ett yttrande. I detta yttrande redovisas partistyrelsens åsikt i frågan och så föreslås kongressen ett beslut: att bifalla motionen, att avslå den eller att "anse den besvarad". Det sistnämnda brukar användas när det som motionen kräver redan är tillgodosett på ett eller annat sätt.

På kongressen diskuteras motionerna och den som inte är överens med partistyrelsen kan yrka på ett annat beslut. Slutligen fattar kongressen beslut om alla yrkanden och förslag.

Partistyrelsen

Mellan kongresserna är det partistyrelsen (PS) som utgör partiets ledning, det vill säga fattar beslut om verksamheten på riksnivå och beslutar om partiets linje i aktuella politiska frågor - givetvis på grundval av partiprogram och andra kongressbeslut. PS sammanträder ungefär 10 gånger om året. På det första mötet efter kongressen väljs en partisekreterare och ett verkställande utskott (VU) med högst 7 ledamöter som hanterar de löpande ärendena mellan styrelsens möten. Partistyrelsen utser också personer som är ansvariga för olika politiska områden såsom integrationsfrågor, kvinnopolitik och internationella frågor. Dessa är partiets företrädare inom sina områden och har rätt att knyta till sig nätverk och organisera partiets arbete inom sitt fält.

Partistyrelsen beslut är vidare vägledande för riksdagsgruppens arbete, och vanligtvis är det partistyrelsen som fattar beslut om större överenskommelser i riksdagen med andra partier ska godkännas eller förkastas, och i liknade frågor av större ideo-

logisk eller politisk tyngd. Självfallet fattas sådana beslut i dialog med riksdagsgruppen och med respekt för gruppens uppfattning, men ytterst ligger makten att besluta hos partistyrelsen.

Riksdagsgruppen

De personer som i riksdagsval valts in i riksdagen som representanter för vänsterpartiet utgör vänsterpartiets riksdagsgrupp. Riksdagsgruppen har till uppdrag att under vägledning av beslut på kongress och i partistyrelse driva vänsterpartiets politik i riksdagen. Gruppen utser inom sig en gruppleadare och eventuellt en vice gruppleadare samt ett förtroenderåd som har till uppgift att förbereda gruppens möte, och fatta beslut i löpande politiska ärenden.

Partikansliet

På Kungsgatan 84 i Stockholm ligger vänsterpartiets centrala partikansli. Där arbetar politiska sekreterare, informationssekreterare och administrativ personal. Partikansliets uppgift är att bistå PS, VU och utskotten, verkställa fattade beslut, göra utredningar och utarbeta förslag, informera allmänhet, medlemmar och massmedier om partiets politik och verksamhet, producera och distribuera informationsmaterial, sköta ekonomin, m.m. På partikansliet finns även vänsterpartiets EU-sekretariat som bland annat stöder EU-parlamentarikerna i deras arbete i Sverige.

Riksdagskansliet

På riksdagshuset finns vänsterpartiets riksdagskansli. Också här arbetar politiska sekreterare, informationssekreterare och administrativ personal. Kansliet tar fram underlag för motioner, förhandlingar och beslut, besvarar frågor från allmänheten om vänsterpartiets parlamentariska arbete och bidrar till att stärka vänsterpartiets positioner i den allmänna debatten genom mediaarbete.

EU-kansliet i Bryssel

I Bryssel finns förutom de som för vänsterpartiets räkning valts in i EU-parlamentet också ett kansli med några anställda som sköter den löpande verksamheten tillsammans med parlamentarikerna, håller kontakt med EU-sekretariatet på partikansliet och tar fram underlag för förslag och politiska utspel.

Andra delar av vänsterpartiet

Fristadsfonden

För att ge stöd till asylsökande och andra människor på flykt har vänsterpartiet inrättat Fristadsfonden som kan ge bidrag till bland annat juridisk hjälp. Fondens pengar samlas in bland medlemmarna och andra som vill stödja verksamheten. Alla medlemmar är välkomna att bidra till fondens arbete genom att sätta in pengar på pg 26 31 25-7

Socialistiska Stödfonden

Större delen av vänsterpartiets inkomster består numera av statliga bidrag. Ändå anser vi att det är viktigt att vi själva också bidrar till verksamheten efter förmåga. De pengar som medlemmar skänker till partiet går till Socialistiska Stöd-fonden. Om fonden kommer upp till det mål som PS fastställt, delas pengarna lika mellan föreningarna, distrikten och partiet centralt.

Syninge kursgård

I Roslagen norr om Stockholm ligger Syninge kursgård som ägs av partiet. Till en relativt låg kostnad kan partiets organisationer erbjudas en ypperlig miljö för kurser och konferenser. Till Syninge är även utomstående, ”vanliga” kurs-deltagare välkomna.

Härolden

Vänsterpartiet äger fastigheten där partikansliet finns genom fastighetsföreningen Härolden, som även förvaltar en del andra fastigheter. Häroldens styrelse utses av PS.

Stiftelsen Vänsterpartiet

Stiftelsen Vänsterpartiet förvaltar gåvor till partiet och medlen används för att stödja olika angelägna verksamheter som inte ingår i den ordinarie partibud-geten, oftast studieverksamhet. Styrelsen utses av PS.

Vänsterns Internationella Forum

1995 beslutade riksdagen att en del av statens biståndsbudget skulle kanaliseras via ”partierna närstående organisationer” och användas för att stödja demo-kратиuppbyggnad i tredje världen och Östeuropa. Därför grundades Vänsterns Solidaritetsfonun som senare bytte namn till Vänsterns Internationella Forum, VIF. VIF är organisatoriskt självständigt, men styrelsen utses av vänsterpartiets partistyreelse. Genom åren har VIF bland annat stött projekt i Guatemala, Palestina, Polen, El Salvador, Turkiet, Colombia, Nepal och Kuba.

Till vänsterpartiet närstående organisationer

Ovan har vi talat om institutioner och strukturer som är direkt sammanbundna med vänsterpartiet genom att det är partistyrelsen som utser deras styrelser. I närheten av partiet finns också organisationer som är politiskt och organisatoriskt självständiga, men som vi betraktar som en del av vår rörelse, eftersom de står partiet nära.

Ung Vänster

Vänsterpartiets ungdomsförbund Ung Vänster grundades 1903 som Sverges Socialdemokratiska Ungdomsförbund och är alltså äldre än partiet. Ung Vänster stöder vänsterpartiet, men är organisatoriskt självständigt och fattar sina egna beslut i alla frågor. Ung Vänster bedriver verksamhet i lokala klubbar och är indelat i 22 distrikt. På Kungsgatan 84 i Stockholm ligger förbundscentralen, liksom redaktionen för förbundets radikala ungdomstidning Röd Press.

Vänsterns Studentförbund

Vänsterns Studentförbund, som bildades 1998 för att organisera vänstern på landets universitet och högskolor, fattar egna beslut i politiska och organisatoriska frågor. Förbundet finns representerat på ett tiotal universitet och högskolor, ställer ofta upp i kårval och ordnar varje sommar en sommarkurs för radikala studenter.

Centrum för Marxistiska Samhällsstudier (CMS)

CMS ordnar seminarier, föreläsningar och debattkvällar ur ett marxistiskt perspektiv. Man ger också ut den teoretiska tidskriften Socialistisk Debatt med 4 nummer/år.

Red Planet

Red Planet tar fram och säljer radikala produkter såsom kläder, märken och cd-skivor, framför allt på postorder, men brukar även sälja sina produkter vid olika arrangemang. Hos Red Planet kan man också köpa en hel del vänsterlitteratur, såväl nyare utgivningar som äldre klassiker. Företaget ägs av Ung Vänster och har kontor på Kungsgatan 84 i Stockholm.

Bokförlaget Nixon

Bokförlaget Nixon är en del av Red Planet som profilerar sig som utgivare av vänsterlitteratur till vänster om socialdemokratin. Utgivningen inriktar sig på att utveckla vänsterns ideologi och strategi inom ett brett spektrum av frågor. Böckerna distribueras av Red Planet. Förlaget ägs av Ung Vänster.

Tidningen Flamman

Flamman är en oberoende socialistisk nyhetstidning, utgiven sedan 1906, då som Norrskensflamman som organ för partidistriktet i Norrbotten. Redaktionen ligger i Hökarängen, söder om Stockholm, men tidningen kommer ut i hela landet. Sedan 1990 är tidningen oberoende från ett politiskt parti och ges ut av Tidningsföreningen Norrskensflamman. Vänsterpartiet är delägare i tidningsföreningen som ger ut Flamman, men har inget direkt inflytande över tidningens innehåll eller politiska linje.

Vänsterpartiet som arbetsgivare

Det finns många olika skäl för oss medlemmar att engagera sig i vänsterpartiet. Men vi förs säga att ingen har en önskan om att bli arbetsgivare som främsta drivkraft. Samtidigt är det en uppgift vi måste ta på största allvar. Vänsterpartiet har sitt ursprung i och är en del av den svenska arbetarrörelsen. Inget annat parti har så konsekvent stått på löntagarnas och fackföreningarnas sida i kampen för rättvisa, jämställdhet och inflytande i arbetslivet och för ekonomisk och social rättvisa i samhället. Detta förpliktigar i vår roll som arbetsgivare. Ska vi vara trovärdiga i vår politik måste vi även som arbetsgivare agera på ett sätt som överensstämmer med vår politik och våra visioner. Liksom de flesta ideella organisationer finns det även i vänsterpartiet problem med kontinuitet och kompetens på arbetsgivar sidan. Ledamöter i parti-, distrikt- och lokala styrelser, och riksdagsledamöter, engagerar sig för att arbeta med politik, få har tillräcklig kunskap om arbetslivets regler och förpliktelser. Våra anställda är oftast partimedlemmar och gränsen mellan arbetsuppgifter och det frivilliga partiarbetet kan vara svår att dra. Detta kräver att vi har en tydlig arbetsfördelning i arbetsgivarfrågorna och att alla tar ansvar för att nödvändig kompetens alltid finns att tillgå. Vänsterpartiet har en kortfattad policy, en målsättning, om hur vi ska vara som arbetsgivare:

”Vi ska på alla nivåer i partiet anstränga oss att vara en god arbetsgivare. Vi ska kännetecknas av att ha tydliga mål för verksamheten och för en god arbetsmiljö där mångfald och jämställdhet råder och där alla kan växa och utvecklas i sitt arbete. Arbetsgivarrollen innebär bland annat att vara motpart vilket inte är detsamma som att vara motståndare. Det innebär istället att vara tydlig i sin roll men samtidigt visa stor respekt för andras roller och åsikter. Våra anställda ska känna att de har en arbetsgivare som lyssnar och söker samarbete.”

Det är viktigt att du som är arbetsgivaransvarig på någon nivå i partiet känner att det finns stöd att få i arbetsgivarfrågor. Varje distriktsstyrelse har någon som är arbetsgivaransvarig. Partistyrelsen har minst en ledamot som är arbetsgivaransvarig. Partistyrelsen har uppmanat alla distrikt att bli medlemmar i KFO, Kooperationens Förhandlingsorganisation, för att bland annat kunna få stöd i arbetsgivarfrågor. Om du behöver hjälp och stöd i din arbetsgivarroll, så ska du få det.

Att vara anställd i vänsterpartiet

Det finns lagar, förordningar och kollektivavtal som reglerar anställningarna hos vänsterpartiet. Alla arbetsgivare i vänsterpartiet ska följa kollektivavtalen och de flesta anställda är fackligt anslutna i LO-förbundet Handels och arbetsgivaren är normalt ansluten till KFO, Kooperationens Förhandlingsorganisation

Medlem och anställd på en gång

Det är lite speciellt att vara anställd i en ideell organisation. Det kan finnas brister i professionalitet hos såväl anställda som arbetsgivare. Oftast är vänsterpartiets anställda samtidigt engagerade medlemmar. Man har som anställd en vilja att vara med och förändra samhället, och bryr sig inte om hur mycket man faktiskt jobbar. Har man dessutom oreglerad arbetstid, blir det än svårare att veta vad som är vad.

Det är viktigt att du som anställd försöker hålla isär ditt eget ideella engagemang, eller parlamentariska uppdrag, från din anställning. Det bästa sättet att göra det på är att föra en kontinuerlig dialog med den som är din arbetsgivaransvarige och/eller ordförande om vad som är prioriterat arbete på din arbetsplats och även att resonera om var gränsen går mot ditt egna engagemang.

”Alla är arbetsgivare”

Det finns en risk för att många vill vara din arbetsgivare. Det kan vara flera i din styrelse eller i någon sidoordnad organisation. Politiska sekreterare som arbetar åt landstings- och fullmäktigegrupper kan hamna i olika lojalitetssvårigheter. Här är det

viktigt att tänka på vem som är arbetsgivare och som har arbetsgivaransvar och också möjlighet att fördela arbetsuppgifter. Det kan vara problematiskt om man plötsligt upplever att utöver gruppen så har distrikt och partiföreningen också synpunkter på vad som bör göras. Det är lätt att förväntningarna och kraven både kolliderar och blir för höga, och ibland är inte ”kravställarna” ens medvetna om det. Som anställd måste du då påpeka konflikterna och kräva att det tydliggörs vem som övergripande styr och prioriterar ditt arbete.

Arbetsbeskrivningen för våra olika befattningar kan utgöra ram och sedan kan man mer konkret beskriva uppgifterna vid varje anställning tillsammans med respektive styrelse. Partistyrelsen liksom distrikts- och partiföreningarnas styrelser ska ha en arbetsgivaransvarig, och någon i till exempel en landstings- eller fullmäktige-grupp bör ha ett arbetsledaransvar. Planera in träffar med honom/henne med regelbundenhet för att ha samtal som bland annat rör utbildning, arbetsmiljöfrågor och utveckling av arbetsuppgifterna.

Att ha en annan uppfattning

En svårighet i rollen som anställd är om man själv inte delar partilinjen i vissa frågor men ändå ska företräda den linje som är bestämd av kongress, parti-styrelse, distriktsstyrelse och partiförenings styrelse beroende på vilka frågor och på vilken nivå man befinner sig. Då är det viktigt att man ser sig i rollen som anställd och företrädare för partiets politik. Sen är man självklart fri att som medlem delta i den politiska diskussionen på olika nivåer. Men utåt är det viktigt att företräda partiets linje. Som i alla annat som rör samverkan och samarbete mellan arbetsgivare och anställd är det viktigt med en öppen, kamratlig ton, och att man ser till att bidra till ett bra arbetsklimat.

Träff sex: Ett parti för förändring.

Den sjätte träffen är tänkt att knyta ihop cirkeln. En möjlighet att utveckla tidigare samtal och frågor. Säkert finns en del ni vill fortsätta diskutera. Hur skulle uppföljningsstudier kunna genomföras?

Den här studiecirkeln ger inte alla svar, men förhoppningsvis många nya erfarenheter, idéer och kamrater. Ta er gärna tid att utvärdera cirkeln, och dela med er till dem som inte gått den än.

De har mycket att se framemot.